ΧΕΙΡΑΓΩΓΙ'Α
SIVE
MANUDUCTIO
IN ÆDEM
PALLADIS,

Quâ utilissima methodus *Authores* bonos legendi indigitatur:

OPERA

TH. HORNE Art. Mag. Scholæ Tunbridgiensis Archididascali.

Studio perpetuo, præstantissimis præceptoribus, & plurimis disciplinis adolescenti opus est.
Quintil. orat. lib. 1. cap. 1.

Βουλευόμενος παράδειγμα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων, τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν.
Isocr. ad Demon.

Seria cum possem, quod jam puerilia mallem,
Scribere, tu causa es (lector amice) mihi.
MART. 16. ep. lib. 5.

LONDINI,
Excudebat ROB. YOUNG. 1641.

5293.205*

30.43

Rev. John Barnard
of
Marblehead

Digniſsimis viris *Magiſtro Guardianis*, & *Aſsiſtentibus* Ampliſſimæ * *Pellipariorum Lond.* Societatis.

* Pelliparium.

QUod alii pulveri *nos* marmori *inſcribimus*, & *publicè agnoſcimus quæ publicè contuliſtis*, *Perennes veſtræ* benignitatis *fontes* Schola *Tunbridgienſis humillimè veneratur*, *officioſè celebrat*, *quæ veſtrâ* curâ *vivit*, munificentiâ *floret*. *Conſtat quanta monumenta baſilicis & arcubus ſolenniora*, *veſtra ſibi* erigit ſocietas. Vobis *benedicunt famelica pauperum ora*: veſtra *caleſiunt* Charitate *membra ſenio tabida*, *inediâ abſumpta*; veſtrum *enarrant in bonas literas affectum egeni* muſarum *alumni*, *quibus unicum veſtra* charitas *patrimonium*, pietas *viaticum*. *Quid* ſocie-

tati *celebriùs, quàm* charitate *animari,* pietate *fulciri? Quid ſtrictius mortalium nomina æternitati conjungit, quam publicò benefacere? Vindicarunt ſe* Londinenſes ſocietates *à nigrâ illâ obtrectationis cenſurâ,* publicæ curæ concredita ab omnibus deſeruntur. *Quid enim tutiùs reponitur, quàm in* veſtris manibus? *Quid fideliùs diſpenſatur, quam publicæ* ſocietatum eleemoſynæ? *Aſt* charitatis *modeſtia laudes faſtidit, &* eleemoſynarum *decor, inter oſtentandum, perit. Sentiendo digniùs, quàm enarrando veſtra laudatur* benignitas, veſtrumq; *votis magis, quàm laudibus firmatur decus: ſtylus ſe reprimat; hoc communi tamen omnium voce divulgari credite, quod chartis mandavit*

Humillimus veſter ſervus

HORNE.

Lectori.

VAluerunt apud antiquos querelæ (Lector) et apud posteros valebunt, paucos fœlicem *Eloquentiæ* portum appuliſſe. Umbellas quaſdam *facundiæ* venamur, at nec concinnam pulcherrimi illius corporis effigiem, nec intimum animæ decorem comprehendimus. Quis enim inter viros avidiſſimè vetuſtatis ſequaces, ad *Fabii* nitorem? Quis ad *Ciceronis* puritatem? Quis ad mellitam *Senecæ* gravitatem ſurrexit? Quis horum veſtigiis tàm fauſtè inſtitit, ut vel ſibi ſemitam aperiret, vel aliis commonſtraret? Eximios illos ornatè loquendi *coryphæos*, ſolummodo temporis intervallo fortuna à nobis ſecrevit, eiſdem *Rhetoricandi* præceptis fruimur, eiſdem ſubſidiis, latent verò non exercentur: non uſu frequenti, non ſedulâ *exem-*

plorum

plorum obſervatione, nobis reddun-
tur familiares. Videatur quidem ful-
gens *Eloquentiæ* ſol majoribus noſtris
in ortu apparuiſſe, nobis in occaſu.
Aliam habet naturam ſermo vulga-
ris, aliam viri eloquentis oratio, quæ
1. *delectat*, 2. *movet*, 3. in plurimas ani-
mum audientis *impellit* ſpecies; hi
ſunt uſus & exemplorum fructus, ſine
quibus evaneſcunt præcepta, nec in-
cluſa *authorum* extrahitur medulla.
Raro attingunt *facundiæ* myſtæ, quo-
rum curæ *Oratoriæ* elementa concre-
duntur, finem, ad quem collimant,
ſæpiuſq; vireſcentis ætatis moderato-
res onerant diſcentem quam ſuble-
vant; itur per ambages & inter ſale-
bras erratur; nec adeo perſpicuè
monſtratur ſemita, ut pueri ab hæſi-
tatione liberentur: hinc in ipſo pri-
mo ſtadio fatiſcunt, à metâq; tan-
quàm tædio victi abhorrent. Ea ſolùm
fauſtè perficiuntur, quæ ſciemer &
animoſè aggredimur. Citiùs verò
erroribus paratur cenſura, quàm re-
medium, facilius morbus indagatur,
quam medela. Rei literariæ lumina,
non niſi eclipſi laborantia, intuemur.

Conſcius

LECTORI.

Conſcius loquor, qui etſi *Spartam philologicam* pro virili ornaverim, rarò tamen voti fui compos. Hoc vitio fere omnes laborant diſciplinæ, fundamenta adeo abſtruſè & involutè ponuntur, ut potius ſtuporem ingenerant quàm peritiam, & caliginem potiùs infundunt quam lucem. Eſt mihi in votis igitur veram, certam, facilem, eloquentiæ normam indagare, quæ in *congruo authoris uſu* præcipuè conſtat. Maximum forſan aggreſſus opus, quàm exiguum perfecero. Exactam ſyſtematis compoſitionem non ſuſcepi, *Mercurii vialis* more mihi ſatis eſt de ſemita ambigentibus viam digito monſtrare. Quædam ex his ſequentibus præceptis, tumultuario quodam more (ſic enim quotidianum penſum facere coëgit) antehac in lucem protuſi; jam verò informis embrionis oſſa cute & nervis adoperui. Nec forſan penitus inutilis erit hic labor, quippe indiget infantia faſciis & ſerperaſtris, adoleſcentia ductu indiget & auxilio: per gradus enim adeo diſpoſitos aſcenſum ad facundiæ palatium concinnavi, ut pal-

palpando inveniantur. Illa docendi methodus ſolum ad perfectionem efficax, quæ ex rebus anteà cognitis ad altiorem ſcientiæ gradum pandat introitum. In hac arenâ quamplurimi eximiè eruditi deſudarunt, videant vero lippientes quantum ſuſceptum penſum promoverunt, ex omnium fere ſcholarum praxi, quę, etſi in authorum penſitatione totius facundiæ medulla lateat, vix facundię veſtigia indagârunt. Leguntur *Cicero*, *Livius*, *Salluſtius*, & ſolummodo leguntur, uſus vero evaneſcit, ac ſi non oſtenderemus, quantum præſtamus oratores, ſed quantum deſerimus. Quàm pulchrum ergo penſum foret, in his *authoribus* legendis, nullam vel inveniendi vel componendi anſam non arripere, eandemq; loquendi formam adeò fœliciter aſſequi, ut ipſum authoris genium ſpirare valeamus. Pudeat ingenuos abjectè in pulvere jacere, cum facillimo aſcenſu ad ſummum *Facundiæ* apicem pertingatur.

Rerum

Rerum in hoc opuſculo tractatarum ſylloge.

PRÆCOGNITA.

1. INgenii oratorii delectus, 2. primæ mentis præparatio, in Grammatices fundamentis ponendis, 3. ſecunda mentis præparatio, deſcenſu ad inferiores captus, amovendo difficilia, vel jucunda reddendo; in hunc finem poſtulata quinq; proponuntur.

1. De linguâ vernaculâ. 2. de applicatione linguæ cognitæ ad faciendam incognitam faciliorem. 3. de inſtrumentis, quibus oratoriæ tyroni eſt utendum. 4. de rerum naturalium & artificialium, ad puerilem uſum applicatione. 5. de manuductione, per uſum authoris, ocularem demonſtrationem, manſuetudinem, hortamina.

4. De poëſi oratori inſerviente, 5. de memoriæ ſubſidio per iteratam inculcationem, 6. de exercitiis iterum conficiendis. 7. Inventionis decem fontes. 8. Orationum partes, quomodo diſpoſitæ, unde petitæ. 9. per gradus progreſſus. 10. ſtatus demonſtrativus, &c. 11. periodorum caſus. 12. Collectiones ex authoribus. 13. extemporaria locutio. 14. Concentus cum authoris genio. 15. Æmulatio.

16. intellectus

16. intellectus memoriæ inſerviens. 17. inſtituendorum numerus. 18. Exercitationum frequentia. 19. diſceptationes oratoriæ. 20. τὸ πρέπον. 21. prolixitas exercitiorum. 22. penſa. 23. dictamina à magiſtro ore. 24. correctio exercitiorum. 25. Græcæ linguæ uſus in re Oratoriâ.

PRÆCEPTA.

1. Delectus authorum. 2. uſus Ethicus, Criticus, Grammaticus, Oratorius, hic vero ſeptemplex. 1. verſio, virilis, gemina, punctatio. 2. Obſervatio, vocum ſimplicium, errorum, perſonarum, epithetorum, troporum, phraſium, adagiorum, ſynonymatum, formularum, tranſitionis, exordiendi, gratias agendi, objurgandi, &c. 3. imitatio ejus vitia, decora, eſt vernacula, peregrina generalis, ſpecialis, exempla. 4. variatio & paraphraſis earum ſpecies, exempla regulæ. 5. alluſio & applicatio ejus ſpecies. 6. compendium & amplificatio, utriuſq; exempla, ſubſidia. 7. parallelismus analyſis ubi de commentariis.

EXEMPLARIA.

1. *In* Chriſti *ſervatoris humani generis natalitia.* 2. *Threni in* Chriſti *paſſionem.* 3. *In annum* Carolinæ Inaugurationis *memoriam.* 4. *Splendet in adverſis virtus.* 5. *In* Dni Cuſtodis. *M. Sigilli inaugurationem.* 6. *In annuam* Jacobi *M. Britanniæ R.* μεγαλείτε *memoriam.* 7. Elizabetha *Anglorum Regina.* 8. *Ad* Judices *annuum regni luſtrium peragentes.* 9. *Proditio papiſtica.* 10. *Invidia ſcelerum nutrix.* 11. *Amicus alter ego.* 12. *Nemo naſcitur artifex.* 13. *An aurea libertas auro pretioſior omni?* aff. 14. An aurea libertas auro pretioſior omni? neg. 15. *Eruditio ſuam cauſam agit contra indoctos ſive* Pallas *contempta.* 16. *De peſte Londinenſi.* 17. *Epithalamium.*

PRÆ-

PRÆCOGNITA DE USU AUTHORIS.

TOtius Oratoriæ curriculum eruditissimi multorum conatus absolverunt: non eandem igitur (ut aiunt) contundemus incudem, sed carptim, quòd proposuimus, prosequemur; &, quasi per transennam, adolescentibus patefaciemus, quàm expeditè ex usu authoris tyronum profectus, tam in facundiæ, quàm in reliquis ornatioris literaturæ elementis, promoveatur.

Ut penso tam necessario pares simus, proponenda sunt subsidia stili { soluti, ligati.

Quoniam verò quàm plurima præcepta mutuò utrique subserviunt, simul, pro virili, utraque pertractabimus; si verò in progressu stylo ligato quid necessarium omittatur, in calce indigitabitur.

Procedemus itaque per { Præcognita, & Præcepta.

Summi & perspicacissimi facundiæ Mystæ, non omne ingenium stylo politiori judicant idoneum, sed vegetum, grave, perspicax, cui fœcundus quidam vigor tam judicii, quàm captûs & memoriæ, famulatur; cui tenax cognitorum custodia, mentisque congrua subservit auda-

cia: Aurea fortuna mundi dominorum quondam affixa cubiculis, non omnibus ingeniis benignè affulſit, ſed paucis quibuſdam & ſelectiſſimis; nec Auguſta illa prudẽtiæ Metropolis ſequioris ſortis admittit incolas, ſed præcipuis *Palladis* opibus ditatos. Ut apud *Perſas* igitur corporis vires, ſic apud juvenum inſtituentes, mentis, validum debent ſubire examen. Eximia puerorum indoles apud primævos *Æthiopas* conſtanti & imperterrito equitatu, explorata eſt, quippe ſi hoc munere ſine pavore pueri fungerentur, inclytiſſimæ indolis indicium exiſtimabantur reddidiſſe, & *Theſeus* in primâ pueritiæ face pellem leoninam ſine formidine conſpectans, futuræ magnanimitatis, inter veteres *Athenienſes*, fertur edidiſſe ſpecimen. Ita in eloquentiæ palæſtrâ facere oportet, & ſumma cum ſedulitate obſervare cunctos ingenii motus, conſtantemque ad facundiam propenſitatem; haſce etiam cœleſtis ignis ſcintillas, debemus pertinaci quadam curâ fovere & excitare: Quid verò ſocordiæ, hebetudini, temeritati, cum tam egregio, divinoque munere? Quid ſui cũ *Minervâ*? Stipiti cũ *Mercurio*? Arenæ mandare ſemina, & fluctibus obloqui videamur, ſi ad tam celebre opus hebetes prorſus & indociles obtrudamus. Non eâ Gymnaſia laborant penuriâ, vt ex infimis ingeniorum ſordibus, quibus potius gula quam artes ſunt in deliciis, milites ad *Apollinea* caſtra cogeremus,

Agricolam ſi flava Ceres *dare ſemina terræ*
Fuſſerit——

non omni ſolo ſemen concredet, ſed tam ſoli, quam ſeminis naturâ penſitatâ, conformem utriuſque aptitudinem repoſcit. Primum etiam Gymna-

Gymnaſiarcharum munus eſt, arvum prudenter penſitare, cui futuræ eloquentiæ ſemina infundunt. Satius eſt opus non aggredi, quàm haud peractum & informe relinquere; & præſtat à cultu abſtinere, quàm nil niſi lolia & paleam expectare. Eſto morum, ingenii, pronunciationis eminentia quædam & proclivitas. Eſto denique eorum electio, in quibus ingenuitatis ſpes eluxit, ita immortalis illius inſtar *Perſarum* cohortis, ſuccedentium catervæ ſuppleant decedentium vicem.

2. Quicquid vires exuperat, ægrè & infirmè perficitur; & labore nimis ſevero luxantur tenelli artus: Sæper igitur præſtolandus eſt adultus quidam vigor & maturitas, antequam penſum hoc arduum aggrediamur; non omnis enim ætas tam eximiæ provinciæ capax eſt, ſed vigens & adulta. Sunt pueritiæ vigori congrua exercitia, in quibus, ſine temporis diſpendio, deferveat tenuioris ætatis impetus. Sunt, & libenter fateor, primi mentis motus, ubi ad rem novam fertur, fervidè veloces, ubi verò ſenſerunt rem non ſine improbo labore perficiendam, deficiunt & flacceſcunt, & ſæpiſſimè quò altiùs ſpes ſurrexerunt, eò abjectiùs conatus decidunt; ita, etſi primi impetus ſint quàm virorum majores, ſecundi ſunt quàm fœminarum minores. Ne cuiquam igitur imponat prœptitudo quædam reſpondendi & concipiendi in pueris è meliori luto formatis reſplendens, nec à ſe cuiquam ſatis efficax videatur ad futuram facundiam; cui, dum hæc dico, nihil detraho, quippe ſi debito fraudetur cultu, & à primis Latinitatis elementis, citiùs quam par eſt, amoveatur, potiùs frondium luxurie ingraveſcit, quàm

fructuú ubertate. Herculeus ille cothurnus, Hercule quá Pygmæo dignior, adulto quàm infante. Nullum ſanè eximium ædificiú eſt, quod non ab infimo ſurgit fundamento: ſunt etiam rudiméta quædam inferiora cautè ponenda, priuſquam Oratoriæ ſtructurá erigamus, & mænianis pergulisq; ornemus. Sublime quiddam eſt inventionis exercitium, & à mente modicè adultâ, quæ nó ſolùm ad aliquá judicandi maturitatem pervenit, ſed & linguæ Latinæ elementis imbuitur, comprehendi poteſt. Deficiunt aliter tenella pectora, &, vel diverſitatis tædio, vel penſi præconcepto horrore, perterrita, in ipſo laború limine fatiſcút. Ad hæc, etſi, teſte Fabio, varietas eximiè delectat, nimia tamen rerum diverſitas aciem intentionis abrumpit; &, ut plerunq; ventriculo accidit, ſecúdas concoctiones non poſſe primæ errores corrigere; ita dú juvenes diſciplinas altiores, inferioribus adhuc imperfectis, aggrediuntur, in utriſq; deſtituuntur. Sunt quidē artes caligantium animorum collyria, & quaſi ægrotátis naturæ pharmaca, in quá remanét adhuc ſcintillæ quædá obſcuræ, quæ, ſi foveas, in flammas exurgunt, & quò animoliùs hoc opus aggrederis, eò fœliciùs ſuccedit. Sunt tyronum mentes inſtar Minervæ & Mercurii ſtatuarú, quæ apud antiquos, artis ſculptoriæ adhuc inſcios, ſine vultu, manibus, pedib⁹, è rudi marmore effingebantur; ac ſi tam opè, quá decore deſtitutæ. Opus eſt igitur magiſtris eá prudentiâ quæ animá efformet, vitá diſponat, actiones regat, agenda & omittēda indicet, ſedeat ad gubernacula, & per ancipitia fluctuantiú dirigat curſum; ſine hac nemo huic miniſterio aptus eſt: innumera accidunt, ſingulis horis, quæ conſiliú, ductú, inſtitutionē expetunt. Solent ſubſellia

ita

ita pulpitis ſubjúgi, ut quotidiano quaſi influxu recreétur: Conſtat quidè omnes, qui diſciplinarú introeunt palatium (ut de Dianâ Iaſiorum fingitur) quaſi tetricum Minervæ vultú intueri, excútes verò arridentem & placatú. Ne deſpondeant igitur vel magiſtri, vel diſcentes, animú, ſed pertinaci laborandi propoſito procedant, nec ceſſent donec per inferiorú diſciplinarú tramites fortiter ad ſummas conſcẽdant. Aſſidui enim labores, citadæ illius Locro fidicini chordæ amiſſæ ſupplẽtis defectú, quàm cõſpicuas & permultas reſarciet imperfectiones; &, quamvis communi quaſi arâ paupertati litẽt & ſedulitati, Muſis in progreſſu, & Somno, vel potiùs placidæ quieti, in eodẽ ſacrario poſtea ſacrificabũt. In cibis ipſe acor jucúdus eſt; in ſtudiis difficultas placida, nec diutiùs ulla hæret voluptas, quàm quæ acerbis conditur: exuperet igitur veſtra ſedulitas omnes pavoris inſultus, omnia difficultatis terriculaméta. Ingentia proculdubio facúdiæ dedecora ſunt, præcipites & immaturi conatus. *Exerceãtur itaq; tyrones in linguâ Latinâ plenè imbibendâ: exerceantur*, inquâ, *& aliquam judicii aſſequãtur validitatẽ, priuſquã in hanc Palladis arenam deſcendant*; lucmus aliter pœnas quas pueris infligimus: &, ut Romanis evenit, inter acerrimos diſcordiarum æſtus ædem concordiæ cõdentibus, noſtra molimina nõ concutiemus ſolũ ſed diruem⁹. Malè cõfirmatas puritiæ vires confundit facundiæ ſplendor; &, ſolis inſtar, dũ aquilarũ explorat oculos, noctuarũ obtũdit. Sunt in Sulmonenſi agro ſcaturigines, quæ herbas enecãt, fruges alunt: eodẽ etiã more ſubtilior eruditio corroboratis prodeſt ingeniis, tenuia obruit. Man⁹ à tabula nimis feſtinãter amota, ipſã Veneré relinquat imperfectã; & nimis temerè

protrusa institutio, celeberrima ingenia reddat inculta. Ex meipsius experientia ortum est hoc monitum, quàm exiguum enim deprehendi profectum, ubicunque à perfectæ Latinitatis fundamento, oratoriæ & facundiæ ædificium non surrexit; quippe inter Grammaticam & Rhetoricam divisi juvenes, ut canes plures captantes prædas, nullam assequantur.

3. Messem si quis expectet, sementem, arationem, cultum, priùs suscipit; & priùs est certè bella parare quàm gerere: mentis etiam congrua præparatio institutionem oratoriam præcedere debet, congrua etiam formatio comitari; illa ante opus, hæc in ipso opere necessaria. De congruâ aliquâ peritiâ in linguâ Latinâ priori præcognito egimus; audite itaque alia æquè necessaria. Diversa censenda sunt opera docere Linguâ & Stylum, & quicunque confundit, ignorantiæ aleam inibit: hoc tamẽ utrique commune est, ut sensus viam pandat intellectui; sic enim fieri debet à primis elementis usque ad supremas disciplinas; & ex rebus priùs cognitis omnis petatur institutio, adeo ut à principiis priùs patefactis ulterior semper exurgat cognitio. Errant quidem, me judice, qui memoriam intellectui præferunt; hinc enim pueris majorem creant molestiam, qui ea solummodo quæ intelligunt, probè meminerunt. Incunda est docendi semita, æqua, facilis, jucunda, & ab acrioribus expressionum spinetis expurgata, quibus potiùs à discendo deterrentur tyrones, quàm ad auscultandum invitantur. Cum eâ ætate rem habemus, quæ vultûs exterioris deformitatem perhorret, & aversatur, & quæ conatus primo ingressu ingratos, rarò cum

cum delectatione aggreditur. Nemò mortalium eſt, qui non terribiles rerum aſpectus reformidat, & qui formidine non in reverentiam cogitur: hinc templa apud antiquos *Draconia* dicta, quippe numinum præſentia, ſub Draconum ſpecie non rarò adorata, horrorem menti incutiebat. Ne pudeat itaque magiſtros illius ſubmiſſionis, quæ formidinis pódus à puerilib⁹ averruncet animis; ſed ad infimos captus lubenter deſcendát: docentis ſubmiſſio eſt diſcentis aſcenſus; & pulchrius eſt omni honore, celebrius omnibus triumphis, parem provinciæ animum gerere. Conſtat eas diſciplinas, quæ inclytiſſimum apud eruditos nomen meruére, adeo conſpicuâ niti demonſtratione, ut imperent audientis aſſenſui; nec indignum eruditò eſt in re philologicâ harum æmulari perſpicuitatem. Mutuatitia quidem eſt omnis noſtra eruditio, & non abſimilis triumphorum Olympicorum, in quibus non niſi mutuò acceptis utebantur equis: digniſſimum igitur eſt quæſitu, unde copioſiſſimè mutuam accipiamus. 'Non injuriâ, magnus quidem, & in bonarum 'mentium Palæſtra apprimè exercitatus que- 'ritur, nó præcedere animorum dignam præpa- 'rationé, nec miſceri ſatis utile dulci, ad ine- 'ſcáda ingenia, ut avidè imbibant doctrináſed 'qualiter accedit quiſque, taliter hunc admitti; 'tractari autem nó ut in convivio hoſpites, ſed 'ut in piſtrino mancipia. Quomodo ergo poſſút literæ eſſe faciles, quæ inter dubitandum, horrendum, trepidandum ſunt diſcendæ? Quomodo verò difficiles forent & injucundæ, ſi, avulſo obſcuritatis velo, pulchra & decora eruditionis facies oſtenderetur? quæ etiam ignaros

I. A. Comen.

allicit, eruditos conciliat, & deprædatur. Si methodus instituendi amica, grata, perspicua esset, quis non eruditionem deperiret? hoc enim rore melleo humectati & depasti discipuli, omnem magistrorum molestiâ placidâ progressûs suavitate compensarent; nec non hac medelâ, (ut de Heliconiis herbis narratur; quarum esu serpentium venena mitigantur) innata mentis pervicacia, timiditas, inscitia edomarẽtur. Fertur Memnonis cujusdam statua sub caliginoso noctis imperio, nullum omnino strepitum edere, solaribus vero radiis semel repercussa, gratissimâ quâdam melodiâ resonare; ita mens, horridâ ignorantiæ obscuritate involuta, misero cuidam mancipatur silentio, scientiæ verò radiis illuminata, selectissima quâdam suavitate suam expandit excellentiam. Nostrum verò non est Pythagorico illo uti dictamine, nec in tramite ferè insolito, viris doctioribus digitũ porrigere.

Hæc itaq; facundiæ prælibamina, quæ sequũtur, in medio relinquo, & hæc Postulata magistrorum judicio subjeci; pro lubitu amplexentur, vel rejiciant: Viros (uti spero) alloquor nõ adeò morosos, ut non persuadeã, etsi persuadeã; sed ingenuos, candidos, ad audiendum faciles.

1. Inquam, ab omnibus considerari velim, An in linguâ vernaculâ, exercitia puerilis inventionis primordio non præcipuè conveniant; quippè sunt facillima, & minùs perturbant inventionis vires virides & indecoctas, quàm illa, quæ & peregrinam verborũ copiã exigunt, & materiæ? Constat, consuetudinem loquendi quàm mirificè tyronem sublevare: Porrò, linguæ vernaculæ nativa & pura idiomata sunt pueris quotidiè in ore;

ore; adeò ut ex illorum uſu, non ſolum liberrimum loquendi campum, facilemque procedendi methodum conſequantur, ſed etiam concinnam vocum proprietatem validiſsime dijudicent: quod in linguâ ignotâ difficillimum. Hoc verò omnes moneo, hoc noſtrum Poſtulatum non priùs dictis de perfectione in linguâ Latinâ contradicere; etſi enim perfectionem ſuademus, attamen, ut exiſtimamus, diutiùs in veſtibulo ſcientiarum pueri hærerent, ſi eouſq; morarentur in linguâ Latinâ acquirendâ, donec ſint tã expediti in illâ, quàm in vernaculæ uſu. Nec linguæ Latinæ uſú ex ſcholis eradicaturi ſumus, ſed potiùs magis confirmaturi; Severè enim exigenda eſt pura & compta Latinitas in mutuis puerorum colloquiis, ab omnibus qui ex uſu perfectionẽ ſperãt, nec huic ſtudio, ut prudenter penſitãti patebit, refragabitur epiſtolarũ diſcurſuumq; cõpoſitio in linguâ vernaculâ, dum hujus uſus non tollat alteram, ſed potiùs ad eã reddat adoleſcentes prõptiores: ea enim facillimè Latinè donamus, quæ antea in linguâ vernaculâ cõcepimus. Quid verò exinde nocumenti? anne inventionis reſtrictio? anne progreſſûs impedimentum? anne facundiæ dedecus? Vernaculâ (ut ſic dicam) facundiam in ignaris & incultis deſideramus, in adultis miramur; quare intyronibus non fõveremus? Fallor equidem, ſi hujuſcemodi exercitia non medelã miniſtrarent miſeræ iſti barbariei, de quâ in epiſtolis conſcriptis, & in orationibus, vel publicè vel privatim habitis, conquerimur. Que-

relas, ſi negligamus, augemus; & morbum fovet ille, qui non cupit mederi. Ad hunc finem omnis tendit inſtitutio, ut ad futura negotia, reipublicæque miniſteria reddamur promptiores, quæ præcipuè conſtant in ornato & expedito linguæ vernaculæ uſu; ita in ſeminariis, radicem, ſtipitem virgulta nacti in pulcherrimo orbis terrarum horto, gemmas, flores, fructus protrudamus. Lingua erat vernacula, in quâ Demoſthenes, Cicero, Fabius claruerunt. Nec ſpernendus eſt finis longè ſublimior, ut in lingua nobis familiari, & audientibus non ignotâ, illius laudes, ſapientiam, miſericordiam ebuccinemus, cui linguas, corpus, vitam debemus. Multum Ægyptii Nili inundationi debuerunt, ideoque leonis ſidus, cuius influxui inundationis initium acceptum referunt, ſummo proſequuntur honore, &, ut tanti beneficii memoriam conſervent, omnibus ſiphonibus & aquæductibus, ad quos etiam omnibus è ſorte viliori acceſſus patuit, leoninum caput inſculpſerunt: ita in omni linguæ, ingenii, memoriæ exercitatione, ſerventur divinæ benignitatis characteres, & quotieſcunque ad fluvios bonarum literarum adoleſcentes ducuntur, ad fontem dirigantur; divina beneficia ut Luna Solem, à quo benignos luminis radios accipit, averſo plerumque vultu intuemur. Quis verò alius eſt noſter finis, quàm pervenire ad illum, cuius eſt nullus finis? Denique, poſt Dei gloriam & Eccleſiæ pacem, quæ omni menti ſaniori ἐν ᾧ πάντα, & ad quæ omnes linguas oportet dirigi, inſervit verna-

vernacula eloquentia veritatis ornatui, ut nitore ſermonis illuſtrata, potentiùs in animos influat, utque diſcant omnes credere ornatæ veritati, qui etiam mendacio credunt, capti orationis ornatu.

2. Detur igitur linguam vernaculam non invenuſtè eloquentiæ fundamento inſervire. Secundò perpẽdi velim, An formatio Styli in linguâ plenè cognitâ, nõ in ignotâ etiã, promptiorem reddat inventionem, judiciumque magis conſolidet? In Grammatices rudimentis obſervatu non indignum eſt, eoſdem caſus, numeros, modos, tempora, in omnibus ferè linguis occurrere, quæ in priori linguâ cognitâ, non mediocrem in ſequentibus addent facilitatem; quod ſi, ut æquum eſt, obſervetur, ſpinoſæ Grammatices difficultates dilucidiùs pueris expanderentur, & multum moleſtiæ, quod pueriles excruciat animos fœliciſſimè tolleretur: ut lampas lampadem accendit, ita lingua linguam illuminat, & inferiores ſcientiæ, ſuperiores. Nec aliter in Rhetoricâ & Oratoriâ ſe res habet; quicquid enim ornatûs & elegantiæ uni ſubſervit linguæ, ſubſervit alteri; habent plerunque eoſdem flores, eandem materiæ copiam, eaſdem inveniendi & componendi anſas: utque eadem edulia, variâ cupedinarii arte præparata, differunt; ita & ſermones diſcrepant, qui potius ſono quam re diſtinguuntur. Mirus quidem inter omnes linguas conſenſus in ducendo ad generalem illum finem, ad quem omnes linguæ tendunt, ſcientiæ perfectionem. Diverſitas etiam idiomatum in variis linguis occurren-

currentium, & quæ non ſine ſummâ imperitiæ labe confundantur, ſolo uſu & obſervatione dignoſcitur, & errores, ex idiomatum neglectu orti, ſedulâ inſtituentis cautelâ non infœliciter eliminantur. Suadere juvenibus quod decet multi laboris, mentes enim opinione corruptæ, in rebus etiam graviſſimis ludunt; attamen, tam ratione quàm experientiâ judice, nihil eſt inſtitutioni magis congruum, quàm à rebus nobis familiariſſimis, ad altiora, & à vulgari captu remotiora, aſcendere.

3. In omni artificio inſtrumenta quærimus, apta, congrua, utilia; ea verò quærere præpoſterum, quorum uſus exſoleſcit. Tertiò itaque perpendi velim, an inſtrumentorum facundiæ uſus & cognitio, An troporum Rhetoricorum & figurarum explicatio, non poſſint, ſummâ cum utilitate, puerorum animis in linguâ fundamentali inſtillari; nec non prima eorum exercitatio in ea inculcari? Nec puerilis & inanis eſt hæc conſideratio, ſed ad cognitionem utilis, ad facilitatem efficax: perquàm oſcitanter enim hæc Oratoriæ elementa plerumque ponuntur, & quàm ſæpiſſimè adeo abſtruſè & obſcurè explicantur, ut eorum uſus, vel perit, vel penitùs deliteſcit. Huc verò tendunt omnia magiſtrorum vota & molimina, ut rerum plenâ, at parùm hæſitante, intellectione, earum praxis reddatur facilior. Fatendum eſt quidem, in omni facultate, multum valere præſtantis ingenii acumen, ſed ipſum ſine artis & diſciplinæ politurâ, facile eſt impingere in frequentiſſimos errores, tam inſciti-

tiæ,

tiæ, quàm temeritatis. Neſciunt tyrones plerumque unde inventionis ſubſidia peterent; &, nautarum inſtar, qui procellis agitantur, ignorant & ubi & quò ferantur. Deficiunt tam mentis quàm corporis vires, ſi demantur alimenta; his verò miniſtratis, reviviſcunt, & Antei inſtar, tactu terræ, fortiùs ſe colligunt. Ne fraudentur itaque adoleſcentes maturâ opellâ, nec cum propriorum ingeniorum infæcunditate luctari permittantur, omnia verò inſtrumenta, quibus expeditiùs munere impoſito fungantur, ſuggerere dignamini, uſumque exponite; hinc grandis materiæ copia & varietas, hinc variegatus florum Hortus, hinc probata inventionis facilitas, ſi valeant juvenes argumentum tractandum per omnia troporum & figurarum penetralia prudenter quaſi filo ducere: hoc expendatur exemplum, *Peſsimum inimicorum genus adulantes*: per proſopœan, apoſtrophen, epiphonemata, diatypoſin, amplientur diſcurſus de adulationis nequitia. Ad hæc facundiæ tyrocinio non incongruum eſt adoleſcentibus prælibamina quædam exhibere, hieroglyphicorum, emblematum, adagiorum, hiſtoriarum, apologorum, fabularum, phraſeων, & eorum uſum oſtendere: in his enim facundiæ nitor non obſcurè reſplendet: ſic monuit eloquentiæ magnus ille coryphæus N. Cauſinus, priuſquam ad ſuperiorem praxin ſe accingant; nec omitti velim leges Oratorias, de materiâ ordinandâ, de orationum partibus, de exordiendi, tranſeundi, concludendi formulis, de connectendarum par-

partium methodo, nec non ſenſus animi prolixioris in brevem contrahendi, inculta-que exercitia politiùs componendi, ne pro-tervi generentur habitus, quos ſequens in-ſtitutio ægrè divellet. Deniq; juvenes moni-tos velim, ne in mentis exercitatione, ex-preſſiones ſe primùm conceptui offerẽtes li-teris mandentur, vel audientibus proferan-tur, ſed, quantum fieri poteſt, ornatiores reddantur, & elegantiores. Etſi, ut Albu-lam ingredientibus accidebat, quæ ingreſ-ſu frigida, poſtea calida videbatur; primus mentis impetus frigeat, ſecundus vel tertius, ſi perſiſtas, vivacior & calidior efficietur. Exerceas itaque frequenter, conſtanter, for-titer, quid non ſedulitatis fervor perficiet? mentes enim, uvis abſimiles, primò fæces, dein puriorem ſuccum, inter exprimendum emittunt.

4. Cognitio facillimè in mentem per ſen-ſus penetrat, nec quidquam interiori-bus obſcurum, quod exterioribus mani-feſtum. Quartò itaque conſiderandum relinquo, An tota rerum naturalium, ſic & quàmplurimarum artificialium ſeries, (quarum concinnâ applicatione, adulta fa-cundia maximè triumphat) nequeat etiam puberum captui ita commodè adaptari, ut inde facilitas acquiratur in alluſionibus, ſi-militudinibus, comparationibus eliciendis? Quid altum nimis aut difficile? quid à ſa-niori ratione alienum? Quid docentium cu-râ indignum? ex prædicamenti ſubſtantiæ, ſiccè (ut aiũt) pede, illuſtratâ tabulâ, à cœ-leſtibus corporibus, elemẽtis, metallis, ani-malibus,

malibus, arboribus, ornatum orationi petere, horum naturas, motus, qualitates, argumento, quod juvenes tractaturi ſunt, applicando. Hoc infrà exemplum perpendatur, ubi eloquentiæ dignitas, comparatione à Deo & animo petitâ, non inſcitè illuſtratur.

'Eſt verè eloquentia ſemen cœli, & ex æter- N. Caſſin.
'no luminis fonte radius delibatus; quò, qui
'cœteris excellunt, propiùs ad cœleſtes ac-
'cedere, & cum iis majus quoddam com-
'mercium habere videntur. Dicam clariùs
'& illuſtriùs, Quam habet cum Deo affinita-
'tem mens humana, hanc ipſam cum mente
'ſibi vêdicat regina terrarum eloquentia; a-
'nimus ſimulachrum Dei eſt, Deus animus,
'eloquentia divina eſt. Quod eſt Deus in
'mundo, animus in corpore, hoc eloquen-
'tia in vitâ civili: Ille ſegregatus eſt ab om-
'ni concretione mortali, hic totus ſpiritus
'eſt, eloquentia eximiæ mentis ſoboles non
'obſcura: ille videt omnia nec videtur, hic
'cernit omnia nec cernitur, eloquentia ca-
'pit omnia nec ſatis capitur: ille quaſi ven-
'torum curſibus, hic amoris pennis influit,
'at *Suadæ* tota vis in affectibus, tanquam
'vehiculo rapitur, & permeat in pectora: ille
'per omnes univerſi plagas diffuſus, hic per
'omnia corporis membra diſtributus; om-
'nes vero artes & diſciplinas perlabitur elo-
'quentia: ille regiam habet in cœlo, hic in
'corde, iſthæc in mente: illum ſuperi colunt,
'manes obſervant, volvit Orbem, illumi-
nat Solem, regit mundum, calcat inferos; huic ſupremæ corporis partes obtemperant, famulantur infimæ, caput nervis, quaſi

quasi fidibus intentum movet, oculorum lumen accendit, flectit corpus, in omnibus membris dominatur; eloquentiam verò timẽt reges, reverentur subditi, frænat hominum voluntates, illustrat ingenia, administrat civitates, atque inferiora se despicit omnia. Quid multis? videant lectores, omnesque qui hoc facundiæ encomium cõsiderant, quantum ornatûs & decoris, ex artificiosa comparationum, similitudinumque applicatione, petatur. Occurrunt in authoribus potioris venæ exercitato sexcenta huju modi exempla, quæ annuli illius haud absimilia Apollinis & Musarum effigie insigniti, intuenti & materiæ æstimationem incutient, & artificii reverentiam. SS. denique literæ testantur abundè, summum mortalium institutorem à rebus sensui obviis ad suprema religionis mysteria suum populum erexisse, quorsum sacrificia, quorsum aliæ Judaicæ pædagogiæ elementa, nisi ut ad res cœlestes stupidus ille populus per terrena duceretur. Facem verò soli accenderem, si effatum, non nisi ignaris denẽatgum; pluribus verbis illustrarem.

5. Robora parentum proles indicat, & puerilis ingenii immaturi fœtus, debilẽ mentis vigorẽ ostẽdunt. Hoc quintũ itaq; & ultimũ Postulatum, magistrorum cẽsuræ subjicio. Suntne pueri in primo facundiæ stadio inopes & sine subsidio relinquendi? An magistrorum ductu & monitis, tanquam cynosurâ & amussi, dirigendi? Quàm misellus est proprii ingenii ductus, cum summa sciẽtia est misera imperitia? Per omnium literarum

rarum apices puelli ſcribere incipientes inſtituentis curâ & operâ deducuntur; ita etiam adoleſcentes facundiæ ſtadium ingreſſi. Carptim itaque deſcribam, quæ ſubſidia maximè congrua judico, & ab incertâ errandi miſeriâ maximè aliena.

1. Uſus authoris & certiſſimum & tutiſſimum ſuppeditat auxilium: ſunt enim politorũ Scriptorum opera, facundiæ ærariа, ex quibus omnes florum expreſſionumque theſauri depromantur. Non miremur quidem tam acerbum fructum, & delicatioribus auribus injucundum, ex pleriſque juvenum exercitiis oriri, dum authores negligant, & incultis ſuis expreſſionibus adhærent: quid verò ex ſedulo authorum uſu non petierunt facundiæ candidati? nonne materiam, verba, compoſitionem, ornamenta, nec non omnia quibus Suadæ gloria explicatur?

2. Materiæ tractandæ ductus quidam rudiores, à præceptoris ore, ante prima exercitia, ſunt ſuadæ myſteriis initiato inculcandi; hinc enim tenellorum ingeniorum infœcunditas aliquantulum ſanatur.

3. Oculari demonſtratione opus eſt, adeo ut exemplaria, proprio magiſtri labore confecta, ob oculos puerorum ponantur, poſt, quotquot fieri poteſt, exercitia: hinc imperfecti eorum labores eximiè promoventur. Quippe, ex his, rudiores deprehendant & propriorum exercitiorum nævos, & forſan tam concinnam componendi formam, quam eloquii comptam expiſcantur ornaturam. Ex piâ ſenum obſervatione, priſca

priſcâ ſurrexit Romanæ juventutis virtus. Et parum nos profeciſſe arbitremur, dum nos præclarè agentium admiratio otioſa non ad imitanda eorum facta impellit. Qui ſe prudenter gerere cupit, perfectis (inquit Alcibiades) bonorum actionibus ſe comparat.

Hæc tria ſubſidia ſummâ cum ſedulitate adhiberi ſuadeo, donec ex propriæ imbecillitatis meandris, fœliciter ſe juvenes extricârint. Naturæ quidem majeſtas loquendi potentiam dedit, artes, experientia, obſervatio, induſtria, loquelæ peritiâ expediunt; illa fundamentum ponit, hæc & materiæ ſtruem congerunt, & ædificium perficiunt: Non ſine mœſto quodam tædio conſpicamur, quàm miſerè & incultè pueri rhetoricantur, ſuis relicti viribus, & magiſtrorum fraudati auxilio: forſan penſa pueris imponuntur Atlantæis humeris non indigna, quibus vires ad ſubeundum ne minimæ quidem miniſtrantur; ſed ab infirmis exigitur illud, quod à validis formidatur, & robuſtiſſimis ægrè perficitur. Non flagris & verberibus res agenda eſt, nec dictamine nimis ſevero, quod immiti magis convenit imperio, quam juſtæ & manſuetæ dignitati. Non ut trepidi laris Antiphates, omnia mœſtitiâ & horrore oportet commiſcere, acſi, vel Cerealia ſacra, tædis agitatis, vel Herculea, convitiis acerrimis, inter diſcipulos celebrarent: Sed potiùs ſuaſu, labore, hortamine, inſtitutione, ſociorum modeſtâ æmulatione, & non invido ductu res agenda eſt; quibus etiam ingenia, á facundiæ nitore

tore aliena, ad ejus amorem & amplexum incitantur. Exigit quidem hodierna puerorum pervicacia, & protervus educationis neglectus ſeveriores, quàm antiquitùs, ſcholarum habenas; adhibenda tamen eſt pœnarum acerbitas ſolùm cum de aliis omnibus pharmacis conclamatum eſt. Ubi moderatur ſeveritas, præſit clementia: hæc eſt ἀ'πλεῳ νίκη, conſtantiſſima quidem illa & fœliciſsima victoria, quâ, ſine injuriâ, & tyronum affectus ſibi, & Muſis, magiſtri ſubjiciant, & ſubjectos retineant, infenſos cõciliẽt, cõciliatos illaqueãt ſic à deliquio revaleſcãt iſtæ mẽtes, quæ, Scyri lapidis inſtar, integræ natant, comminutæ merguntur. Experiendo quidem didici, nullius ſpes conatuſque, ut de Cretẽſibus ſacris dicitur, eluſos fuiſſe, niſi qui penſi neglectu hoc ſibi creavit infortunium. Quorſum gymnaſiorum habenas tenent præceptores, ſi ad ultimam dirigendi ſedulitatem ſe non extendant? Quorſum tot labores, ſuprema redolẽtes induſtriam, à veteribus poſteris traducuntur, ſi ad eorum nitorem non liceat aſpirare? Moveat, moveat (inquam) omnes puerorum debilitas, excitet molimina veſtra reipub. exſpectatio quam non inutilis illi capſulæ cura detinet, cui ſegnities peſtis, induſtria medicina, ſed immortalis illi puriſſimæq; ſubſtãtiæ, quæ à cœlo deſcẽdit, & in cœlũ tendit, ſimul cũ Minervâ manum movere: nec tantis meritis dignum deerit brabium, quippe nihil æternitati ſtrictiùs mortales conjunxit, quàm fervidus in omnes affectus, & mens, quæ lampadis more,

re; cum corporis dispendio, aliorum illuminationi inservit. Hæc Postulare satis est. Cætera sequuntur.

Mutuum est inter Poësin & Oratoriam de utilitate certamen: quippe ex oratoribus petunt poetæ materiã; nec quicquam à poëtis fœliciùs explicatum, quàm quod ab oratoribus tractatum: Lectio etiam poëtarum eximiè subservit oratori, tam ad inventionis splendorem, quam materiæ venustatem, & amplificationis decorem:

Sic varios sese in vultus facundia dives
Induit, & vasto nunc torrens impete fertur
Fluminis in morem,———

Quod de Homero vomente, & poëtis colligentibus fingitur, oratoriæ studiosis non incongruè applicetur: Hi enim à poëtarum alvearibus (comptiori enim utemur similitudine) quàm sæpissimè mella surripiunt: si enim prælia, procellas, pestes describeres, ex poëtis eruantur: devitandæ sunt verò locutiones meræ poëticæ; reliquæ nostri juris sunt faciendæ. Qui in poëtis Græcis & Latinis, Homero, Sophocle, Virgilio, Ovidio versantur, hæc non ignorant.

5. Lubricæ sunt puerorum memoriæ, & bibulæ arenæ instar, institutionis stillicidia quo avidiùs imbibunt, eò velociùs dimittunt, nec; fideliùs huic morbo invenitur remedium quàm iterata institutio. Inculcationi itaque Rhetorices, legumque oratoricarum frequens famuletur repetitio; quæ, si prudenti methodo ordinetur, semel qualibet septimanâ refricetur: semper verò tam exemplis, proprio labore confectis, quàm ex authorum lectione collectis, cujusque tropi & figuræ examinatio confirmetur, tum brevi temporis

temporis tractu, quæ citò diffluxura videntur, fixè & conſtanter hærebunt: ex. gr. cum ad Apoſtrophen, vel Proſopæan deventum eſt, recitent pueri exempla quæ in authoribus legerunt.

6. Nec olei nec operis pueri facient jacturam, ſi eadem exercitia, poſt aliquam temporis intercapedinem, iterum in manus ſumâtur, & ſecundâ cogitatione perpoliantur; edit enim & progreſſus documentum, & virium experimentum.

7. Omnis funis (ut aiunt) à magiſtris movendus eſt, ut pueros & ad inventionis nitorem trahant, & celeritatem: Ut enim educatio opus eſt non ſolùm proletariis dignum ingeniis, ſed ſplendidiſſima Palladis opulentiâ ditatis; ita ſupremam requirit curam, ſummoſque intentionis nervos. Decem itaque inventionis fontes, dilucidè indigitandi ſunt, qui totam facundiæ aream irrigant.

1. Hiſtoriæ, quales ſuppeditat Plutarchus in vit. & moral. Valer. Max. Herodotus, L. Florus, Livius, & Juſtinus, Plinius, Paræus in medullâ hiſtoriæ, Ælianus, tot, quot tempus dabit veniam, ex his perlegantur: non ſolùm enim in Gymnaſio verſantibus, ſed & in Academiâ initiatis inſerviant tam priores quàm ſequentes inſtitutiones.

2. Apologi & Fabulæ, quæ proſtant in Ovidii Metamorph. Æſopi Fab. Natal. Com. Muthol. Ethn.

3. Adagia, ut ipſe Eraſmus copioſiſſimus *adagiorum* collector & illuſtrator affatim demonſtrat.

4. Hieroglyphicæ, in quibus recondita veterum,

rum, præcipuè Ægyptiorum eruditio latuit, quæ à Pierio, Clement. Alexandrino, Strom. l. 5. N. Causino, in Hori Apollinis explicatione, eximiè illustrantur.

5. Emblemata & Symbola, quæ ornata fuerunt ab Alciato, Theod. Beza. N. Reusnero. Nec oblivione tegendus est politissimus noster Quarlesius. His addantur imagines veterum numinum; de quibus vide Vincent. Chartarium de imaginibus numinum Ethnicorum, & Pausan. περὶ τῆς Ἑλλαδος συγγράφεως.

6. Leges, mores gentium, institutaque ut Laconum, Athenienſium, Ægyptiorum, Romanorum, quæ fusè tractantur à Plutarcho, Diodor. Siculo, P. Manut.

7. Sententiæ politæ, tam veterum, quàm recentiorum; quales occurrunt passim in Tacito, Livio, Sallustio, Lipsio, Puteano, &c.

8. Figuræ Rhetoricæ, ut supra diximus, quas luculentissimè tractant Aristoteles, Vossius, Farnabius, Butlerus, Vicarsius.

9. Loci topici Logicorum, à causis, effectis, adjunctis, contrariis, &c. de quibus vid. N. Causin. lib. 4. de Eloq. c. 13. nec ab aliquo omittuntur, qui rem oratoriam tractat: per hos si ducatur materia, eximiè amplificantur discursus: secum igitur cogitet puer quæ sunt causæ, qui effectus, quæ contraria materiæ tractandæ.

10. Tota rerum naturalium & artificialium series, ut supra monuimus, postulat 4. Quod ad res artificiales attinet, hoc modo utiles reddantur, si in tabulas redigerentur, adeò

adeò ut oculo percurri poſſent, &, quod puerorum propoſito conveniret, in memoriam figeretur, conſule N. Cauſin. lib. 11. e. g. Pyramides, labyrinthi, templa, baſilicæ, officinæ artificum, ciborum apparatus, merciũ varietas, multa inventioni ſubſidia ſuppeditant: Quicunque à ferulâ manum non ſubduxerunt, hos authores deguſtare incipiant, in Academiis perficiant: & cùm tempus non ſuppetit totius libri lectioni, Vel dividatur liber in partes, & ſingulatim pueris aſſignetur, & poſtea conferant obſervationes & collectiones, ut in collegio iſto Gelliano monemur; huic verò lectioni ſuppetias ferat, ſi quid difficile occurrat, magiſtri explicatio, & dirigat inſpectio; Vel ſtatis diebus præceptor res utiliſſimas ſeligat, pueriſque patefaciat: e.g. ſi omnes 15. Metamorphoſeon libri, vel Æneidum, perlegi nõ poſſunt, unus liber aſſignetur huic, alius alteri, perlegant, in compendiumque fabulas vel hiſtorias redigant, coram magiſtro verò conferant collectiones; ita ſocii lectionem quiſque quodam modo ſibi adſciſcet, & hoc modo, facillimè aliquis liber in unoquoque hujus generis utiliter abſolvatur.

Hi putei inexhauſti cuique patent, &, ſicut de beatarum inſularum ſpeculo Lucianus fabulatur, quæ omnia in toto orbe terrarum geſta explicat, nihil eſt in toto orbe oratorio quòd non luculenter ſpectantibus exhibent; opus erit itaque probatis dignum ingeniis horum prompta exantlatio, & concinna derivatio, ut ab iis puerilium mentiũ hortuli irrigentur. Si etiam aliquid ex his adminiculis in Authoris lectione occurrat

rat; omnes enim occaſiones arreptanti quid non accurret? non ſicco (ut aiunt) pede prætereundum eſt, ſed diſcant adoleſcentes in adverſariorum librum inſerere, pulchrè conſervare, & quotieſcunque occaſio occurrit, uti.

8. Satis ſuperque quàmplurimi thematum & orationum partes intonuerunt: quæ ſunt, Exordium, narratio, confirmatio, confutatio, epilogus: de iis igitur multùm quidem decantatis, rarò verò cum arte adhibitis, carptim aſſero; nec nimis ſtrictè, has partes eſſe urgendas, nec omnino negligendas: Audite (nihili enim noſtrum eſt) clariſsimi N. Cauſini judicium, Non ‘intelligendum eſt, eam continuò mancam ‘eſſe orationem, quæ non ex exordio, narratione, confirmatione, & epilogo coaluerit; pleraſque enim partes nonnunquam amputandas ‘eſſe, docet prudẽtia; quas ſi intrudere coneris, ‘deforme potiùs facies & inutile, quàm quic‘quam roboris aut gratiæ concilies. Aliquándo etiam ſatis fœliciter invertantur. Ut verò nihil deeſſet, quod in facundiæ tyrocinio prænoſci debet, aut quod puerili inventioni auxilium præſtet, omnes docendi peritos monitos velim, omnes formulas exordiendi, confirmandi, &c. quæ in authoribus comptioribus legendis occurrunt pueris, in tranſcurſu inſtillari debere, ut & fontes undè petuntur: fontes verò communes

1. Adjuncta temporis, loci, rerum, perſonarum, Quanquam mihi frequens conſpectus veſter, &c. pro lege *Manil.*

2. Expoſitio rei ſimplex, e. g. Niſi virtus fideſque veſtra ſatis &c. *Sal-*

&c. *Salluſt. Facinus novum & inauditum hic narro*, &c. *Put.* ex 10.

3. *Interna* rei *principia*, vel viſcera materiæ, e. g. *Satis dedecoris atque flagitii caſtra cepêre.* vid. *Quint.* decl. 3. & hinc quidem petuntur nitidiſſimæ exordiendi formulæ.

1. Exordiendi ſunt

4. *Exemplorum recitatio*, vel *Fabularum*, Proverbiorum, Sententiarum, e. g. *De Alexandro Narratur* qui &c.

5. *Invocatio*, vid. Plin. Panegyr. Trajan. &c.

6. Abruptus ad rem tractandam *tranſitus*, e.g. *Injurias & non redditas res ex Fœdere*, &c. vid. *Liv.* decad. lib. 1.

1. Totius rei *declaratio*; ita *Dion.* orat. 31. *Quando enim alicui ſtatuam decernitis*, &c. vid. *Barcl.* de *Prod. Papiſt. Tantâ fide* &c.

2. Aliter quàm Adverſarius expoſuit res *exponitur*; e. g. *Non eſt illa, quam vos putatis Eloquentia.* vid. *Cruſin.* de Eloq. c. 1.

2. Narrandi

3. Omnium partium, & circumſtantiarum rei *declaratio* e.g. *Nec ſi hæc inter ſcientes dicerem*, &c. vid. *Quint.* de Civibus.

4. *Digreſſio*; *Sic tui Nepotes*

* *novâ gloriâ tuam ſtirpem auxerunt*, &c. *Vern.* in Sponſ. *Lud.* 3.

5. Brevis ſententiæ noſtræ *Explicatio*, e. g. *Nec habeo ſane, quid in Milite tuo laudem, ſed potius &c.* Quint. Mil. Mar.

6. *Quæſtiones* rem tractandam explicantes, e.g. *Quid eſt, Catilina?* de Conjur. *Cat.* orat. 1.

3. Confutandi

1. *Repugnantia*, vid. *Quint.* pro cœco.

2. *Impoſſibilitas.* Quint. pro paupere, *Sed excutiam* &c.

3. *Obſcuritas*, e. g. *Neceſſarium eſt igitur ex his confiteri*, &c. vid. *Dion.* orat. 11.

4. *Inconveniens*, e. g. *Demoſth.* contra Philip. orat. 3. βέλομαι δὲ εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐξ ὧν &c. *Oſtendam verò vobis quare ſic timeo.*

Et vice-verſâ:

4. Confirmandi

1. *Decorum*,
2. *Poſſibile*,
3. *Perſpicuitas*,
4. *Conveniens*,

quorum exempla tam frequenter occurrunt, ut non ſit proponere neceſſe.

1. *Medulla* materiæ antecedentis, e.g. *Quare cum me veſtra authoritas* &c. *Poſt Reditum.*

2. *Suaſio* vel *diſſuaſio*, e.g. *Nolite*

* *lite judices, per vos* &c. Or. pro Cn. Planco.

5. Concludendi { 3. *Enumeratio* rerum prius dictarum, e. g. *Quare conservate* (judices) *hominem pudore eo quem amicorum studiis.* &c. pro Arc. poët.

4. *Apostrophe*, vestrum est hoc judices, &c. pro A. Cluent.

Secundum *materiæ* tractatæ Naturam, deligendi sunt Fontes ex quibus partes Orationum possunt peti. Unus enim huic *materiæ*, alter alteri competit; syderum (ut *Epicurei* volunt) haud dissimiles, *quæ clara divitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte uniuscujusque lucentia ad numerata sunt mortalibus.* Plin. Nat. hist. lib. 2. c. 8.

9. *Gradualis progressus* est institutioni aptè congruus, sic igitur ordinetur *progressus*, ut pueri cum *stylo confabulatorio* incipiant, & in hunc finem componant *colloquia*, primo literis mandando, dein verò mutuis colloquiis inter se concertando, & qui expeditissimè quæstiones proponit, & responsum format, *Palmam* ferat: hâc enim cote, nulla non ingenia acuuntur. *Dein ad Epistolarem* conscendant *stylum*, & propterea fingantur *Occasiones*, vel arripiantur si occurrant, à rebus puerilem captum non excedentibus, præsertim verò sensui obviis; de hisce *Epistolæ* facilè formari possunt, & sine *Olei operisve* dispendio. Ad *historicum stylum* post hunc assurgant, qui in rerum comprehensu facilium *narrationibus* & *descriptionibus* constat, quales collegit N.

Cauſin. lib. de Eloq. 11. Exerceantur itaque pueri vel in hujuſmodi narrationibus (e.g. de vitâ *Herculis*, *Alexandri*, excidio *Trojæ*,) conſcribendis, vel extempore proferendis. *Hujus* operis verò faſtigium coronet *ſtylus Oratorius*, qui in Thematibus, & Declamationibus componendis præcipuè conſtat. *Inſtitutio* diſcentes reddit peritiores, *uſus* & *exercitatio* fortiores, nec non ad ſublimiora paratiores: *non pervenitur ad ſumma niſi per media, nec ad ſuprema exercitia niſi per infima.*

10. *Status deliberativus* & *demonſtrativus*, potiùs quàm *judicialis* & *didaſcalicus*, adoleſcentium inventioni conveniunt; quia iis nulla alia argumenta conveniunt, nec alia tractandi methodus quàm ad quæ puerilis captus ſe facilè erigat. *Didaſcalicus* benè exercitatis: *Judicialis* non niſi probè adultis congruit.

Deliberativus thema ſimplex vel complexum tractat.

Demonſtrativus laudat vel vituperat.

Didaſcalicus quæſtiones ſpinoſas explicat.

Judicialis condemnat vel abſolvit.

11. *Monendi* ſunt pueri, ne *periodi* ſint nimis prolixæ: abſcindantur inutilia, & potius diſcurſus materiæ nervoſum vigorem, & benè ordinatam compagem, quàm verborum tumorem ſpirent; caveant ab iſta brevitate, quæ ignorantiæ filia, obſcuritatis mater, rectus vocum & concinnus *ordo*, nec non congruè librati periodorum caſus, auditorum aures allectant; quod ut fiat, nulla regula certior eſt, quam prudens oratoris obſervatio. Attamen ne vel in generalioribus hærere videamur, vel à tritâ oratorum ſemitâ abhorrere, has an-

te-

tehac vulgatas regulas proponere non pigebit.

1. *Adjectivum* diſſyllabum *ſubſtantivo* multiſſyllabo poſt-ponendum eſt, e. g. indies oriuntur contentiones *novæ*.
2. *Adjectivum* multitudinis ornatiùs *ſubſtantivis* poſtponitur. e.g. Sceleratos *omnes* Catilina *unus* ſuperavit.
3. *Adjectiva* polyſyllaba non invenuſtè & in fronte & in fine ponuntur, e.g. *Miſerrimi* ſunt omnes *inglorii*.
4. *Adjectivum* à *ſubſtantivo*, vocis interpoſitione commodè ſejungi poteſt, e.g. *Meo* quidem *judicio*, *Plus* habet *venuſtatis* nuda virtus, quàm compta miſeria.
5. *Ablativus abſolutus* aut ante verbum, aut initio ponendus eſt. e.g. *Re intellectâ*, in verborum uſu faciles eſſe debemus. Omnes, *ingruente miſeriâ*, percelluntur timore.
6. *Cognomina propriis* præponuntur, e.g. *Q. Fabius*, *M.T. Cicero*.
7. *Cognomen à proprio* interdum ſejungitur, e.g. *Lucius* enim *Catilina* Ciceroni infeſtiſſimus.
8. *Comparativa* & *ſuperlativa* eleganter ſubſtantivis poſtponuntur, e.g. Prætoris *iniquiſſimi* ſævitia. Adulatio reprehenſione *deterior*.
9. *Comparativa* in initio orationis ponuntur, ut & in fine non invenuſtè, e.g. *Celebrius* eſt ingenium, cujus motus ſunt veloces ſi iidem ſint *honeſtiores*.
10. *Nomina propria* polyſſyllaba periodi principium decorant, e.g. *Antiochia* urbs nobilis.

11. *Quod* in laudem vel vituperium eſt, *proprio* nomini præponitur: e.g. *Magnus* ille *Pompeius*.

12. *Tò nullus* poſt *ſubſtantivum* ponitur, ut, Viri quibus ratio nulla ſuadebit; *tò illud* prius reſpicit, *tò hoc* poſterius.

13. *Verbum* indicativi modi aut ſubjunctivi aliquando in initio ponitur, e. g. *Excitat* eos magnitudo & varietas. Si *deſpondeas* animum, *actum eſt* de ſalute.

14. *Verbum* [*eſt*] in initio poſt primam vocẽ ponitur; poſt comparativum in fine: e.g. Noſtra *eſt* enim conſuetudo. Oratio ſine fuco gratior *eſt*.

15. *Infinitivus* verbo præponitur, e. g. In pueris oratio perfecta nec *exigi*, nec *ſperari* poteſt.

16. *Adverbia* adjectivis poſtponuntur, aut ſi præponantur aliquid interſeritur, e. g. ſtylus intermiſſione *paulò ad modum* de celeritate perdit. *Eximiè* quidem inſolentes ſuperborum ſermones.

Hæc, pro judicio, obſerventur, vel repudientur; Quamplurima obſervatu digna in eruditorum ſcriptis verſata occurrunt, quàmplurima promptum ingenium adinveniat. *Ordo* eſt *anima* rerum, *vita* ſermonum. Arbores, quæ jucundo delectant *fructu*, eleganti *ſitu* non minus placeant.

12. *Memoria* eſt mentis *ærarium*, ubi theſauros; *Scrinium*, ubi cimelia; *alveare*, ubi mella recondit. Quid itaq; magiſtris majus incumbit, quàm tam eximium *naturæ* donum excolere? *Diteſcent exercendo, exerceant ditando:*

quæcun-

quæcunque ſpecies occurrunt, debent fideliter imprimi, & in futurum uſum recondi. Faciant ut intelligantur omnia, quæ memoriæ inhærere velint. Neſciunt inſani juvenes, neſciunt, inquam, quàm egregio ſolo ſterilitatem inducant, dum non exercent *memoriam*, vel oſcitanter curant; Quippe quò magis *memoriâ*, eo magis plerunque *ingenio* quiſque valet. Ne nimium juvenes chartis hiſce collectivis impalleſcant, nec *adverſariis* vel locis communibus nimium ſecurè confidant, ob memoriæ debilitatem, habeant non adhæreant (Quis enim comprehendit omnia?) Porro quæcunq; pueri legunt tabulis digna, digerantur in ordinem diſciplinarum, adeò ut quælibet obſervatio notatu digna propriam ſuam ſedem ſortiatur, quippe hic ordo inſtitutioni maximè commodus; recordentur verò ſe hortulanos imitari debere, qui plantas ſeminariis innutriunt, ut in hortos transferant. Res memoriâ dignas chartis inſerant, ut frequenter *revolvendo & relegendo* mentibus infigant, vel ſi anteà impreſſæ rerum imagines longo temporis tractu obliterentur, ex *adverſariis* renoventur. Non abſurdè ab antiquis dictum, Ea ſolum te meminiſſe jactes, quæ memoriâ tenes. Impoſſibile eſt, ut *memoriâ* pollentes, ingenii viribus deſtituantur.

12. *Ex-tempore* prolatos diſcurſus *Magnus* ille laudavit *Verulamius*, nec tenuitas noſtra refragari auſit; Ingens profectò auſum, ſummiſque dignum ingeniis, ſi poſt debitam ingenii maturitatem, & antecedentem meditationem, (ſine quâ ipſe *Auguſtus* populum alloqui noluit) nec non cum debitâ gravitate

adoleſcentes aggrediantur: Quorſum enim tendit privata inſtitutio, niſi ut publicè clareamus; hinc audacia, loquendique conſuetudo & fælicitas, nec non eximium ingenii acumen: ſi verò citius quàm par eſt, exigatur hoc exercitium quod infantibus velociorem greſſum formantibus accidit, minutiores hebetantur vires, magis quam diriguntur; nimia feſtinatio ingenii motus ſæpe retardat, rarò promovet. At ſi, paſſibus æquis, huc pueros pervenire velimus, aſſueſcant, cum ſcholam primò poſt prandium introeunt, Hiſtorias aut Fabulas, extempore coram magiſtro, proferre; deinde laude alicujus Virtutis, vel vituperio Vitii, extempore diſcurrant, vel de quovis alio themate ſententiam ſuam in medium proferant. Hæc enim via ad perfectionem expeditiſſima.

14. *Æmulationis* cote hebetiſſima acuuntur ingenia, & nemo adeo excors, quem non pudet ſuperari. *Elephantus* (Plinio teſte) ignominiâ notatus inediâ vitam conſumpſit; ipſa enim bruta mortem ignominiæ præferunt. Nec deſunt generi humano à cœleſti igne delibatæ ſcintillæ, quæ quò fortiorem ſentiunt plauſus auram, eò vivacius accenduntur.

Ovid. *Qui velit ingenio cedere, rarus erit.*

Operæ pretium erit igitur, pueros mutuæ exercitiorum correctioni operam dare, ut & mutuæ examinationi, tàm inter membra ejuſdem claſſis, quàm ſuperioris & inferioris, dum coram magiſtro ſe ſiſtunt. *Sit* etiam *collatio* Phraſeων, Lectionum, aliarumque obſervationum;

tionum; *Aliquando* etiam Pueris utile erit explorare, quantum nitoris poſſunt addere ſociorum exercitiis, vel *rejiciendo* ſuperflua, vel *tranſmutando* incongrua, vel *ſupplendo* chaſmata, & nova aptioraque *inſerendo*. *Interdum* non inutile erit *ſeligere* expreſſiones, ex Authore aliquo, & ſingulis veniam dare quodcunque poſſit, ex iis confingendi; & in his omnibus operibus, non deſit ei *encomium*, qui ſedulò & accuratè operam navando cæteris præſtitit. *Denique* quoniam non aliorum ſolum, ſed etiam noſtrum-metipſorum ſumus æmuli, ſummâ cum curâ conſerventur *ea exercitia*, in quibus celebriores ab aliquo ingenii vires fuerunt oſtenſæ, in futuræ ætatis æmulationem, & uſum; ſi enim in poſterum pueri hebeſcant, excitentur priorum exercitiorum recordatione, & moneantur ne à propria ingenuitate degenerent. Non puduit *Patrem* in certamine *Olympico* filium jam torpentem, in prioris roboris memoriam revocare, Ω παῖ τὸ ἀπ' ἀρότου, (Paul. Eliac. poſt) Indignum ſeni viſum eſt eas manus in Antagoniſtâ feriendo langueſcere, quæ tam robuſtos ictus aratro inflixiſſent.

15. *Præpoſterus* eſt ordo, *memoriam intellectui* præponere, & imperitè quidem tyronum profectui conſulitur, quoties illam oneramus, hunc vero non excolere ſtudemus; inferiores enim animi facultates à ſuperioribus vires & influxus recipiunt; nec quidquam aliud confirmat & perficit memoriam, niſi quod plenè intellectus comprehendit. Ut memoriæ itaq; congruum non deſit ſubſidium, omnia quæ pueros recordari velimus, fideliter intelligan-

tur. Nec aliter oportet facere in primis *Grammatices* Rudimentis: in illis enim ponendis, ſi expeditiſſimè doceremus, per res ſenſibus manifeſtas, & per regulas ex exemplis elicitas, illuminandi ſunt pueriles animi. Quam immedicabile ſcholarum vulnus! rigidâ verborum verberumque violentiâ memoriam ignotis præceptis onerare, linguam habere ad repetendum facilem, mentem ad concipiendum impotentem. Toto verò cœlo errârunt, qui, ut pueri Regulas *Grammaticales* memoriter repetant, exegerunt; nunquam vero eâdem cum curâ ſunt annixi ut perſpicuè concipiant. Hinc libera illa ingenia ſæpiſſimè deprimuntur, quæ veterum Athenienſium æmula, dum ſub ſervitutis tyrannide proſternuntur, ad nullum præclarum facinus ſe attollere auſint; aſt à jugo libera, per totum terrarum orbem celebres, & mentis & corporis vires expanderunt. *Si mihi itaque ſuadere liceat*, In linguâ plenè cognitâ, ea præcepta *Grammaticalia* inculcentur, quæ puerorum *Memoriis* infigere velimus.

16. *Ne unius pueri inſtitutioni impendatur totus labor*, ſed in omni negotio excitentur coætanei ad auſcultandum; nulla enim inſtitutio uni impenditur, quam non & viginti audiant. *Porro*, moneatur tyro, ut ſolus ambulet, materiæ ſtruem colligat, priùs quàm ad exercitia componenda ſe accingat. Facillimè erigitur ædificium, cum materia omnis præparatur.

17. *Sint exercitia frequentia:* nihil enim ingenii vires magis promovet, quàm frequens & ſedula exercitatio, tam in Scholâ de die, quàm

quàm domi nocte: vix ulla occurrit *Lectio* quæ ad aliquam exercitationem non utilis reddatur. Hinc *Romani*, Carthaginenſes, *Lacedæmonii* in bellis celebres; hinc docta illa Philoſophorum turba, quales *Plato*, *Cleanthes*, *Plinius*, *Seneca*, in Philoſophiæ myſteriis oculati extiterunt, *ideoque rariores ſint* prælectiones, nulla verò abeat ſine uſu; Prælectiones enim non numero menſurandæ ſunt ſed pondere. Tam humanum genus, quàm alia animalia rationis expertia, ex crebrâ exercitatione, ad eximiam & fide majorem peritiam pervenerunt.

18. *Ad ingenii* vires experiendas, in thematis complexi tractatione, utiliſſimum eſt eoſdem pueros in utrâque parte tam affirmativa quàm negativa exercere.

19. Τὸ Πρέπον *ſemper obſervetur*, in periodorum connexione, vocum ſignificatione, rerum applicatione, adeò ut periodi non *chaſmata* ſine dependentia admittant, voces ſint congruæ, rerum applicatio ſit artifice digna. Quis enim leonis laudibus murem inſigniret? aut muſcam elephanti? Laudatur à Poëtarum Principe *Ulyſſis* ingenium, *Agamemnonis* majeſtas, *Achillis* velocitas; in his enim præcipuè claruerunt, nec ullum admittitur epitheton, quod non rei tractatæ affabrè congruit. *Porrò*, obſervandum eſt, eos ab Oratoriæ decore aberrare, qui, in *Latinis* declamationibus, ſententias *Græcas* nimis frequenter inſerunt: Qui *Latinè* peroraturus eſt, *Romanâ* polleat Facundia; qui *Græcè*, *Græcâ*. Nec Cicero inter *Romanos* Oratores primus ſe *Græcis* ſententiis explicare deſideravit; nec *Demoſthenes* inter

Græcos

Græcos non infimus, aliâ quàm *Atticâ* uſus eſt expreſſione.

20. *Intra* cancellos nimis anguſtos ea ingenia coarctare nefas, quibus nil ſolennius, quàm prolixa verborum multitudine luxuriari. Amant juvenes liberum loquendi campum, &, per me, fruantur. Bonum eſt aliquid habere quod amputes, quod tranſmutes; *attamen utantur* magiſtri hac cautione, Ne ſint exercitationes in primo Facundiæ ſtadio adeo longæ, ut onera videantur, ſed potiùs nervoſæ, ſi fieri poteſt, quàm loquaces. Multum enim materiæ (ubi prolixiores exiguntur exercitationes) ſæpiſſimè ſine delectu congerant pueri, nec curant unde petant, nec qualis ſit. Summâ ſemper cum curâ (ſi modo puerilium ingeniorum limites non excedantur) expectent præceptores ut negotiis impoſitis (viribus intentis) incumbant: Non enim ſine profectûs impedimento ingenuique caloris diſpendio poſſunt penſa oſcitanter tractari. Apud *Hebræos* obſervatur, eadem voce (מֹאזְנַיִם) & *aurem* & *bilancem* exprimi, quia nil debet audiri, quod non perpendi, nec imponi quod non penſitari.

21. *Quicquid fieri cæptum eſt*, non niſi peractum dimittatur: hoc vero hac ratione moneo, quia permulti ab exercitio ad exercitium antequam perficiatur protruduntur, & Pardis non diſſimiles prædam captantibus, per ſaltum varios proſequuntur labores, quos, ſi non attingant primo conatu, celerrimè dimittunt, inde in omnibus oleum profundunt, & operam eludunt. *Potius* bis tèrve idem reviſant & iterum conficiant exercitium, quàm imperfectum

perfectum & incomptum è manibus dimittant.

22. *Non minimum* est docendi artificium observare ad cujus Authoris mentem, geniumque Eloquentiæ tyrones se fœlicissimè applicant; hunc verò quasi per vestigium sequantur. Qui ubiq; est, nusquam subsistit; & qui in ipso oratoriæ introitu unumquemque ambit, assequitur neminem, etsi cum aliquam perfectionem nactus est, sumat sibi majorem libertatem. Nostrum seculum laconismum potissimum sapit, & succinctâ, nervosâ, floridâ sententiarum rotunditate, acquiescit; qualis in *Puteano*, *Heinsio*, *Lipsio*, elucet. Ideóq; quamvis stylus *Asiaticus*, à primordio inventionis non alienus est, quia prolixiore verborum copiâ gloriatur, nec vituperanda est ampla illa verborum luxuries, quæ uberioris ingenii fœtus est, *stylus* tamen *Atticus* & *Laconicus* sublimioribus ingeniis præcipuè arrident; Materiâ enim magis quàm verbis triumphat. *Considerandum* deniq; præceptoribus, quòd etsi usum authoris enixè inculcamus, attamen haud necessarium existimemus ei perpetuo & soli inhærere, sed adeo confirmare tyronum gressus, expeditosque reddere, ut postea à morbis, revalescentium more, vel scipione rejecto, vel oblectationis causâ adhibito, propriis viribus strenuè progrediantur.

23. *Frequens versio* dictaminum vel discursuum politiorum ex linguâ ignotâ in notam, & vice-versâ, non mediocriter promovet inventionem, (hoc verò fiat vel chartam inspiciendo & extempore coram magistro pronunciando, vel literis mandando) in his verò &

in

in omnibus exercitiis ne adhibeantur voces exoticæ & inuſitatæ, ſed purè latinæ, & quæ legantur in probatis authoribus. Parcè velim (ſi omnino) *Lexica* adhiberi; ex hiſce enim voces incongruæ ſæpiùs ſeliguntur: *Lexicorum* verò defectus ſublevetur, 1. magiſtri *informatione*, 2. fideli authorum *repetitione* & *recordatione*, 3. continuis *colloquiis*, 4. *perlectione* alicujus libri, in quo tota *Latina* lingua continetur, qualis eſt *Joh. Ameſ. Comenii* (*Atlantis* illius ſcholaſticæ eruditionis) *Janua Languarum:* ſic enim pueri ex propriæ memoriæ ſupellectili ſint ſibi *Lexici* vice. Poſtquam pueri hunc librum ſemel percurrerunt, in memoriâ contineatur repetendo inter alia opera quæ repetuntur ſecundum ſcholarum conſuetudinem ante *Natalitiorum, Paſchatis, Pentecoſtes*, &c. feſta.

24. *Primus* ſapientiæ gradus eſt falſa intelligere, ſecundus vera cognoſcere. Magiſtrorum itaque intereſt, primò ab erroribus detinere, dein ad veritatem ducere. In hunc finem ſummâ cum curâ corrigantur exercitia, 1. falſa *delendo*. 2. inutilia *amputando*. 3. utilia *inſerendo*, & politiores expreſſiones ubi deſunt literis *mandando*. 4. *quærendo* à ſingulis pueris quis meliorem ſocio ſuo poteſt dictare expreſſionem. 5. incongrua in ordinem *redigendo*. 6. *Monſtrando* exemplaria ſuo labore confecta, vel ex bono authore collecta. Quotquot Præceptor poteſt ſuæ inventionis ſpecimina pueris oſtendat, & imitationis & incitationis cauſâ, quicquid à diſcipulis volunt fieri Præceptores, id ipſi faciendo (inquit prudentiſſimus rei literariæ myſta) com-

mon-

'monſtrent viam. Naturaliſſimum eſt quem-
'que duci ſuo dicere: valet i præ, ſequar; fa-
'cile eſt præeuntem ſequi, protrudi autem ſine
'prædeſignatâ ſemitâ, durum. Quippe in exer-
citiis à Præceptore commonſtratis conſpici-
ant pueri propriorum laborum defectus (ut
ſupra monui) accendantur etiam, ut *Themi-
ſtocles Miltiadis* gloriâ, ad altiora ſpirare; ex
quotidianâ etiam in hoc theatro exercitatione
generatur univerſa materiæ Idæa, ad omnes
occaſiones accommodanda; *Occaſiones* dixi;
non enim ſtatis ſolum qualibet ſeptimanâ
exercitiis, ut plerunque ſolet, occupandi ſunt
adoleſcentes, ſed ſumendæ ſunt declamâdi an-
ſæ, & carmina componendi (gemellorum enim
inſtar mutuò coeunt hæc exercitia) ex omni-
bus quæ occurrunt obſervata dignis; & ſi non
occurrant, fingendæ ſunt. e.g. De inaugura-
tione Principum; de obitu vel annuo introitu
Magiſtratuum, fame, diluviis, cometis, peſti-
bus, præliis, connubiis heroum & heroinarum,
Diebus feſtis ſolennioribus, de laudibus Vi-
rorum vel literis vel militia illuſtribus, vitu-
perio ſceleſtorum; nec non de Thematis com-
plexis, e.g. An liceat peregrinari? An vita ur-
bana ſit ruſticæ præferenda? An ludi ſcenici
ſint liciti? aliiſq; hujuſmodi vel per proſopo-
pœan cauſas faciliores pueri ſuſcipiant, ut *ſua-
dæ* ſuam cauſam dicentis, contra *Barbaros*;
Irenes adverſus *Enyo*, *Nemeſeos* contra ſceleſtè
viventes.

25. *Penſum* tenuitate noſtrâ non indignum
foret, cum *Phocione* orationem amputare; at-
tamen quia Magiſtrorum mores & geſtus exi-
miæ inſtitutioni plurimum conferunt, & ſunt

quaſi

quaſi diſcipulis leges loquentes, has regulas proponere non inutile erit. *Animi integri, non vitioſorum morum eſt inſtitutio.*

1. Quoſcunque literis & virtute promovere velis, ſeriò precare, ut promoveantur.
2. E ſchola te ſubducas, quotieſcunque indignatio & ira nimium ebulliunt, & *precibus*, vel *lectioni*, vel *meditationi* vaces.
3. Te divertas ad aliud extremum, ſi ſis ad iram proclivis, viz. lenitatem; utaris aliâ pœnâ quam verberum, qualis eſt *reſtrictio* cum ſocii ludunt, exercitiorum *auctio*, *amiſſio* loci. &c.
4. In aliis affectibus tibi etiam imperes, ſi iræ imperabis; contumelioſa verba evites, acerbant non corrigunt.
5. Voto humili & genibus flexis facto, te obſtringas, pœnam tibi imponas ſi ſæpius in eundem errorem impingas, nec defendantur errores tui, ſed piè confitere, ſedulò corrigas. *Languent affectus ſi deprimas, inſoleſcunt ſi indulgeas.*
6. Infligenda eſt pœna non ut iræ tuæ ſatisfacias, ſed ut peccantem emendes. Examina igitur ante pœnam, nec ſeparetur pœna ab inſtitutione, idque cum ira deferbuit, multum authoritatis ab ea pœna conciliatur, quæ moderatè & poſt aliquam moram infligitur.
7. Infirmos patienter tolleres, ne ſis clamoſus nec jocis nimium deditus (præſertim ſi cum illis rem habeas qui aliquo corporis aut mentis defectu laborant) eandem culpam ne nimium inculces, attamen

non

non inutile eſt pueros obſervare te poſſe aliquando veteres culpas in mentem revocare.

8. Hortare, remunera, quotieſcunque occaſio ſubſervit, variis ingeniis vario modo te applices; omnes quæ occurrunt occaſiones arripias, è quibus bonos mores informes; cibo potuq; ne tibi indulgeas, ſunt enim enormium affectuum fomenta.

9. Meditare de Dei præſentiâ & in te patientiâ, cujus vicem geris, te tanquam in theatro poſitum eſſe, ut ab omnibus conſpiciare, ut omnibus moderationis, pietatis, prudentiæ ſis exemplo. In mente etiam tuâ revolvas lugubres iracundiæ effectus in te & aliis, eorum debilitates, quorum curam ſuſcepiſti, quantum authoritatis temerariis & abſurdis tuis geſtibus amittitur; Monita amicorum, inimicorum querelas, impedimenta profectus, exempla tam manſuetudinis, quàm furoris ante oculos ponas.

10. Ne nimium abſis à ſcholâ, ſed ſit tua præſentia perpetuus monitor. Ne ſis nimis facilis aut frequens in veniâ ludendi concedendâ, luſu enim luſûs deſiderium accenditur, non reſtringuitur. Sunt generales leges in omni ſcholâ obſervandæ de obſequio, affabilitate, pulchrâ exercitiorum ſcriptione, de tempeſtiva ſcholæ frequentatione, de jurgiis & clamoribus evitandis, de cura in exigenda ratione eorum, quæ docentur, de ordine conſervando, & hæc omnia fideliter, imò & ſe-

& ſeverè, exigi debent, ſi quis vel ſcholam conſtituet, vel conſtitutam conſervabit. Quis verò docendi peritus hæc ignorat?

26. *Aliud* eſt Oratoriæ, aliud *Græcæ* linguæ ſtudium, & Authorum *Latinorum* uſum ſcopus noſter præcipuè aſſecutus eſt. Aſt, quia ſimul cum Oratoriæ tyrocinio plerunq; Græcæ linguæ fundamenta ponuntur, & quoniam hæc lingua non minori eloquentiæ laude triumphat, quàm *Latina*, nec minorem tyronibus confert opellam, operæ pretium exiſtimavi, paucula monita de *Græcæ* linguæ ſtudio diſcentibus proponere. Fruſtra ei *Romanæ* placent literæ, qui *Græcas* faſtidit; quidquid *Romani* poſteris tradiderunt rivi ſunt, Græci fontes recluſerunt; his puriſſimas Artium, Facundiæ, Hiſtoriæ venas debemus. Quot enim facundiæ gemmulæ *Demoſthenem* adornant? Quot præclari ingenii ſpecimina *Xenophontem* & *Thucididen* illuſtrant? Quot poſterorum obſervatione digna in *Herodoto*, *Dione*, *Pauſaniâ*, *Plutarcho* relucent? Quot deniq; nervoſi & ſublimis ingenii afflatus, in *Pindaro*, *Sophocle*, *Euripide*, nec non in Poëtarum illo *Coryphæo*, cui non ſine injuriâ à *Cæcitate* nomen inditum, qui à *duarum mulierum* moribus, eximiè inter ſe diverſis, duorum celebrium operum materiam contexuit. Taceo *Platonem*, *Ariſtotelem*, alioſque naturæ clavigeros, quorum divinâ ſedulitate totius philoſophiæ myſteria expanduntur. Hiſce caliginem ſæpius inducunt interpretes, & intimum ſenſum aut venuſtate ſpoliant aut veritate. *Speruant* faces ingenui juvenes, ſole fruantur,

antur, & ſimul cum progreſſu in *Oratoriâ* & *Poeſi*, ad perfectionem in *Græcâ* linguâ aſpirent; & in progreſſu his, ſi placeat, utantur regulis.

1. Concordantiam linguæ *Latinæ* & *Græcæ* obſervent, in ſyllabarum pronunciatione, etymologiâ, ſyntaxi, ut & diſcrepantiam.
2. Voces Latinas à Græcis ortas obſervent, multum lucis enim diſcenti afferent.
3. Obſervent derivativas *voces* ſenſum primitivorum dirigere, & vice-verſâ; idem etiam non rarò evenit inter voces ſimplices & compoſitas, obſervent etiam præpoſitionum varias adſignificationes in vocum compoſitione, de quibus vid. *M. F. Rhenium* in Grammat. majore.
4. In *nomine* & *verbo* maxima ſita eſt *Grammatices* difficultas, horum itaque perfectio ſecundum omnia *Etymologiæ* accidentia præcipuè indaganda eſt. Ideoque, quod ad *nomen* attinet, in omnium *declinationum* paradigmatis, adeo exactè pueri exerceantur, ut uniuſcujuſque *terminationes* peritiſſimè calleant: Quod verò ad *verbum*, uniuſcujuſque *temporis*, *perſonæque* terminationes, *Modorum* ſigna, nec non in omnibus vocibus *temporum cognominum* concordantias, & diſcrepantias calleant; deniq; *nominum contractorum* à ſimplicibus dependentiam, *caſus* qui in omni declinatione, contrahuntur vel non contrahuntur, modus contractionis & ratio; ita & verborum contractorum & verborum in *μι* dependentiam à

bary-

barytonis, & diſcrepantiam ab illis, quid ſingulare utrumq; ſibi vendicat, & poſtea fideli Authorum *examinatione* in memoriâ retineantur.

5. In progreſſu ad perfectionem *nominis* & *verbi* ſcriptio eſt maximè neceſſaria. 1. Scribantur exempla uniuſcujuſque *declinationis* & temporis donec omnes terminationes exactè comprehendantur. 2. In primo Authore revolvendo ſcribantur omnium nominum & verborum quæ occurrunt flexiones, formationes, compoſitiones, derivationes; hinc enim tolluntur *Orthographiæ* vitia, minuuntur difficultates, confirmatur memoria.

6. Ea præcepta fideliſſimè memoriæ mandentur, & in hunc finem chartis, quæ quotidiano uſui inſerviunt, ut hæc inculcentur arripiatur omnis occaſio, reliqua miſſa fiant.

7. Sit Authorum bonorum authoritas regularum vice, & in *Etymologiâ* & *ſyntaxi*: ex eorum itaque exemplis eæ regulæ eliciantur, quæ vel in *Latinis* non occurrunt, vel in Grammaticis paſſim adhibitis non inveniuntur.

8. In ſyntacticâ expoſitione ſit *Etymologiæ* & ſenſus præcipuum fundamentum; in omni enim incongruâ expoſitione, vim inferimus etymologiæ, aut ſyntaxi, aut ſenſui, aut omnibus.

9. Voces ſono congruæ & ſignificatione diſcrepantes notatu dignæ ſunt, & viceverſâ.

10. Ita ordinetur *Grammatices* repetitio quo-

quotidiana, ut omnes ejus partes quotidiano uſui inſervientes à capite ad calcem (ſemel ſaltem in menſe) repetantur, idq; non ſolum memoriter repetendo, quod puerile nimis, ſed & omnes Regulas exemplis prolatis confirmando. Quotidie repetantur nominis & verbi aliqua paradigmata. viz. die *Lunæ* verbum activum, die *Martis* paſſivum, die *Mercurii* medium, *Jovis* contractæ, &c. Semperque mutuis quæſtionibus Pueri ex adverſo ſtantes digladientur.

11. Repetantur lectiones duæ vel tres veteres quotidiè, antequam novæ ſumantur; *errores* qui occurrunt libro chartaceo mandentur, ut quotieſcunque magiſtro viſum eſt, revideantur; hoc enim ad futuros errores cavendos, tam in *Græcâ*, quàm *Latinâ* linguâ utiliſſimum.

12. Extemporaneâ examinatione pueri indies inter ſe utantur, in prælectionibus coram magiſtro recenſendis.

13. Duplex verſio in Græcâ linguâ æque utilis ac in Latinâ; *quodcunque enim dicitur de uſu Authoris* in unâ linguâ inſerviat alteri.

14. Spirituum & accentuum aliqua præcognita ex linguâ *Latinâ* petantur; reliqua quæ de iis ſcitu digna ſunt, ex obſervatione inter legendum petantur.

15. Poſt aliquam peritiam in communi idiomate, & poſtquam in Poëtis Græcis pueri initium fecerunt, aliquando cum nominibus & verbis repetantur Dialecti.

16. Qui-

16. Quicunque, ſummo cum compendio ad *Græcæ* linguæ cognitionem perveniret, eligat, in primo introitu, aliquem librum, in quo copioſiſſimè linguæ *Græcæ* theſaurus continetur. Quis enim (ut *Melſureri* verbis utar) compendioſiùs totius terræ animalia quàm in *Noachi* arcâ luſtrare potuit? Multi ſanè laboris opus eſſet, omnia per totum orbem terrarum indagare; ita & vocabula, per innumera authorum volumina diſquirere, longè moleſtius foret; quam in unico volumine congeſta reperire: In hunc itaque finem eligatur *Lubini* clavis, vel potius *Ant. de Laubegeois* breviarium *Græcæ* linguæ.

Ex his præcognitis præcepta de praxi eliciuntur.

Præcepta.

§. 1. *Perfectio unius operis gradus eſt alterius*, adeo ut nunquam deſinat diſcendi curſus, dum quidquam reſtat, quod ignoramus: rudimentis enim *Grammatices*, & ſtyli fundamentis prudenter poſitis, ad praxin pergendum eſt; & ad ea ſubſidia quæ ex Uſu Authoris eruuntur: Hîc verò notandum eſt, inferiora exercitia non adhùc penitus relinquenda eſſe, ſed aliquando intermiſcenda. *Prima*, in hoc progreſſu, *cura* conſtat in delectu Authoris. *Colloquia*, ut monui, ſunt hujus ſtructuræ fundamenta: ad *Colloquia* itaque formanda, pro lubitu præceptoris eligantur *Eraſmus*, vel

vel *Pontanus*, *Joh. Lud. Vives*, *Terentius*; in horum imitationem diſcant pueri *Colloquia* formare, primò ſcribendo, dein ſermones inter ſe conſerendo; ſcriptio enim *colloquiorum* longius conſiderandi tempus tenellis ingeniis præbet, mutua verò eorum exercitatio & loquendi peritiam generat, & audaciam. Non alio quidem modo, medela inveniatur graſſanti ei morbo, qui pleráſque ſcholas invaſit, *Latinæ* locutionis neglectui: Utinam vel mea vota, vel communes mortalium querelæ valerent, apud docendi peritos, ad extirpandas noxias barbariei herbas, ſcholarum fælicitatem peſſundaturas.

2. Pro *Epiſtolis* eligantur ſelectæ quædam, ex *Tullii* ad *Atticum*, vel ex familiaribus, *epiſtolæ*: *Ciceronianam* puritatem veneror, cui enim hæc diſplicet, huic violæ roſæq; ſordent; attamen prolixitas puerili ingenio rarò convenit, materia etiam à puerorum captu aliena eſt; ſæpiſſimè enim res privatas aut forenſes tractans, ab iis ſolùm intelligitur, qui in hujuſmodi rebus verſantur. De multis aliorum *Epiſtolis* eadem agenda eſt cenſura, ſi ſine delectu legantur: ſi vero *Tullius* non placet, eligatur *Plinius*, *Politianus*, *Textor*, è quibus decerpantur *Epiſtolæ* ſucci pleniſſimæ, & tenello captui conformes. Aberras aliter à præcipuo ſcopo; ubicunque enim materia tractata diſcentis ingenio haud conſentanea eſt, perit inſtitutio, & puer tanquam inter ſalebras irretitus non procedit.

3. Pro ſtylo *Hiſtorico*, qui ab *epiſtolari* non longè diſcedit, legatur *L. Florus*, *Salluſtius*, *Livius*, *Hiſtoriæ* triarii; horum enim grata perſpi-

perſpicuitas, nervoſa brevitas, nativa puritas omnibus arridet, & ex hiſce diſcant pueri rerum narrationes contexere.

4. Pro ſtylo *Oratorio*, *Livianæ* & *Salluſtianæ* orationes eligantur, à *Brunhardo Gualtero* collectæ: ſunt enim breves plerunque & imitationis tyrocinio non incongruæ; vel ſi cuiquam magis placet, *Tullii* orationes, pro *Archiâ*, contra *Catilinam*, *Philippicæ*; aliarum non paucæ ſuperant adoleſcentium captum: his addatur *Quintil.* inſt. aut declam. ex his comprobo lectionem continuam, & non abruptam; hæc eſt enim prima illa, in re *Oratoriâ*, operatio: quæ rerum diverſitate diſtrahitur; attamen quicunque ſtudet mentem adoleſcentis ad ſtyli perfectionem erigere, debet etiam ex *Tacito*, *Lipſio*, *Puteano*, *Bartlaio*, *Stradâ*, *Baudio*, *Cerdâ*, *Vernubeio*, *Fortiſcutio*, *Nigronio*, *Turnebo*, *Malſoſſio*, *Heinſio*, *Senecâ*, omnibuſque aliis, tam antiquis, quàm recentioribus, medullâ *Latinitatis* affluentibus, ſelectiores diſcurſus excerpere, puerisque revolvendos proponere. Huic operi verò utiliſſimè inſerviret *Index Oratorius* ſimilis poëtici illius, quem vir in omni eruditionis genere abundè verſatus, & de totâ re literariâ optimè meritus, Mr *Tho. Farnabius* prudenter concinnavit.

§. 2. Authore jam ſelecto, Uſus ſequitur, eſtq; { *Ethicus.* *Criticus.* *Grammaticus.* *Oratorius.*

1. *Ethicus*

1. *Ethicus* ad mores pueriles aptari debet, ut piè, ſobriéque inſtituantur. Bene *vivere* ad omnes, bene *dicere* ad paucos pertinet. Summamque ei ætati debemus reverentiam, cujus bibulæ aures citius mala admittunt, quàm proſcribunt. Eviténtur ítaque omnia in authoribus impietatis, laſciviæ, ſuperbiæ fomenta; ex quibus dum ingenium ditamus, mentem inficimus: Nulla enim ſcelera audaciùs patrantur à juvenibus, quam quæ *Authoris* privilegio muniuntur: Hujuſcemodi itaque diſcurſus puerorum uſui adaptentur, ex quibus diſcant, quanti *pietas* & *modeſtia* apud *Chriſtianos* eſſe debent, dum tanti habentur apud fidei *Orthodoxæ* ignaros: *Maximum juventutis decus innocentia.* Multis quidem pietas dedecori, virtus ignominiæ eſt, inter quos ſcelerata hæc opinio ad inferos meritò damnanda hodiè valuit, *eruditionem non poſſe cum pietate conſiſtere*; quæ Dei *bonitas* clementer conjunxit, hominum *impietas* (ne proprio ore ſe condemnarent) ſceleratè ſeparavit.

2. *Criticus* conſtat in expromendis *Antiquitatis* theſauris: Nemo enim verè doctus, qui vetuſtatis myſteria non diſquirit, qui literarum monumenta non adorat. Vid. plura in obſervationibus.

3. *Grammaticus* eſt duplex, 1. qui in examinatione *Grammaticali* conſtat, cui ſoli etſi non ſit inſiſtendum; ſic enim *Caligulæ* inſtar, ad exuvias *Oceani* colligendas exercitum præparantis, potius ſpernendos ſuſciperemus labores quam laudandos; attamen à minutiis grammaticalibus non omnino abſtinendum, quia cum fluxis memoriis & in utiliſſima-

rum rerum retentione parum ſolicitis rem habemus. *Minima ab eis non ſpernenda ſunt, qui ad maxima pervenirent.* 2. qui partim conſtat in eruendis elegantiis ſyntacticis, & in excerptione clauſularum & expreſſionum politiorum qui in authore occurrunt, è quibus dictamina extemporaria formentur, partim, in *variatione phraſeon*, exercitio quidem non inutili: e. g. I pray for your health, pro tuâ ſalute in prece torus ſum——fundo preces——tollo ad ſydera palmas——ſolennia moveo vota,——tuam ſalutem ore precor, corde efflagito,——impenſè rogo, &c. denique, partim in effingendis diſcurſibus politioribus ex *phraſibus* & *expreſſionibus* authoris in unum collectis, in linguâ vernaculâ, ut cum ſummâ curâ *Latinè* donentur. Hoc modo enim altiùs aſſurgit tyronum ſtylus, & ad *Authoris* genium conformatur.

4. *Oratorius* conſtat in
1. *Verſione.*
2. *Obſervatione.*
3. *Imitatione.*
4. *Variatione & Paraphraſi.*
5. *Alluſione & Applicatione.*
6. *Compendio & Amplificatione.*
7. *Paralleliſmo & Analyſi.*

Hos omnes modos proponimus, etſi vix circa eandem lectionem occurrunt. Nullus verò eorum eſt, qui in quotidiano progreſſu adoleſcentium commodo non inſerviant: ex hac enim varietate ſeligat præceptor quæ utiliſſima deprehenderit, adeo ut videant etiam lippientes lectionem *Authoris* non inſterili quâdam

dam & elumbi examinatione, tritâque expoſitione, conſiſtere, ſed etiam in rebus longè majoris momenti: *Illaqueat non docet, qui diſcentis intellectui non conſulit.*

1. *De Verſione.*

1 Omnes *Authorum verſiones* ſcriptis mandentur, ſi omninò conducant vel ad mentis informationem, vel ingenii decorem.

2. Sint *verſiones* viriles & *Academicæ*, politæ, & perſpicuæ, potiùs authoris ſenſum exprimentes, quàm verba; non præfractæ & pueriles; has enim etſi *Grammatices* tyronibus indulgeamus, attamen adultioribus ingeniis ſunt indecoræ: Senſus verò *Grammaticus*, & verbo tenus expreſſus in margine notetur. Ad ſublimitatem verſionis pertingendam, per vices quiſque *auditorum* incitetur, quam politiſſimam poteſt proferre uniuſcujuſque clauſulæ expoſitionem, aſtante magiſtro; ſenſus verò qui magiſtro maximè arriſerit in verſione adhibeatur, in libroque chartaceo pulchrè exaretur, ut futuris uſibus inſerviat; expeditè enim hujuſmodi *verſiones* conducunt tam vernaculæ imitationi, quàm geminæ *verſioni*.

3. *Verſio* gemina eſt maximè neceſſaria: inventionem enim, compoſitionem, memoriam non mediocriter ſublevat; ſic eruditorum comprobavit experientia. Quippe geminæ verſionis uſu, eruditiſſimus ille *Aſchamus* ſereniſſimam Principem *Elizabetham Angliæ* Reginam & ſequioris ſexus miraculum, ad eximiam tam in *Græcis*, quàm *Latinis* literis peritiam perduxit, nec ſequentis hujus ſæculi

conatus in hâc re prorſus inanes extitere; teſtor unum integritate, literis, induſtriâ notiſſimum Magiſtrum *Hezechiam Woodward*, cujus labores & in hoc, & in toto bonæ eruditionis ſtadio claruerunt, & ut ſpero, magis inter poſteros clarebunt; quorſum verò meæ laudes? quaſi publicus quidam *pater*, commune quoddam generi humano reliquit *patrimonium*, quod tam ſenilis prudentiæ ditabit theſaurum, quàm juvenilis ingenii; & (me tacente,) viri præſtantiam enarrabit: Nec antiqua merita me ſilentio præterire patientur, *D. Joh. Kirkby* magiſtrum meum digniſſimum, qui hac exercitatione tyronum labores non mediocriter promovit.

4. Suggerunt *verſiones* perfectiſſimam punctationis methodum, in quâ non minimum prudentis ſcriptoris elogium, vid. *Cicer.* de orat. lib. 3. & *Famian. Strad.* Proluſion. orat. lib. 1. igiturq; in authore vertendo, nulla omittantur puncta: Sunt enim quaſi ſermonum ſepes limiteſque, quos ſi negligas, bene ordinatos diſcurſus nativo decore ſpolias, & perverſæ interpretationis injuriæ exponis.

5. In *verſione* cujuſque linguæ nativa proprietas exactè curanda eſt, ex *idiomatum* negle&tu oritur confuſio, & ſuavitas perit, e. g. *generoſus equus* reddi debet, a horſe of good mettall, potiùs quàm a generous horſe; quæ expreſſio nimium lucernam redolet.

6. Parent ſibi tyrones, tam in Græcâ, quam in Latinâ linguâ libros ſine *verſione* annexâ: huic enim confiſi ſæpiſſimè ingenii exercitium negligunt: attamen ad proprietatem verſionis felicius expiſcandam, magiſter penes ſe habeat aliquos

aliquos libros Anglicè donatos, qualis *Sand. Ovidii, Vicarſii Virgilii* verſio, &c. Etſi enim peritorum eſt ſine cortice natare, attamen non impediet ſuffultura amici manus.

7. Præceptis de *verſione* hoc monitum de *repetitione* addam, Non ſufficere *repetitionem*, ſemel qualibet ſeptimanâ factam ad impreſſionem fidelem celebriorum diſcurſuum, ſed tertiâ vel quartâ vice, debent in hunc finem repeti. Nec (me judice) ſatis eſt, verſiones ſemel literis mandare; quò enim frequentiùs, eò firmiùs menti imprimuntur.

2. *De Obſervatione.*

1. *Voces* ſimplices ſelectiſſimas, & rem ſignificatam appoſitè exprimentes notatu dignas cenſemus; nec non politiſſimas voces complexas: quippè nullibi puerorum uſui aptiores occurrunt expreſſiones, quàm in puriſſimis *Latinitatis* fontibus. Probata erat viri juventutis inſtituendæ peritiſſimi (& cujus memoriam non ſine lachrymis refricare poſſum) *Domini Guilielmi Brookii* Μακαρίτου, conſuetudo, communes omnes expreſſiones uſum clauſulæ indigitantes pueris notandas proponere; *verbum* viz. cum ſuo modo regiminis, *adjectivum* cum verbo *ſubſtantivo*. e. g. *futurus eloquentiſſimus edidit aliquando vagitum, & loqui primùm incertâ voce tentavit, & hæſit circa formas literarum*: hîc, *edere vagitum*, —*loqui*—*tentare*—*hærere circa*, dant uſum clauſularum: ita etiam in hâc ſententiâ, *qui ſunt memoriâ, ſunt etiam ingenio pollentes; pollens memoriâ, pollens ingenio*. Et ut non infœcunda ſit

hæc obſervatio, quantùm fieri poteſt, ne adhibeant pueri vel vocem, vel phraſin, quam non meminerint ſe in aliquo *Authore* melioris ætatis inveniſſe. *Spuriæ* verò habendæ ſunt eæ voces, quarum nulla in linguæ *Latinæ* artificibus veſtigia deprehenduntur. Proruunt verò, ſine hac accuratâ obſervatione tyrones in perpetuam barbariei aleam. Quorſum verò Authorum lectio inter juniores ſine hoc uſu? Norunt eruditi quantum turbida illa *Apuleiana* verborum inſolentia viris emunctæ naris placuit, in quo plus proprii genii, quam antiqui decoris enituit.

2. Obnoxiæ ſunt puerorum linguæ frequenti errorum periculo; hi verò ſunt in præſens tollendi, in futurum cavendi; errores itaque occurrentes (præſertim ſi cujus momenti ſint) in *Orthographiâ*, *Etymologiâ*, *Syntaxi*, aut *Proſodiâ*, in libro chartaceo ſunt notandi, pro quâlibet claſſe in hunc finem deſtinato, ut futuræ cautioni inſerviant, e.g. ſi quis aberret in regimine hujus vocis *utor*, aut flexione vocis *ulyſſes*, &c. chartis mandentur hæ voces, & quoties præceptori placet, reviſantur.

3. Quia *perſonarum* cognitio, *locorumque* deſcriptiones, res geſtas intellectui reddant notiores, velim ex omnibus nominibus propriis *Perſonarum*, locorum, aut aliarum rerum, anſam à magiſtris arripi inculcandi hiſtorias, conſuetudines, mores, *Romanorum*, *Græcorum*, aut *aliarum gentium*, ita & topographiam, leges, geſta, nec non obſervationes memoriâ dignas, deductas à nominibus *beſtiarum*, *arborum*, *metallorum*, *montium*, *fluviorum*, *templorum*, *feſtorum* in authore occurrentibus, &, ut carptim

ptim abſolvam quidquid vel authoris mentem explicet, vel pueriles animos locupletet: *non habent enim ii alios quos impertiant theſauros, qui nullas, præter libros, ſortiuntur divitias.* Exemplo verò res clarior fiat: ſi itaque occurrant hæ voces, *Pallas, Græcia, elephas, aurum*, in voce *Pallas* explicetur *nomen*, & *Etymologia*, officia, ortus, imagines, nominum varietas, diſcrepantia reſpectu flexionis à viro cognomine filio Evandri. In voce *Græcia* oſtendi poſſunt ejus varia nomina, nominumque rationes, gentes quas continet, & eorum mores, ſitus, regiones conterminæ, civitates & reſpublicæ in eâ florentes; denique in hac voce oſtendatur hanc matrem, & nutricem extitiſſe vitæ civilis apud *Europæos*, artium & ſcientiarum auctricem, barbariei expultricem, jam verò ſub ferreo *Turcarum* jugo, lugentem jacêre. In voce *Elephas* oſtendatur hujus beſtiæ ſagacitas, uſus in bello, in *hieroglyphycis*, multa quoque alia ex Pierio & Æliano obſervatu digniſſima de *Elephante* recitentur. In voce *aurum* oſtendatur, ejus præſtantia præ cæteris metallis, uſus in regum coronis (ut rem *Puteanus* perſequitur) ut & multa alia de ejus ortu & duratione. Hiſce addantur etiam omnium rerum inter mortales celebriorum *inventores*; *authores* enim, & *occaſiones* rerum inveniendarum, multum oblectationis audienti infundunt. Conſule in hunc finem *Polydor. Virgil.* de invent rerum.

4. Omnia *Epitheta* congrua & florida obſerventur tam in oratoribus quam in poëtis, præſertim in *Virgilio* & *Senecâ Tragœdo*, hu-

juſcemodi ſunt, *Importuna tyrannis, præcoxatas, Herculeus labor, Vatinianum odium, Flagrans ambitio, luxuriantes rami, protervus conſuetudinis tenor, effrenis odii furor, inculta morum barbaries.* Multum leporis *Epitheta* ſermonibus addunt, ſi nec ſint frigida nec incongrua, ut ex hoc *Corn. Taciti* cenſurâ eleganti patet, *ut callido ingenio erat Tiberius, ita anxio judicio, non eminentes virtutes ſectabatur, & rurſum vitia oderat, ex optimis periculum ſibi, à peſſimis dedecus publicum metuebat.* Quis adeò obtuſi ingenii? qui non longè elegantiùs exiſtimat dixiſſe, *indomitæ & inſolentes Tarquinii libidines imperium regibus Romanis abrogarunt*, quàm nudè & incultè, *Tarquinii libido reges expulit*, longè etiam pulchriùs & ornatiùs dicimus, *Publicæ & immenſæ opes, nec non immodicæ pecuniæ vires, inter civiles diſcordias longè ſunt ferro fortiores*, quàm nudè & ſine ornatu, *Nummus eſt ferro fortior.*

5. Omnes *tropi* & *troporum* affectiones, & præſertim potioris notæ Metaphoræ, obſervantor, ita & *allegoriæ, hyperbolæ, litotes, catachreſes, figuræ* dictionis, & ſententiæ, *ſyntacticæ* promulſides, vel loquelæ *flores* ornatiores. Quis enim, qui ad facundiæ nitorem aſpirare auſit, hujuſmodi ornamenta flocci penderet? quale eſt hoc allegoricum, quod *Puteanus* in ſuam Q. Curtii laudem inſeruit.

Tota narratio exacta eſt, lenitate quâdam profluens, *tanquam ripis clauſa, garrulitatis imbre non corrupta trahit oculos, & gemmeo locutionis latice lectores recreat.*

Vel hoc Senecæ — *Non dat Deus beneficia? unde ergo iſta quæ poſſides? quæ das? quæ negas?*

quæ

quæ ſervas? quæ rapis? unde hæc innumerabilia, oculos, aureis, & animum mulcentia? unde illa quoque luxuriam inſtruens copia? neque enim neceſſitatibus tantummodo noſtris proviſum: uſque in delicias amamur? tot arbuſta non uno modo frugifera, tot herbæ ſalutares, tot varietates ciborum per totum annum digeſtæ, ut inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. &c.

6. Omnes melioris notæ *phraſes* obſervatione dignas judicamus, quæ in libro chartaceo, ordine methodico, diſponendæ ſunt; illas verò præſertim tyrones eligant, in quibus *Suadæ* gloria maximè refulget; per *phraſes* intelligo *idiomaticas* illas loquendi formulas, uni linguæ, gentique ferè proprias: earum etiam uſus in dictaminibus ſubitaneis inculcandus eſt, ut ſupra monui; adeò ut pueri idonei fiant eas ad quemcunque uſum applicare, ſine cæſpitatione: facilitas verò adhibenda *phraſeos* oritur ex reſolutione ejus in ſimplicem ſenſum, priore regiminis formâ ſervatâ, e. g. *Habemus in votis veſtram fœlicitatem*, We deſire your good ſucceſſe, — *Cicero Appium de filiolæ obitu certiorem fecit*, Cicero certified Appius of his daughters death. *Imperator legatos ſummo honore proſecutus eſt*, the generall entertained the embaſſadors nobly. ſic reſolvas. I have your happineſſe in my deſires, Cicero made Appius more certaine of the death of his daughter: the generall did proſecute the embaſſadors with exceeding great honor: hoc obſervato, æquâ facilitate elegantiſſimæ phraſes applicentur, quâ com-

munes & familiares expreſſiones. Ita ut *Romani Athenas* quondam *Romam*, ſic nos *Romam* in *Britanniam* transferamus, ſimul cum totius illius linguæ floridâ opulentiâ, quæ Regibus leges impoſuit, mundoque timorem incuſſit; imperatrix hercle linguarum in noſtram cogetur ditionem, noſtroque uſui ſubdetur; quippè *Vejos habitante Camillo, illic Roma fuit*; & quiſcunque *Romanæ* facundiæ aſſecutus eſt decorem, præcipuo ſanctiſſimoque *Romani civis* non deſtituitur privilegio.

7. Nec oſcitanter præterire oportet *adagia*, ſed eorum uſus, occaſiones, & parallela in aliis linguis, oſtendantur, e.g. *Gygis* annulum habet; hic pueris oſtende cauſam illius Proverbii ex Tull. Offi. li. 3. vel ex Plat. πολιτικῶν, β. ita & uſum, qui ex Tullii loco citato petatur; denique parallelum Anglicum, viz. **he playes leaſt in ſight.** Et in hunc finem non inutile erit aliquando, ſi magiſter horam ſucciſivam conſumat in *Adagiis Eraſmi* explicandis. Nec, me judice, omittere licet *deſcriptiones*, *definitiones*, *ſententias* nervoſas, *argumentandi*, *confutandi*, *confirmandi*, *amplificandi*, *contrahendi* formulas, *periphraſes*, *ſimilitudines*, *digreſſiones*, *ſynonymata*, quorum diſcrepantia oſtendenda eſt, e.g. in hoc trito Ovidii verſu,

—tune eas quæſita per omnes
Nata mihi terras? tu non inventa reperta es?

Obſervetur diſcrepantia inter *invenire*, quod labore, & *reperire*, quod caſu: ita obſervemus differentiam inter *memoriam* & *reminiſcentiam*,

niſcentiam, donum & munus. Porrò derivativæ voces obſerventur, tam à *Latino*, quàm peregrino fonte. e. g. Lât. *uro* ab Hebr. אור. Lat. *balſamum* ab Hebr. בעל שמן princeps olei. Lat. *pario* ab Hebr. פרה fructum facere. vide verò plura in Viri doctiſſimi Magiſtri *Thomæ Haine* diſſertatione de linguis. Hinc ſæpiſſime expelluntur tenebræ, quibus Authorum mentes obſcurantur: ut patet ex interpretatione verſûs iſtius Mart. lib. 11. ep. 95.

Non credo: jura, Verpe, per Anchialum.

i. e. jura יברע חי עולם, *Deus æternus ulciſcatur*, Poeta enim alloquitur Judæum, cui ſolennis erat hæc jurandi formula. vid. *Farnab.* in Locum.

8. Exhibent facundi authores quamplurimas celebres *tranſitiones* ſive *inductiones* formulas, ex quibus oritur eximiæ ſermonis incipiendi, connectendi, concludendi facilitas & peritia; his verò omiſſis frigidè procedit totus diſcurſus, & plerunque in initio ſqualleat, in medio dehiſcit, in fine languet: ſummâ itaque cum curâ colligantur, ſi huic malo remedium invenires; *Clarkius*, *Farnabius*, aliique tam ingenio, quàm induſtriâ pollentes, huic operi manum admoverunt, nec ab inſtituto noſtro alienum eſt (quoniam eos plerunque inſtituimus, qui nec hujuſmodi formulas collegerunt, nec quidem colligendi viam comprehendunt) pauculas etiam *formulas* tranſcundi, quaſi auctarii loco diſcentibus porrigere, ut paulatim & juvenilem acuamus induſtriam, & qualecunque auxilium tyronibus præſtemus.

Anno-

Anne exordiri placet, vel captare benevolentiam? præſto ſunt hujuſmodi formulæ.

Exordiendi.

1. Fruſtra *Cœli* (illuſtriſſime præſes) niſi & *ſtellæ* ſint; fruſtra *urbes*, niſi & *viri*. Veſtram ego quoties ad memoriam vocor, reperiſſe in terris *ſtellas* videor, aut certè *viros* cœlo oriundos. Quæ lumina! quæ decora!

Non peccavi in virtutem tuam (rex ſereniſſime) dum terrarum ſcelus ſtylo ultus ſum: ——— Nec tu pollues *ſanctitatem* famæ tuæ, quæ te virum & regem ab inaſſueti candoris fortitudine celebrat, ſi amas [*Argeniden*]

2. Quia humanitatis tuæ *genium* ſæpius jam ſermonibus meis facilem expertus ſum, familiaris eſſe incipio, & eloquor——

Si quantum in me *animi*, tantum *virium* eſſet (ingenui auditores) nihil facundiſſimis literarum myſtis cederem, ſed——

3. Commendo vobis veritatem (auditores) quam hominum malitia, neſcio quâ injuriâ, multavit exilio.

Prodite ſultis (juvenes) & in grande pietatis (*nequitiæ*) miraculum mentes, oculoſque configite, quippe——

4. Quorſum orationem quæritis? (*Academici*) anne luctus didicit adblandiri auribus? ——

5. Anceps mihi animus (viri pietate, purpurâ, prudentiâ inclyti) an *Timanthem* liceat agere, an *Apellem*, an ſolenne hujus

diei

diei tractaturus myſterium, celando concipiendum relinquerem, an narrando judicandum.

6. Neſcio quonam mortalium fato factum ſit, (viri mente, votis, ſtudiis liberrimi) quod importunâ quâdam cœcitate, tam faciles ſint ad judicandum.

7. Quiſque ſuarum calamitatum nimis ſedulus enarrator (heroes, manſuetudine, pietate, clementiâ conſpicui) attamen cuique conſtat, quanta ſit noſtri doloris cauſa.

8. Quàm nugax hæc noſtra eſt ætas? quàm puerilis? quàm ludibunda? & tu (*Leonti*) quid quæris? ———

9. Quod omnis cogitet memoria, poſteritas, loquatur [*die*] quem, cum faſtis eximi non poſſit, atrum nobis ac funeſtum patriæque habendum, judico.

Qui res veſtras (legatorum ſplendor) ab ætate omni florentiſſimas legerunt, ſciunt neque majus apud vos deferri cuiquam poſſe, quam quod nobis hodie delatum eſt.

10. Ut verè pietatis verecundiam agnoſcam (politiſſimæ literarum columnæ) audire in hoc loco, & hoc tempore malui modeſtiæ laudes [*impudentiæ vituperia*] quàm dicere, & potiùs aures, quàm linguam exercere; *imperat verò meo pudori veſtra dignitas.*

11. Si lubens unquam ſtylum aſſumpſerim (*ſelectiſſima Muſarum proles*) nunc aſſumo ———

12. Quod alibi *conſuetudo*, hic *pietas* ſolen-

ne

ne facit, (viri humaniſſimi) luctumque publicum ferali pompâ inſtaurat,——

Si quis grates perſolveret, hujuſcemodi retributione compenſet.

Gratias agendi.

1. Ago tibi gratias (imperator *Auguſtiſſime*) &, ſi poſſem, etiam referrem; ſed nec tua fortuna deſiderat remunerandi vicem, nec mea ſuggerit.
2. Miremini (*viri non purpurâ, quàm virtutibus illuſtriores*) cur nunc demum gratias agere exorſus ſum, non ſine rubore fatebor——
3. Quid magnificentius? quid gratius? quid gloriolius ſperare, imò optare hoc munere potui? cujus ſi magnitudinem ſpecto, fateri cogor penè immerenti collatum eſſe; ſi promptitudinem eorum, qui contulerunt, ſine moleſtiâ obtentum; ſi utilitatem, arctiſſimæ meæ neceſſitati ſubvênit.
4. Sic igitur agnoſco beneficium, ne ingratus videar; & glorior quoque, ut æſtimare me oſtendam; agnoſcere enim non poſſum, niſi palam profitear, nec profiteri niſi meruiſſe videar, *Verum eſt enim, Beneficium, beneficio dignum cenſeri.*
5. Sæpè diù multúmq; mecum trutinare animo beneficia principis ſoleo, quæ incredibili ille liberalitate [*paleſtra bonæ mentis*] contulit; cætera tamen omnia mihi fulgor [*imaginis ejus*] tegere, & obſcurare penitùs videatur: Quid enim præ-

præſtabilius? quid pulchrius? quid literatis aptius? quàm [*principis eruditi effigiem*] intueri.

6. Valde alienus à *Gratiis* omnibus ille videatur, (*viri ampliſsimi*) cui non & hæc veſtra beneficia grata, & hæc ad virtutes invitatio tam amica, tam honeſta—

7. Magna tua, & verè dicam inopina benignitas, quæ ex communi quadam, & generoſo bene agendi propoſito exurgens, omnia circumjacentia loca ſuaviter irrigavit.

8. Animo magis quàm verbis profiteri poſſum (*vir conſummate*) quàm grata mihi tua comitas, [ſerenuſque hic intuitus.]

9. Vigeat, vigeat, inquam in Anglorum pectoribus *Carolina* benignitas, & tantum æternitatis apud omnes repoſcat, quantum vel vitæ noſtræ ſuppetere valent, vel chartæ largiri.

10. Veſtra in imo pectore (Conſules integerrimi) revolvi beneficia, & quod apud cœlites fieri ſolet, ſentiendo copioſiùs, quàm loquendo.

11. Silentio quodam hæſi, & *heroicam* benignitatem tuam admiratus ſum, O radii, ſed improviſi, & è faventis, & ſic dicam, cœli ſinu.

Si objurgares, haſce habeto formulas.

Objurgandi.

1. Degeneres avorum poſteri —— ſordidæ ingeniorum fæces, ſumma virtutum dedecora —— ventris [*abdominis, gulæ*] mancipia

mancipia generis humani ſordes [*peſtis, illuvies.*]

2. Adeſte, & ſi uſquam terrarum ſitis, (virtutis amaſii) in hujus ſeculi ſcelera animadvertite.

3. Eloquar? non ſilere licet, *quam maximè impia eſt iſta taciturnitas* [*adulatio*] *quæ dum ſibi peccandi licentiam fa.it, & aliis audaciam addit.*

4. Facinus novum & inauditum narro, nec magis raritate memorabile, quàm nequitiâ. quod accidiſſe fertur——

5. Veſanæ brutorum animæ, nec prudentiæ capaces, nec virtutis [*indolis!*]

6. Ne ſtylo noſtro invideatis (*auditores ſcelere immerſi*) ſed veſtris vitiis, ſi ſolennitas hodierna formetur in ſatyram.

Quis veſtrûm tam indomitè nequam? qui tot declamantium non fidem habeat accuſationibus.

7. Antiquorum gloriam cum noſtrâ infamiâ conferenti, hæc cogitatio mihi in mentem ſubiit; Etiam mortalium mores cum mundo ſeneſcere, & quovis ſæculo in pejus ruere.

8. Satis jam ſatis veſtræ inſaniæ indulſiſtis, jam vos colligite, & vitarum veſtrarum cenſuram agite.

9. Fallor equidem (auditores) ſi non ſupremum ingenuitatis dedecus hic dies conſpexerit.

10. Quouſque tandem (*Catilinâ*) abutêre patientiâ noſtrâ? quamdiu etiam inſanus iſte tuus furor eludet? quem ad finem ſe effrænata tua jactabit audacia? nihil te

[*noctur-*

[*nocturna præſidia palatii* &c.] moverunt?

11. Quàm inſanæ ſunt veſtræ mentes? quàm fallaces? quàm infauſti & vos juvenes?

12. Errant, herclè, & in ſummâ opinionis perverſitate conſeneſcunt, qui——

Si antecedentia conſequentibus connectores, ecce formulæ.

Connectendi.

1. Satis de——jam ad cætera tranſeo——loquor nunc de——videtis juvenes——patet——conſtat igitur,——ſunt & alia quæ——unde plerique conſtituunt.——Nolite exiſtimare——hoc morbo laborant omnes,——hîc morbus dedit errorum [*calamitatum*] catervas.

2. Majorum non pœnitere nos decet, qui——bone deus! quid? quæ voluptas? imò quæ utilitas? *Facilis in deteriora lapſus, nec monere incongruum*——

3. Verùm (mi Leonti) cernis quàm periculoſè [*ab hortis tuis*] in mare, in ſcopulos, in *ſyrtes* devenerim? Heu qualis eſt [*voluptas*] *Siren?* quæ etiam in [*Floribus*] ſcopulos, & [*in hortis*] poſuit naufragia; ſed reducat me ſtella——

4. Ut verò paucis abſolvam,——Mirabuntur profectò poſteri.——ſed quia huc deventum eſt,——quid verò ambagibus opus?——Interea de hâc prodigioſâ [*philoſophiâ*] ſententiam meam neutiquàm feram; maturioris id erit experientiæ——

5. Et

5. Et quia [*Fabium, Senecam*] nominavi, non ſtylum retraham, donec— exuperat mortalium fidem & conjecturam,—

6. Quid eſt iſtud portenti? — ſi verò vos tanta mancipet inſania—quid? Malum! —Nonne?

7. Res verò eſt majoris momenti, quàm— Quid moliemini igitur— Pulchrius hoc omnibus victoriis, celebrius omnibus triumphis [*coercere*]——

8. Perpendiſtis ſæpiſſimè, —nec deſunt argumenta — Erigite ergo jacentes animos,— Hoc unum paucis accipite—

9. Nihil verò familiariùs aut frequentiùs quàm —— æquo animo conſpicite,—— fœliciter, mihi credite, proceſſiſtis.

10. *Veſtrâ* verò & *meâ* refert (juvenes) — eſto—ſit ſanè— Nemo tamen adeò delirus animi—Quorſum verò?—ſed oh rerum diſcrimen! —Quis verò veſtrum adeò inſanè nequam? & ut cætera omittam—quid quæſo?——

11. Ea verò eſt multorum pertinacia ut [*degenerare*] malint, quàm — Quoniam verò. — Quæ verò mentes, quibus prudentia leges dedit, perferre poſſunt?

Si hortari velles, hæ ſunt hortandi formulæ.

Hortandi.

1. Stimulorum loco laudes veſtræ ſint. (ingenui juvenes) ut eas æſtimetis virtutes, quas pergas igitur, &, bonis avibus, eodē inſiſtas tramite quo cœpiſti— atque hic jucundiſsimus fructus, præclarum quidem præmium— 2. La-

2. Latentes excitate indolis ſcintillas—vos colligite, verémq; viros præbete, viros quos poſteri mirentur, præſenſque ſæculum veneretur. —— Experire, & ſi in publico eminere cupis, in publico [*diſce*]-

3. Splendidius hoc omni purpurâ, ſolennius omni pompâ, celebrius omni decore, etiam in primâ juventutis face, —Imponis & amicorum ſpei, & tuæ indoli, ſi pergere deſiſtas—

4. Quid igitur grave aut periculoſum? quid tot tantiſque votis moram injiceret?—ſi ulla vos veſtrûm, ſi ulla reip. cura tangat,—Procedas igitur, & virtutis juſſu, auxilióque clareſcas — pudeat, pudeat, inquam, inter tot monita [*ſegneſcere*]

5. Hoc ipſum niſi vobis perſuadeam, fruſtrâ toties dixiſſe videor — ſcias quo fructu [*obtrectationes*] non duraturas concoquas, & quàm facilè ſpernere [impedimenta] poſſis, conſtantiæ *thorace* armatus,——

6. Pietatis tuæ præſidio munitus confidas, nihil moleſtiæ poterunt, fumum mox flamma diſſipabit, dies noctem, ſol nubes, invidiam gloria: *Non ceſſiſſe malis victoriæ auſpicium eſt.*

7. Suave olim tibi erit moleſta ſuperaſſe, [*habuiſſe adverſarios*] pulchrũ per tot impedimẽta creviſſe, -glorioſum deniq;.—Omnes excita vires, nunquam tam pia vota ſiniſter eventus excipiet.

8. In eo verſamur munere, in quo [*otiari*] non debemus.—animoſè agamus igitur: *Pulchrum eſt ſtrenuè agere, & impedimentis nequaquam frangi.*

9. Vos.

9. Vos quibus ætas *bona* eſt, *talem* & mentem facite; dignos vos & majoribus & poſteris reddite; virtutis, boniq; nominis inſtrumenta capeſſite, imò facem, quâ in curſu ac certamine ſtudiorum luceatis, accendite.

10. Pectora languentia [*enervata, ſubſidentia*] erigite, tituli & inſignia vobis decernuntur.

11. Ergò ſtrenuè vos gerite, cæteris ſpecimina eſtote, in oculis omnium vos verſari cogitate,—Nos verò circumferamus oculos, (chariſſimi conſodales) brabium habemus, quod tot votis expetiimus, hoc in conſpectu, hoc in oculis omnium verſatur.

12. Ad priora ſæcula oculos, animos, retorquete, venerandum hunc conſeſſum obſervate, fœlices nimium, quòd tales vobis contigerunt laudatores, [*duces*] imò fœlices ampliùs, ſi vos eorum præſentiâ dignos præſtiteritis.

13. Noſtræ [*literæ*] ſunt, & jam ſquallent ſub iniquo [*indoctorum*] imperio; ſine injuriâ invadamus, quæ noſtræ ſunt; cum laude excolamus quæ deſertæ ſunt; jungite animos, date dextras, *Vicimus & volumus.*

Si cuiquam dehortari placeat, hujuſmodi ſunt formulæ, vid. & objurgandi form.

Dehortandi.

1. Longè meliorem viam natura [*prudentia, juſtitia*] oſtendit. — multa tibi non licent, quæ humillimis & in angulo jacentibus

centibus licent; non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere.

2. Si mentis acumen ſalvum habere vultis, ne moveant [*voluptatis*] blanditiæ, quæ *potenter* illaqueant, *immaniter* trucidant.

3. Nunquamne adeò odioſa hæc ſcelera erunt, ut juſtam apud vos mereantur cenſuram?

4. Sed ille profectò magnus humanæ mentis error eſt, & *Vatiniano* dignus odio.— Monſtrabo etiamnum non quidem firmius remedium, ſed familiarius.

5. Diſcito moderationem, & ne dum admones alios teipſum peſſunda: ſic rege animum tuum, ut & ſapientibus te approbare potes, & ignaris.

6. Nihil vos pietatis decus? nihil ſanctimoniæ candor? nihil bene agendi encomium movebunt?

7. Nec tu ampliùs, cum tanto famæ diſpendio, à propoſito recedas; deſine ſi ſapias, non deeſt *levibus monitis grande momentum*.

8. Te pudeat vilipendere, quod tanti facit [*venerandus prudentum conſeſſus.*]

Oh ſcelus! lenocinantis fortunæ illecebris ſeductus, nec famæ memineris nec ſalutis.

9. Quid puta, *Ariſtides*, *Phocion*, *Fabricius* ſenſêre? ne longus verò *exemplis* ſim, tota te condemnat *antiquitas*.

10. Deinde oro atque obſecro, ne te difficilem amicis, & intractabilem præſtes. Non eſt enim quod ignores, —

11. Aſt quorſùm tot monita? tot lachrymæ?

tot

tot preces? vel tui cauſâ ſapias, vel pereas.

12. Indiget hæc pertinacia vel *Suadæ* authoritate, vel *Pythagoræ* dictamine: ſed ego non quem audias, ſed quid audias, conſiderare volo.

Omnia incommoda, omnes voluptates futuræ [*peregrinationis*] tuæ ante cognoſce, deinde ita naviga———

Si petere quidquam velis, ecce formulæ. vid. etiam conciliandi benevolentiam & hortandi.

Petendi.

1. Suadet tua clementia [vir digniſſime] ut audacter petam, ſpreto igitur ingenito & ſolito pudore, ad aras tuæ munificentiæ ſupplex devolvor.

2. Vobis autem ſupplico, qui judices eſtis, aſſentite & juvate, ſi æqua profero; ſi iniqua, damnate & reprehendite — Adeſte igitur, animoſque advortite.

3. Mea etiam *Modeſtia*, excuſſo quaſi jugo, nunc non tam *opem*, quàm *tutelam* veſtram implorat, quæ hucuſque aliis munifica, mihi (ut ſpero) non nimis erit averſa.

4. Eſt etiam quod jure quodam à modeſtiâ tuâ exigam; nec à ſolitâ tuâ detrahet bonitate

5. Qui ſupplicum conſuevit aſpernari preces, ſuam etiam didicit minuere bonitatem; ne cum *contumaciâ* igitur averſeris, quod cum *humilitate* porrigitur.

6. Video (*Patres conſcripti*) omnium veſtrum

ſtrum ora atque oculos in me converſos; video vos non ſolum de veſtro, ſed de meo etiam periculo ſolicitos eſſe; eſt mihi jucunda in malis & grata in dolore, veſtra in me voluntas, ſed eam per [*deos immortales,*] quæſo deponite, atque obliti ſalutis meæ, de vobis atque liberis veſtris cogitate.

7. Si quid in me ingenii, ſi qua dicendi exercitatio, ſi qua exorandi facultas, valeant, valeant inquam ad impetrandum— *quod denegare vobis injuſtum, mihi grave.*

8. Tandem verò rogo, ut eruditi lectores [*auditores*] intentionis meæ memores, ſive rectè ſint expedita, quæ propoſui, ſive ſecùs, in fine me deficere non patiantur.

9. Vos verò, (Sanctiſſimi viri) quo jam ambitu? quibus liceat convenire precibus? Anne utar ambitu triſtiſſimæ calamitatis? anne memoriâ veſtræ indolis? quem hæc non moverint, nec mea movebit oratio.

10. Quàm verum eſt quidquid exclamat calamitas! nec ab infœlicibus ficti temerè exeunt gemitus; credite igitur (viri mitiſſimi) & huic ploratui, quod ſoliti eſtis, ferte ſubſidium.

11. Per veſtram indolem, per patriæ ſalutem, per ſpes parentum, vos exopto (juvenes) *Quod facillimum eſt impetratu, non ſine contumaciâ negatur.*

12. Æquum quæſo judicate (judices integerrimi) & quem candorem judicandi expectatis, jam judicaturi exhibete.

Si

Si exemplum citares, haſce habeto formulas.

1. Utar magnis [*Fabiorum, Deciorum, Curiorum*] exemplis, quorum nomina & virtutes ſunt æquè clara.
2. [*Cæſarem, Hannibalem, Cambyſen*] cogitate, [conſpicite] nemini fortuna affectuoſè blandita eſt, quem non miſerè deſerit.
3. At verò, ſi exemplis ſtandum eſt, ante actorum ergò ſæculorum exempla conſpicite, quales———
4. Quantum *Senecæ* debuit *Nero?* Quantum *Ariſtoteli Alexander? Inſtituentium merita exuperant & pupillorum grates & compenſationem.*
5. *Syllanas* libidines, *Marianos* furores audiviſtis, *Sanguine emptæ victoriæ & ſanguine venduntur.*

Exolevit [*Phocionis*] manſuetudo, [*Socratis*] veritas, [*Plinii*] induſtria.

6. Laborat annalium fides, ut [*Regulos, Camillos, Curios,*] extitiſſe credamus, —ad *priora ſæcula* mētes & oculos retorquete.
7. Pluris *Diocleſiano* requies, quàm imperium; *Scævolæ* patria, quàm vita.— Pernix ille mundi *domitor*, hoc præcipuè ambiit, ut—
8. Quid mirum? modeſtia, integritas, innocentia, in [*Ariſtide*] opes erant; oh exemplum in tribunalibus deſcribendum! oh mores uſurpandi ab omnibus, qui judicant: tale in *Creta Jovis* ſimulachrum, & quod aurito *Midæ* poſſis opponere.
9. Mirari indies cogor, dum mente contemplor

templor haſce induſtriæ [pietatis] vires, hos literarum *candidatos*, quorum ſplendidæ virtutes ſunt æterna poſteris lumina.

10. Non [in *Archimedis* ſphærâ, aut *Ariſtotelis* Logico organo, aut Panætii jurgiis] latet virtus, ſed in mente ſui compote. Exemplis omnis facultas potens eſt, & cum ad ſalutem diriguntur, utilem publicè privatimq; fructum producunt.

11. Hæc [magni illius *Pompeii*] excitarunt conatus, —— hinc [*Fabricii*] gloria, [*Ciceronis*] decus, —— ex hoc fonte docti *Cleanthis* turba.

12. Habent hæc [*Catonis*] exempla imperatorias [dictatorias] quaſdam vires, & quæ noſtræ imperant imitationi, —— Invocant hujus ſæculi ſegnitiem veterum facinora. —— A cœleſtibus agedum te ad humana converte, videbis gentes, &c. — Quantus vir fuit ille, — Quis uſq; adeò ad veritatem conſpiciendam excæcatus eſt, ut ignominiam putet M. *Catonis* fuiſſe —

Si ſimilitudinem vel comparationem annectere, haſce habes formulas.

1. Stellarum ritu — Belluarum more — in peregrinorum modum — ut ii qui per radios ſolares ambulant, — quod in *Labyrintho* errantibus accidere ſolet —— Solem fulgentem cernis, ſic fulge — anne viatores imitabimur qui — ſupremi artificis æmuli — cum columbinâ quâdam patientiâ — muliebres horum iras perpendimus

pendimus—*imitate* contrà nitamur,—*quod* deus in cœlo, hoc animus in corpore,—*quemadmodum* & circa cadavera usu venit—*ſicut* agricolæ—aranearum telæ ſunt—*inſtar* lolii—*veluti* per aquam qui videt———

2. Mortuus & homicida ambulas, ſcelere pari, & turpitudine infœlix: *Videſne cum* nuces ſparguntur, ut currunt pueri & rixantur? *idem* iſti qui arces diripiunt.

3. *Quaſi cum* colono Deus nobiſcum *agit*,—Nonne in figuli manu eſt.

Noſcimus arbores *juxta* vias conſitas ſaxis & fuſtibus peti—in convivio *ſi bene* ſedeas, cibus & convivæ placent, *ita*—Rarò alliſa eſt navis, quæ modico velo littora legit.

4. Oppida *viſe*, & *adi*, *non effugies* tumultus, procellas *admittimus* neſcio quomodo, & *imbibimus* peregrinas culpas,—*qui cum* rege aut principibus in aulâ verſantur,—reges *ut fulmina* eſſe didici, dura frangere, mollibus plerunque illæſis.

5. *Didici* non amare eos, *qui* temerè *ſcandunt* in theologorum fines; *bi ſubitanei flores* citò & cum dedecore marceſcunt, etenim profecto id fit, *cum* erroris aut lapſus *periculo*.———

Hoc cum infortunio iis evenit, *qui* non edocti fabros *imitantur per* culmina domorum aut tecta *incidunt*.

Ut nihil *minus* expedit, quàm agrum nimis colere, *ſic* cenſuerim de ſtylo; nimis ornas? fucus & affectatio apparet.

6. *Similis* eſt ipſi *aeri* vita, quam ducimus; in

in probato portu vitam tuam defige.—*ita*—cymbam *adaptaſti*. *Anne* aurum, *anne* gemmas virtuti *comparas?*—præſtat omni divitum apparatui, ſummúmque præcellit principum luxum.

Si teſtimonium adduceres, ecce formulæ.

1. Authore *Fabio*—Pulchrè *Cicero*—*Seneca* teſte,—ſuaſore *Varrone*—*Tacito* ſuffragante,—ex philoſophi ore, effato, mente,—quod olim Stoicus,—Nec ſpernenda *Curtii* authoritas, qui ſuadet,—
2. Moveat, [moneat] vos *Ciceronis* conſilium,—aures animoſque philoſophorum diviniſſimo adhibete,—

Haud fruſtra ſuaſit, orator, — prudenter *Cato*— modeſtè *Livius*— Valet adhuc *Catonis* dictum.———

3. Sic ſenſit—quo divina verba [*ſenis*] referas,—Unde *Fabius*—hæc dixiſſe conſtat virum tam ætate quàm ſapientiâ validum— *Eleganter etiam citari poſſunt authorum ſententiæ ſine authoris nomine.*

Si concluderes, hæ ſunt formulæ.

1. Amplius incitare quenquam, ut audiat, nolo; ſed prolixè cogitata, carptim abrumpam—

Si ſapere tandem decreviſtis, monentem audite, *Primus ſanitatis gradus eſt velle ſanari.*

2. Te verò (lingua) reprime, multum enim dicere loquacitatis, pauca nō proferre ingratitudinis.

3. Satis impetravi ab humanitate veſtrâ (viri chlamyde, infulâ, purpurâ inclytiſſimi) quod auditus ſum, nunc damnate ſermonem ſi res ipſa diſpliceat.

4. Sic finimus, & vota noſtra ad vos tranſferimus, (auditores) qui prudentiâ validi eſtis, ingenio ſolertes, ut candidè prolata candidè accipiatis, — ſed plura fruſtra: vos denique vivere & vigere jubeo.

5. Valete (*patriæ lumina & columnæ*) ſupremus rerum humanarum præſes faxit, ut omnia vobis publica & privata floreant, in perpetuum; quo veſtræ ſapientiæ & prudentiæ radii, ſucceſſivo lumine, ad ſeram uſque poſteritatem ſe porrigant.

6. Vigeat, vigeat, precor in veſtris pectoribus hujus ſolennitatis memoria, & tantùm æternitatis reposcat, quantum vel vitæ veſtræ ſuppetant, vel memoriæ largiantur.

— Ne prolixâ verborum ſerie vos remorarer, dixi.

7. Hoc vera ſapientia exigit, ut calamitates animoſè ſubeamus: *Quod coactè igitur faciendum, ſponte perficiamus.*

Moribus igitur veſtris tempeſtivè conſulite, ſcelerum fomenta providè declinate; non eſt major inſania, quàm nolle exitium certum evitare.

8. Conticeant verò oratores [*facundiæ*] laudes, cum ipſi fato functi conticeſcemus, audientur; & quamdiu apud [*Anglos* in pretio erit eruditio, [*pietas, virtus*] in pretio erit [*facundia*]

9. Quam maximè veſtrâ refert hoc audire,

nec

nec ineptum me dicere — Haud aliud ſuadeo, quàm quod ipſi poſteris ſuadebitis, ſed quantum quiſque ſapiat intelligam, ſi [*parſimoniam*] æſtimet.

10. Abſit talis patientia, quæ indulget ſceleribus non niſi cum reip. interitu tolerandis,—

Veſtalis incendii inſtar ſplendeat, in perpetuumque reviviſcat, hujus ſceleris memoria; quippe hoc, apud omnia ſæcula, ſcelera meruerunt, perenni infamiâ & dedecore in omnibus animis vigere; *Privatis indulgenter ignoſcendum delictis, publicis odium perpetuum indicendum eſt.*

11. Cum epiphonemate non invenuſtè concludi poteſt, e. g. *geminat peccatum, quem delicti non pudet— fœlices qui tot conſpexere mala, nec adhuc faces imbiberunt. —Nullus contationi locus in eo conſilio, quod non poteſt laudari niſi peractum: Tutiſſima ea pax quæ bello emitur,—ſplendidiſſima illa virtus quæ latiſſimè ſe diffundit.*

12. Pudeat igitur, pudeat inquam, veſtram virtutem, quaſi ſummæ conſciam imbecillitatis, deliteſcere, audete aliquid ſupra vires; amicorum ſpes, hoſtium motus anteite, non paucos peſſundedit mollis in negotiis animus— ſi quid tædii à prolixitate contraxiſtis, argumento condonate, dixi.

13. Vive (optime princeps) & fœliciter impera; te ſuperſtite miſeri eſſe non poſſumus; te mortuo, vix fœlices: in te quidquid ſperare [*Britanni, Belgæ*] audent, conſecuti ſunt.

14. Sed vereor ego, ne dum copioſè nimis [parvos] laudando, longius quam par ſit, ſe provehat oratio, & in id ipſum vitium incurrat, quod contemnit, aut in aliis ignominioſum reprehendit. dixi.

Sic haſce quales, quales formulas, partim ex *Tullii*, *Fabii*, *Puteani*, *Lipſii* theſauris; partim ex tenui noſtrâ ſupellectili, concinnavimus; Ingenuis juvenibus liberum eſto, vel hiſce (ſi tali dignentur honore) uti, vel alias earum in modum excudere, aut meliores ex politiſſimis authoribus excerpere; ſibi parent igitur juvenes librum chartaceum, cui omnes hujuſcemodi formulas inſerant: Hoc denique in his noſtris formulis pueri obſervent, iſtas voces, quæ diverſo charactere ſcribuntur, poſſe variari. Merces expoſuimus (ut videtis) quiſque liberè ſeligat eas quæ maximè placent.

9. Inter legendum obſervetur contextus & argumentum uniuſcujuſq; diſcurſus, hoc enim plurimum intellectum promover, & memoriam confirmat.

Ita quodcunq; obſervatione dignum à magiſtro inculcatur, à pueris cautè obſervetur, in prælectione dandâ, & exacta ratio iterum coram magiſtro detur, videbuntque magiſtri profectum uberrimè tantos labores compenſantem.

3. *De Imitatione.*

Quod genus humanum eximiis quibuſdam privilegiis cæteris præſtat animantibus, non *naturæ* ſolùm opus eſt, ſed ſupremæ illius prudentiæ *fontis*, cujus caput in cœlis, fluenta in terris;

terris; ſi *imitationis* igitur originem petamus, videmus quo conſcendendum, ſupremus ille artifex, qui igniculos quoſdam humanæ menti indidit, quibus ferè ad omnia naturalia imitanda accenditur; fecit omnia ad *imitationis* quandam neceſſitatem propendêre, & in ſolâ *imitationis* ſummitate acquieſcere. Hinc ſæcula ſæculis ſuccedunt, & tam ſcientiâ, quàm virtute pollentium imagines poſteris traduntur; hinc eruditi inſcios præeunt, & tam civilis, quam cœleſtis vitæ luminaria mortalium oculis præponuntur, ut dum ad perfectionis ſummitatem commonſtrent viam, ad inſiſtendum alliciant. Conſtat, per exempla compendioſè ad pietatem perveniri, nec aliter ad facundiam. Inſunt facundis authoribus latentes theſauri, quos legentes eruant, & ſuæ ſupellectili immiſceant; ſolent hortorum cultores extraneas plantas ſuis areis inſerere, ut variâ collectâque copiâ partim uſui conſulant, partim deliciis: nec aliter illis faciendum, qui facundiæ ſeminariis præſunt, ſententias & diſcurſus affatim colligant; ut inter tyrones affatim diſpertiant. Eſt *imitatio* celebris illa medela, quâ omnibus inventionis morbis occurramus: paucorum quidem ea fælicitas eſt, ex propriæ mentis operatione (ſine aliorum ſubſidiis) ſelectiſſimas eloquentiæ gemmulas excerpere; adoleſcentes ideò hortor, ſe ad legendos oratores inclytiſſimos accingere, & ſicut M. *Alexandri* adulatores ſolebant, regis geſtus, ſermones, greſſus imitari, ita cum authore facere, periodorum ſtructuras, ſententiarum pondus, compoſitionis artificium, ut attingant, ſtudere; hinc *ſacra* illa literarum ſi-

tis expleatur, hinc omnes mentium areolæ irrigentur. Quod ipſe ſuadeo viri eruditiſſimi fecerant, quorum exacta & polita *imitatio* ſit tenuiori noſtræ *imitationi* aculeus, & eodem modo noſtri fluant rivuli, quo aliorum *Oceanus*. *Virgilius Homerum*, *Heſiodum Theocritum*; *Horatius Pindarum*, *Seneca Tragœdus Sophoclem*, & *Euripidem*; *Cicero Demoſthenem* fœliciter & graphicè imitatus eſt; nec tantus forſan ex illis quiſquam extitiſſet, ſi hujuſcemodi non eſſet uſus luminibus. Noſtro etiam pene ſeculo, cujus fœlicitas fuit, ex tenebricoſo deliquio literas videre revaleſcentes, *Nizolius*, *Oſorius*, *Talæus*, *Bucklerus*, *Sturmius*, *P. Ramus*, cum ſexcentis aliis *Ciceronis*: *Barclaius*, *Lipſius* cum facundo ſuo diſcipulo *Puteano*, *Seneca* Philoſophi & *Taciti* veſtigiis inhæſerunt, & nervoſam ſuccinctámque brevitatem, quàm hi inter veteres ſunt amplexi, noſtro etiam ævo è ruderibus ſuſcitârunt; hoc ſolo modo, (& ſine modeſtiæ diſpendio dicam) à tritâ & pulverulentâ ſemitâ *inventionis*, juvenes evadant: porrò *imitationis* ſubſidio, peritorum haud diſſimiles pictorum, eâdem cum facilitate gratiſſimam venuſtatem delincare poſſint, quâ imperiti rugam aut verrucam, eâdemque promptitudine placidiſſimas facundiæ delicias attingant, quâ alii nævos: nec nobis difficiliùs erit ſuadæ medullam, quàm *imitationis* inſciis, cutem pertingere. Experiendo diſcent tyrones quantæ ſunt *imitationis* vires, ſi omni lectione ſe ad imitandum accingant. Anceps verò mihi animus, utrum tam egregium facundiæ ornatum pueris ſolum commendendo, non ſummâ eum afficerem injuriâ. Eſt imi-

tatio

tatio ſummis *Theologiæ* candidatis non indigna: illorum enim intereſt, in *quorum ore nugæ ſunt blaſphemiæ*, omnia tanquàm cœleſtia oracula proferre. Areſcet quidem illud brachium, quod in *deum* erigitur, & perpetuo dedecore obſtruetur illud os, quod poſtquam in *creatoris* gloriam conſecratur, ſe contrà *creatorem* aperuit. Habent ſtupendam illam *SS. literarum* eloquentiam; habent Beati *Athanaſii, Chryſoſtomi, Gregorii Nazianz. M. Baſilii*, aliorumq; *Græcæ* eccleſiæ luminarium radios, per erudita eorum opera, noſtro etiam ſeculo diffuſos. Habent B. *Auguſtini, Ambroſii, Hieronymi* conciones, in quibus veræ pietatis cum virili facundiâ videant concentum: nimis prolixum foret recentioris hujus ævi decora recenſere, in quibus ſi verſemur nec exuccos diſcurſus, nec inanes & malè coctos verborum tumores evomemus. Memini verò me *ſubſellia* adhuc non *roſtra* occupare, nec meum eſt ultra pulverulentum meum gyrum aſcendere. Attamen non penitus indecorum eſt, illum qui *Chriſti* agnellis præeſt, ſe ovium paſtoribus aliquantulum immiſcere, & vel tanquam *frater* vel *amicus* monere.

Facilis in errores lapſus, difficilis regreſſus; mali enim inſtar genii quemque mortalium à cunis ad ſepulchrum comitantur. Nullum corporis membrum, quod propriis quibuſdam non laborat morbis, nec ulla mentis facultas, quæ non ſuos patitur nævos. Quis igitur expectaret *inventionem*, ſublimem agilemq; illam mentis operationem erroris contactu altiorem fore? Patet aliqua eſſe inventionis vitia, quæ à facundiæ callentibus fuerunt obſervata,

& à nobis ſunt obſervanda, ne ingenua ſedulorum indoles, portum dum appellit, naufragium in portu faciat.

Errores imitationis ſunt (N. Cauſin. de eloq. lib. 3. cap. 11.)

1. Eorum qui omnes imitantur, promiſcuè & ſine delectu, etſi non ſterilitatem ſolùm ſapiant, ſed barbariem; Cæca ſtomachi voracitas, primò concoctioni, deinde ſanitati officit; minus ſincera enim alimenta ſanguinem generant putidum & vitioſum: ſic *authorum* ſtyli inſipidi & malè cocti ſibi ſimilem generant ſobolem, caſdémque dotes egregias referentem, qualis eſt Apuleianus, & non paucorum aliorum. Ut huic vitio occurratur, conſulendum prudentes eloquentiæ artifices, & ex eorum judicio, authores maximè politos, graves, ingenioſos, eligant.

2. Eorum qui uni nimis & adeò pertinaciter adhærent, ut negligant alios, tam in ſtudiorum progreſſu, quàm introitu. Varios apes delibant flores, nec ex unico mella conficiunt; ex variâ etiam authorum imitatione, ſi à confuſione prudenter caveamus, latiorem nobis adſciſcimus inveniendi campum, & ex concinnâ ſonorum varietate, ſuaviſſimum loquelæ melos conficimus. Cum ſuadæ palæſtram primò ingredimur, unicus *Cicero* ſufficit; in progreſſu, plures ſunt neceſſarii. Feſtivum fuit illius *Ecchii Eraſmiano* reſponſum,

ſponſum, quod ad decennalem *Moriæ* ſervitutem eum damnavit, qui, per decennium, ipſi *Romanæ* facundiæ dictatorem ſtudiorum nervos [a] impendiſſet. Placet ſuavitas, & naribus conſulimus, quare penſilibus uteremur Adonidis hortis? Patent ubique ampliſſima viridaria, in quibus ſerta colligamus; Ne anguſtum itaque annulum pueri geſtent, nec in uno ſtadio mentis coerceant impetus; indigni ſumus *copia*, *copiâ* ſi uti neſciamus.

[a] ὄνει. a ſine.

3. Eorum qui in eiſdē ſententiis imitandis, & in unico eodémq; inventionis cōpoſitioniſq; curriculo nimis otioſē inhærent, Epimenidis gravi ſopore correpti non diſſimiles, multos annos in eadem ſpeluncâ cōterunt, tàm aures, quàm palatum ſatietatem patiuntur; *oratore* igitur indignum inter delectandum fatigare. Qui terrarum ſitus luſtrant, non in eodem vico ſubſiſtunt, ſed urbium, regionum, fluviorum varietate paſcunt oculos, & itineris tædium relevant; parit faſtidium, redolet ignaviam, ſegnis illa, & nimis inculcata repetitio; conſulas itaque famæ, futuræ conſulas perfectioni, ingeras teipſum in variam *Oratorum* copiam, fideliter ingenium exerceas, ſi malles facundiam ambire & nitorem, quàm ſterilitatem tibi inducere, faſtidium aliis parere.

4. Eorum qui adeò imitationi inhærent, ut propriam non exercent inventionem; utuntur, infirmi baculo, non ut virium abdicent uſum, ſed ut debilitatem ſuffulciant,

ciant, nec adeò adhibenda est imitatio, ut proprii ingenii vires enervet, sed confirmet: frustra addiscuntur artes, si non exerceas; frustra natura contulit vires, si non utamur: Ab agris non expectamus semina sed exigimus; minimum est quod seris, maximum quod expectas. Plura quàm natura contulit, industria sperat. Nulla est eximia mortalium operatio, in quâ non est aliquid *imitationis*; attamen vel in infantiâ semper mansissent artes, vel ad maturitatem non pervenissent, si industria imitationem non coronasset.

5. Eorum qui incultè, & sine judicio imitantur, simiæ illius æmuli, quæ nutricem conspicata pusionem fasciis exutum calidâ lavantem, per fenestram irrepsit, infantémque negligenter relictum, dum nutricem imitari tentat, fervidâ abluit, & suffocavit; ita *miserrimus infans ridiculo sanè more seriò extinctus est*. Requiritur judicium, requiritur artificium, tàm in ornando, quàm cõponendo; ut, sicut in speculis se intuentibus accidit, tua imago omnibus *authoris* lineamentis adæquatè respondeat.

Ut verò cum laude imiteris, hæc tria sunt imitanda, { *Inventio.* *Dispositio.* *Elocutio.*

6. Non sibi germinant arbores, non sibi lucent sidera, nec sibi sapiunt fontes,

sed

ſed *Magnæ* omnium *matris* æmula, in publicum mundi ærarium ſua dona conjiciunt; ita facundiæ arbores, literarum lumina, ſcientiarum fontes, non ſibi ſed nobis benefica ſunt: hinc facundiæ nitorem eruditi indigitârunt, ut conſtanti quodam ambitu, poſteri aſſequerentur. Ut virorum, in omni ſæculo, ſucceſſio eſt, ita artium; & ut priora ſæcula nobis lumina ſunt, ita ſi majoribus digni ſimus, erimus poſteris. Non puduit illos egregios *poeſeos* & *oratoriæ* Myſtas, quibus ultimam literæ debent perfectionem, ad priora ſæcula mentes retorquere, & ab iis inventionis ſubſidia mutuò accipere, nec aliter nos faciamus, obſervemus, quas *inventionis* anſas ſibi arripuerunt, quibus argumentis ſe explicuerunt, ut pro virili aſſequamur: obſervemus etiam, quos fontes petierunt, quos locos Topicos vel Rhetoricos adhibuerunt, ut in eoſdem alveolos, noſtros rivulos derivemus.

2. Non inutile eſt conſideratu, ex quibus partibus veterum orationes conſtant, quomodo materiam tractandam diſponunt, quomodo priora ſequentibus connectant, quomodo thema ſuum amplificant, ſic, ut inter aulicos verſantibus evenit, noſtram barbariem ex quotidianâ politorũ exemplarium inſpectione corrigamus, ex *Demoſthenis* lectione non mediocris decor petitus eſt, quo gloria *Ciceroniana* ſplendidius illuxit.

3. Per elocutionem intelligo non pronunciationem-

ciationem ſolùm grande illud oratorum decus, quod *Herculis* illius inter *Gallos* inſtar, auditorum linguas ſuæ linguæ alligatas retinens, quocunque placet ducere valebit, & quod fœliciſſimè in vivis exemplaribus cernatur, ſed etiam placidum periodorum caſum, & ab anfractibus immunem, qui in pronunciatione *Veneres* quaſdam & delicias producit, audientium animos demulcentes, & in chartis etiam ſuam ſuavitatem non amittit. Doctos in hac re conſulite, ſed præſertim propriæ vocis *tenorem* & *ſuavitatem*, quibus potiùs acquieſcatis, quàm tenuibus hiſce monitis. Ita ingenioſè inveniendo, artificioſè diſponendo, ſuaviter proferendo, gratam pueri ſpirabunt jucunditatem, illiuſque Philomelæ haud diſſimiles, quæ ad *Orphei* buſtum nidulata eſt, dum facundiæ coryphæis, quàm proximè accedunt, vocis gratiorem ſuavitatem contrahent. *Ut* verò ſemitam magis adhuc dilucidâ reddamus, utq; ad hæc tria facundiæ decora pueri fauſtè attineant, aſſequenda eſt imitatio { *Generalis*, *Specialis*.

1. *Specialis* imitatio eſt particularium clauſularum, & perficitur
1. excerpendo ex authore clauſulas imitatione dignas.
2. verborum numerum ſitumque in authore conſiderando.
3. eodem modo clauſulas noſtras cum authore

thore diſponendo, & eiſdem orationis partibus utendo, adeò ut *nomen* loco nominis, *verbum* loco verbi, *præpoſitionem* vel *adverbium* loco præpoſitionis vel adverbii ſubſtituamus. Nec non admirationis vel interrogationis puncta adhibenda ſunt, ubi eadem ab authore adhibentur.

Hoc verò poſtulatum in præcognitis (ſi meminerint) lectorum judicio reliquimus, ut conſiderarent an lingua vernacula facundiæ tyrocinio non commodè inſerviret; ne igitur à noſtris auſis excideremus, & ut noſtra poſtulata confirmaremus, ſpecimen quoddam vernaculæ *imitationis* proponemus, & *Pictorum* ritu illam priùs effigiem rudioribus adumbrabimus lineis, cui poſteà peritiores manus admoveantur. Cum Pueri igitur ad aliquam ingenii maturitatem pervenerint, & mediocriter linguam Latinam calluerint, eligatur epiſtola polita, & faceta, aut oratio meliori limâ concinnata, quales apud noſtrates paſſim reperiantur, præſertim in V. D. *Halli* Epiſcopi Exon. operibus: de quo, ut *B. Auguſtinus* de *Varrone*, Vir undique doctiſſimus, qui tam multa legit, ut aliquid ei ſcribere vacaſſe miremur, tam multa ſcripſit, ut vix quidquam legere potuiſſe credamus; addo, hoc enim in *Chriſtiani* laudem efficaciſſimum, qui tantum temporis meditationi ſacræ impendit, ut nihil aut ſcriptioni aut lectioni ſupereſſe videatur: ad puerilia opera verò, non uti liceat,

ceat, tam celebri inſtrumento - eligantur etiam *Feltami* variegata diatribe, quàm Anglicè *reſolvas* nuncupavit, *Balzaci* epiſtolæ, *Livii* aut *Salluſtii* orationes, *Anglicè* donatæ, & in primâ operatione, ut à ſpecialioribus ad generaliora aſcendamus, breviorum ſententiarum ſtructuram imitentur. e.g.

1. *There is not ſo much miſery in want, as trouble in ſatiety.*

Sic imitamur:

There is not ſo great calamity on earth, as happineſſe in heaven.

2. *Great favours are alwayes like golden fetters, and ſubject the receiver to a glorious thraldome.*

Sic imitamur:

Faire words are often like ſugred poyſons, and allure the hearers to dangerous reſolutions.

3. *A man beſotted by ſenſuall pleaſures, cannot be with-drawen by ſevere corrections.*

Sic imitamur:

A minde bewitched by ſinfull paſſions, will not be ordered by ſolid reaſon.

Videant juvenes hanc imitationem ſic ordinatam eſſe, ut vox voci continuè reſpondeat.

2. De *generaliori imitatione* notandum eſt, quòd non unicæ ſententiæ ſtructura imitanda eſt, ſed totius diſcurſûs; Eligatur igitur huic operi nec eadem cum authore materia nec penitùs diverſa, ſed quæ eandem ſubeat compoſitionis formam, & ſimilibus

milibus Rhetoricæ floribus ornetur. viz. ubi *author* de *calumniâ*, *modeſtiâ*, *juſtitiâ*, agit, forment pueri diſcurſum, de *ſuperbiâ*, *fortitudine*, *prudentiâ*: hîc etiam obſervetur argumentandi methodus ab authore adhibita, omniáque alia, quibus authoris nitor elucet. Nec proſcribimus furtum illud *Laconicum*, quo puerilis ingenii acumen apparet; Imitere, inquit *Lipſius*, non "elaboratè ſolùm, ſed & affectatè, & cu-"pidè, ſic inquam, ut color quæſitus & "fucus appareat, imò & furtum, ut pue-"ros nihil pudet, cum ſcribere diſcunt "per ſingulos literarum apices, quaſi alie-"nâ manu duci. non item hîc te, clauſu-"las, membra, & periodi cujuſdam par-"tem, cum veniâ ſæpe inſeres, & Te-"tonem è *Tullii* purpurâ contexes, paulò poſt daturus tuam. Res aliorum familiares ſurripere inhoneſtum: Sermonum verò opulentiam, furtim ex aliorum theſauris depromere non abſurdum. Ad hæc, ubi *hortatoriam* orationem author habet, ibi in *hortatoriâ*; ubi *vituperatoriam*, ibi in *vituperatoriâ*: ubi *petitoriam*, in *petitoriâ*, puer exerceatur: ubi author *allegoriâ*, *metaphorâ*, *apoſtrophe*, &c. utitur, ut iiſdem utatur puer ſe accingat. Magiſtro etiam non abſurdum erit, (ut prius monui) his exercitiis ad incudem redactis, oſtendere exemplaria, proprio labore, ad authoris imitationem concinnata. Exemplum hoc *Salluſtianum*, & noſtram tenuioris ſtyli imitationem perpendat Lector, & re penſitatâ judicet:

Worthy

Worthy Generall,

WEe call God and man to witneſſe, that we have neither taken up armes, againſt our Country, nor to endanger others, but to protect our owne bodies from injury, who being forlorne and helpeleſſe, through the violence and cruelty of uſurers, and deprived moſt of us of our native country, all of our good names and eſtates; neither may any of us, as our anceſtors have done, enjoy the benefit of the lawes, nor now wee are cajhiered of our goods, have wee our bodies at liberty. Such hath beene the injuſtice of uſurers and of the Prætor. Oftentimes heretofore your anceſtours have by their decrees mitigated the diſtreſſe of the commons; and of late, in our owne memories, when they were extremely runne into debt, by the conſent of all good men, it was payd out of the common treaſury. Oftentimes the Commons themſelves, either tickled with a deſire of Magiſtracy, or being backed by the inſolence of their Commanders, have revolted from the Senate; but we crave neither Soveraignty, nor wealth, which are the grand incentives to wavres and uproares, but our liberty, which no good man will forgoe, but with loſſe of life. Wee moſt humbly beſeech you, and the Senate, to take into your Protection us diſtreſſed Citizens, reſtore unto us that protection of the lawes, which the injuſtice of the Prætor hath deprived us of, and bring us not into that neceſſity, as to hazard our lives to revenge our bloud.

Sic

Sic imitamur.

Filius fingitur ſe excuſare.

Deare Father,

BOth men and Angels beare mee witnelle, that I never willingly entred upon any practice, either to diſcontent you, or offend others; this hath beene the ſumme of all my ſtudies, to keepe my ſelfe free from fault, or cenſure: being I confeſſe young and unexperienced, I have often touched upon the verge of vice, and ſometime entred the circle, yet could my faults never bee aggravated by perverſeneſſe in ill-doing, or by reſiſting counſell. The ſlips of my youth theſe malitious enformers have made ſo haynous, that they ſeeme ſufficient to debarre mee, partly of lively-hood, altogether of friends and encouragement. Neither dare I, as many young men have done, cleare my ſelfe by a juſt defence; nor now I am depriued of your favour ſeeke for any other mediatours, but your own goodneſſe, for reliefe of my miſery: ſuch is the calamity of oppreſſed innocency, that it hath leaſt ſupport, when moſt dejected. Therfore (deare Sir) if the voyce of innocency may bee as loud as the voyce of calumny, let mee not deſpaire of audience, give mee leave to hope, that a fathers bowels are as potent oratours as a ſonnes miſery, & that while calumny would damme up the way to favour,

vour, fatherly compaſſion will not forget to bee mercifull: hee that beares the name of a father, cannot forget the teares of a child. Many times heretofore fathers have pardoned the errours of their children, and with their owne skirt covered the nakednesse of their off-spring. May, though they have fallen, gentle usage hath encouraged them to amendment: Oftentimes slippery youth hath seemed to merit compaſſion, because seduced by the exorbitancy of others, and by promiſes of wealth and honour, the rewards of well-doing, hath by a kinde of pleasing violence beene drawne to amendment; But I crave neither riches nor greatnesse, onely your favour, and the fruit of it, a gentle audience; by this you may winne a stouter heart then mine to ſubmiſſion, and this I prize more then life or liberty. Restore me, I beseech you Sir, to that accesse which unjuſt accuſation hath debarred me off, and lay not upon mee that sad necessity to grow desperate through the losse of your favour.

Item P. Valerii Publicolæ ad populum Rom. Oratio.

CAn then no vertue be ſo ſufficiently tryed by you, as not to be undermined by ſuſpicion? Should I feare, that I the moſt bitter adverſary of Kings ſhould undergoe the accuſation of affecting a Kingdome? Should I dwell in the very tower and Capitol, could I think that I was feared by my owne Citizens? Does my good

good name among you hang upon ſo ſlender a pin? is my credit grounded ſo weakly, that it more concernes you (to looke) where then who I am? P. Valerius his houſe ſhall not impeach your liberty, you ſhall have the ſafe poſſeſſion of Velia, *I will not only bring downe my houſe into the plaine ground, but will ſet it below the hill: that you may all dwell in a higher ſtation, then I a ſuſpected Citizen; let him build (his houſe) on* Velia, *with whom your liberty may be more ſafely intruſted, then with* P. Valerius.

Imitatio, ubi *Socrates* fingitur cauſam ſuam apud *Athenienſes* agere.

Shall this ſtill be the reward of vertue to be purſued by calumny? Can I, who with the pureſt hands, and ſincereſt heart have worſhipped your gods, be thought a contemner of them: you know that I have beene pious to men, and how ſhould I be impious to your gods? unleſſe to bring downe Philoſophy from heaven be impiety, or to elevate mens manners to a ſimilitude of the divine Perfections be unlawfull and intolerable. Surely ſuſpicion is the off-ſpring of malice, not the iſſue of a loving minde: you indeed envy my vertues, or feare leaſt the ſame crime ſhould bee charged upon your ſelves, for I know not whether is worſe impiety, to ſay the gods are wicked, or that there are none at all: But, how can I be ſacrilegious, whom the ſame Oracle, which you magnifie, hath vouchſafed to preferre before all the world for

for wisedome? Indeed if this be sacrsledge, to think the Deity neither an adulterer, as your Jupiter; nor false, as your Mercury; nor drunken, as your Bacchus (the best of which are as bad as the worst of men) then call mee impious: for I must neither think the heavens to be quartered among multitudes of Deities, nor the divine powers to be subject to humane vices, but that that glorious essence which rules the world is farre above both mans frailties and corruptions, and you your selves count the best of men most like your Deities; neither doe you account it piety to be vitious. Well, enjoy your owne follies, and let mee die to expiate your wickednesse, and let them informe you better of Divine Mysteries, who may more safely pray unto them then Socrates.

Ita *imitatio* tam generalis quàm specialis in linguâ vernaculâ adolescentes quasi manu ducat ad imitationem in linguâ Latinâ. Primò itaque habetis tenuia quædam specimina imitationis specialis in linguâ Latinâ, e.g.

1. Optimus est post malum principem dies primus.

Imitatio.

Suavissimum habetur post res adversas quies tranquilla.

2. Summum *Cæsari* rerum judicium, nobis obsequii gloria relicta est.

Imitatio.

Omnis deo arcanorum cognitio, viris cognitorum veneratio mandata est.

3. Non

3. Non de prolatando imperio nobis res eſt, nec tranſmarinas provincias petimus; de Italiæ poſſeſſione certatur, pro aris & focis dimicamus.

Imitatio.

Non de cumulandis divitiis mihi curæ eſt, nec lubricos honores capto; de mentis puritate laboratur, pro pietate & fide contendo.

4. Malè eſt extra legem viventibus; quidquid meruerunt ſemper expectant.

Imitatio.

Peſſimè erit contra conſcientiam peccantibus: quidquid patrârunt, mœſtè meminerunt.

5. Temeritas omnis animorum, debilitate corporis frangitur; & frigeſcunt impetus mentium, quos non explicant miniſteria membrorum.

Imitatio.

Violentia procax cupidinis perpetuitate calamitatis domatur; & hebeſcunt libidinis arma, quæ non acuit opulentiæ audacia.

Cuique hæc exempla in animo volventi patet, quantum peritiæ tyronibus inſtilletur, ſi in ſententiarum celebrium *imitatione* exerceantur. Quis *Themiſtocles* non aliquem ſibi deliget *Miltiaden?* cujus heroico exemplo ad fortiter agendum incitetur. Quis mortalium tam ſtupidus? quem eruditorum *Linguæ* non ad ſimilem loquendi decorem non movebunt. Quicquid elegantiæ aut nitoris in authoribus occurrit, juvenibus facile ſi obſervent, proprii juris fiat. Eſt *imitatio* tacita quædam pictura & fideliùs quàm cera aut metallum, formam delineat; exprimit ingenii motus, ſermonis ſuavi-

ſuavitatem, inventionis acumen. Querimur homunciones, nec iniquè, perverſam ſcelerum imitationem virtutis vires enervâſſe; maléq; agendi conſuetudinem nequitiæ maturitatem confirmâſſe, nec ullum ſcelus tam odioſum, ad quod ducibus exemplis non pervenitur. Abſurda imperitorum æmulatio artium pulchritudinem fœdavit, eaſdemque vires, quas in doctis cernimus ad artes promovendas, habent indocti ad deformandas. Anne *Solis* ætatem agis? *Solenſem* redoles barbariem; difficile eſt loquendi errores evitare, ubi frequenti errorum confirmantur privilegio: *Athenienſem* verò ſi imbibiſti ſuavitatem, ingenita gentis puritas ornatæ locutionis ingenerat conſuetudinem, conſuetudo verò neceſſitatem. Habet *imitatio* utrinque ſuas vires, & placidâ quâdam violentiâ, vel ad bonum allectat, vel ad malum ſeducit. Noſtrâ verò refert, in melius convertere, noſtrâ, inquam, quibus inſitus eſt *imitationis* quidam fervor, & conſentaneum quoddam reliquo humano generi ſtudium, pueri ſenes, ſubditi reges, diſcipuli doctores, omneſque gentes populos ſibi conterminos contumaci quadam proſequuntur imitandi cupidine. Obſervemus etiam mutuum imitationis exercitium, inter iſta animantia, quæ ad rationis dignitatem non pertingunt, & illa quæ fruuntur divinioris mentis privilegio. Ludicrum quid aggredi viderer, & dum appetitum movere ſtudeam, cõmoverem faſtidium, ſi canes, equos, ſimias, volatiles enumerarem; teſtetur omnium vice (ſemel enim emblemate rem agam) Philomela

melalyricinem imitari ſtudens, quæ canendo devicta ſuper lyræ fides occubuit.

Cum teneri Philomela comes placidiſſima veris
Dulcibus Auroram ſiſteret illecebris;
Et modo lenta trahens veluti ſuſpiria fleret,
Sorberet fractas garrula mox lachrymas;
Fortè ſub herboſâ recubans teſtudine Vates,
Dicitur innocuas increpuiſſe fides.
Audiit has vicina canens Philomela canentes,
Cœpit & hîc primùm diſplicuiſſe ſibi.
Ut tamen auderet, cantu perſtabat inani
Cominus argutam ſollicitare lyram:
Jamque ſuſurrantûm ſonitus imitatur aquarum,
Mox velut æratâ provocat arma tubâ:
Deinde ſepulchrales ſingultit Præfica leſſos
Carmine conciſas adnumerante preces.
Donec languida ſenſim & mortua ſuſpirando
Terruit attonitam lapſa repentè lyram.
Namque fides inter jucunda pericula quærens,
Concidit, & viſa eſt dicere, Cedo lyræ.

Mat. Caſ. p. 234. & F. Strad. 240.

Nec detrahimus à celeberrimarum Artium dignitate, dum eas à brutis contendimus eſſe acceptas; nec mortalium minuitur gloria, ſi à brutis inſtituantur. Summus ille Architectus mutua, inter omnes creaturas, benevolentiæ ſemina conſevit, nec dedignetur quiſquam ab eâ creaturâ inſtitui, in quâ etiam haud obſcura divinæ benignitatis conſpiciat veſtigia. Quid igitur in *Medicinâ* utiliſſimum? quid in *Aſtronomiâ* abditiſſimum? quid in Muſicâ gratiſſimum? quid in *architectonicæ*, texturæ, venationis uſu ingenioſiſſimum? quod non vel brutis acceptum referimus,

rimus, vel ex brutorum imitatione reddidimus perfectius: utrum in cœlorum arcem conſcendas, vel in terræ viſcera penetres, ibi non deſunt *imitationis* occaſiones & uſus. Si valeat inter mortales, ſi proſit, ſi delectat animantium extra rationis orbem poſitorum *imitatio*, quæ ventri prorſus obedientia, & majoris fœlicitatis incapacia ad nihil creaturarum epitomes dignum pervenire poſſunt, quantò magis nobis imperaret eorum imitatio, qui artes, facundiam, mores, eximiis & animi & corporis dotibus illuſtrârunt, & qui ad extremos temporis fines celebres nominari meruerunt? Magiſtros itaque monitos velim, ſeligendas eſſe ſententias graves, ingenioſas, politas, (quorſum enim futiles & inanes?) à quibus & Suadæ decor, & delicatiores aures abhorrent.) pueróſque ad earum imitationem incitandos eſſe: hinc eximiè maturabunt profectus, & in primâ adoleſcentiæ face, celeberrimorum authorum ſtylos ſine *Herculeo* labore, aſſequentur.

Sic ab *imitatione ſpeciali* ſemita patefacta eſt ad *imitationem generaliorem*, quæ non unius ſolùm ſententiæ, ſed totius diſcurſus fabricam imitari ſtudet; adeò ut in Suadæ templo erigendo illa videatur materiæ ſtrues & præparatio, hæc coronis & perfectio; vel potiùs illa *ædis Muſarum* pronaon, hæc adytum & ſacrarium.

Exemplum imitationis generalioris in Linguâ *Latinâ*.

1. *Liv. dec. V. C. lib.* 2. Mutius Scævola Porſennam *alloquitur.*

Romanus *ſum civis:* C. Mucium *vocant, hoſtis hoſtem occidere volui: nec ad mortem minus animi eſt, quàm ad cædem fuit. Et facere & pati fortia* Romanum *eſt. Nec unus ego in te hos animos geſſi: longus poſt me ordo eſt, idem petentium decus. Proinde in hoc diſcrimen, ſi juvat, accingere, ut in ſingulas horas capite dimices tuo: ferrum hoſtemque veſtibulo habeas regiæ: hoc tibi juventus* Romana *indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris: uni tibi, & cùm ſingulis res erit.*

Imitatio.

Demoſthenes in *Philippum Macedonum* Regem ſua odia carptim exponit.

Athenienſis ſum civis: *Demoſthenem* nuncupant, ipſe patriæ amator, patriæ hoſtes odi: vera pietas veræ pietatis oppugnatores odio habere ſuadet. Nec ad facinora mihi minùs audaciæ, quàm ad minas fuit. Ad *Athenas* defendendas jamdudum accinctus fui, & harum cauſam tam perferre, quàm patrare miranda conſtitui; huc ſtylum, ingenium, gladium direxi; Nec unicus ipſe in vos hoc odio accendor, pulchra poſt me caterva eſt eoſdem animos gerentium, eandem petentium gloriam; proinde majora adhuc vos manent pericula, nec ſtatuuntur *Athenienſis* virtutis limites. Et hoſtes & ſpeculatores in ſinu regni habentes, omni momento diſcrimina ſubitis nova; perpetuos hoſtes, perpetua odia expectate, noſtras vires, noſtros animos experieris, quippe non mecum ſola res eſt, nec cùm meo ordi-

ne, quo potiùs ſtyli, quàm enſis acies eluxit; ſed tota poteſtas *Attica*, tàm factis inclyta, quàm ſermone ſpecioſa, vobis indixit odium.

2. *Liv. lib. 5. ab V.C. Legati Faliſcorum Romanis ſe dedunt.*

Patres conſcripti: victoriâ, cui nec Deus, nec homo quiſquam invideat, victi à vobis & imperatore veſtro, dedimus nos vobis, rati (quo nihil victori pulchrius eſt) melius nos ſub imperio veſtro, quàm legibus noſtris victuros. Eventu hujus belli duo ſalutaria exempla prodita humano generi ſunt. Vos fidem in bello, quam præſentem victoriam, maluiſtis: nos fide provocati, victoriam ultrò detulimus: ſub ditione veſtra ſumus. Mittite, qui arma, qui obſides, qui urbem patentibus portis accipiant: nec vos fidei noſtræ, nec nos imperii veſtri pœnitebit.

Imitatio.

Campani ſe *Carthaginenſibus* dedunt.

Carthaginenſes iis artibus, quibus nec noti nec ignoti invidebunt, à famæ & gloriæ veſtræ admiratione ſuperati, dedimus nos ipſos; penes vos noſtræ vitæ liberi, facultates; ſperamus enim (quo nihil utriq; tutius & ſplendidius) nos amicitiâ veſtrâ, quàm armis noſtris ſecuriores manſuros, ſucceſſu hujus fœderis, hæc ſalutaria utrique genti effecta reddemus. Vos *Campaniæ* delicias, nos *Africæ* fortitudinem, mutuò, pro noſtris, vendicaturos eſſe: Omnes boni (ſic & vos) fidem à fœdere, quàm triumphos à ſanguine malint: & popu-

lus

lus *Campanus* veſtrâ virtute provocatus, vobis quàm ſibi honorem duarum gentium conciliandarum, tribuere mallet. *Præſtat amicos pace feciſſe, quàm hoſtes bello ſuperâſſe.*

3. *Hannibal* ad milites *Campano* luxu effœminatos.

Campanâ *vos luxuriâ marcetis, vino, ſcortis, omnibus luſtris per totam hyemem confecti. Vobis abiit illa vis vigorque dilapſa robora corporum animorumque veſtrorum, quibus* Pyrænæi Alpiumque *juga ſuperaſtis: Reliquiæ virorum illorum pugnatis, vix arma membraque ſuſtinentes. Quod* Cannæ Romanis, *id vobis* Capua *fuit. Ubi virtus bellica, ubi militaris diſciplina, ubi præteriti temporis fama, ubi futuri ſpes extincta eſt. Arma quidem ſignaque eadem noſco, quæ ad* Trebiam Thraſymenumque *poſtremò ad* Cannas *vidi ac habui: ſed militem profectò alium in hyberna* Capuam *duxi, alium inde eduxi. Legatumne* Romanum, *& legionis unius atque alæ, magno certamine vix toleratis pugnam, quos binæ acies conſulares antea nunquam ſuſtinuerunt?* Marcellus *tyrone milite, ac* Nolanis *ſubſidiis inultus, nos jam iterum laceſſit? Ubi ille meus miles eſt, qui erepto ex equo* C. Flaminio Conſuli *caput abſtulit? ubi, qui* L. Paulum *ad* Cannas *occidit? ferrum nunc habet? an dextræ torpent? &c.*

Imitatio.

Funeſtâ clade nos (*Angli*) conficimus, luxu, mollitie, otio; à militibus noſtris abiêre virtus audaciaque, dilapſuſque vigor animi, quo

majores veſtri *Gallos Hiſpanoſq;* ſuperârûtq; evanuit militiæ decus, & juventæ flos per incuriam marcet. Reliquiæ nos, vel potiùs cadavera majorum nec hoſtium impetum nec congreſſum ſuſtinemus. Quod *Angli* hoſtibus extitêrunt, id *Anglis* hoſtes ſunt. Annon *Draki* obliti eſtis? annon *Gallia* deſcivit? annon *Belgas* animâſtis? linguis quidem quàm brachiis fortiores pugnas quidem victoriaſque memoratis, & quid ad *Creſſam*, *Pictaviam*, *Luctiam* majores veſtri & geſſêre, & meruêrunt: ſed mentes alias ea ætas protulit, alias noſtra. Parvæ manus, & inculti noſtri exercitus, grandes & frequentes fugarunt acies; auro & argento fulgentia noſtra arma hoſtilem impetum non ſuſtinent. Quot hoſtes imperitâ manu, ac conductis ſubſidiis inulti vos laceſſunt? Ubi iſti milites qui *Turcas* terruêrunt? Ubi iſte vigor qui *Hiberniam* ſubegit? an ſanguis marcet? an lacerti torpent? an quæ mutatio eſt alia? unde robora? unde animi vires patebunt, niſi excuſſo ignaviæ jugo, & novam virtutis viam diſcatis, & fœlicem. Excutite igitur molles & jacentes animos, ad benè agendum voluntas benè præparata ſe exerat, *Non infimus ſanitatis gradus eſt, velle ſanari.*

3. Quintil. declam. 1. de cæco pag. 6.
cæcitatis innocentia.

Loquor nunc de infirmitate miſeræ cæcitatis: temeritas omnis animorum calamitate corporis frangitur: & frigeſcunt impetus mentium, quos non explicant miniſteria membrorum; ad ſolum ſe alligat deſtituta mærorem. Vultus ille perpetuâ nocte coopertus ac timidus, non concipit nefas, ad

ad quod ducibus oculis pervenitur: cogitat ſemper errare & offendere; cogitat eundi redeundiq; difficultatem. Magna innocentiæ neceſſitas eſt, neminem facilius poſſe deprehendi: ſemper ſe cuſtodiunt miſeri, ne eſſe miſerabiles deſinant; & quiſquis amiſit oculos, laborat ne meritò perdiderit. quid aliud cæcitas diſcit, niſi rogare & blandiri? odium omne adjuvant oculi, & hunc in pectoribus humanis furorem lumina accendunt, nec levis animis accedit inſania, quoties, quem execreris aſpicias; cæcus miſerior eſt, quàm ut inviſus ſit, timidior eſt, quàm ut oderit: præterea, nocentibus liberis frequentiſſimas ad parricidium cauſas ſuggeſſit illud, quod videbant: Vitiis enim noſtris in animum per oculos via eſt; aliis tradidit in parentum ſanguinem —— Luxuriæ ferrum, luxuria videntis crimen.

Imitatio de Ignorantiâ innoxiâ.

Loquimur hodiè de innocentiâ innocuæ inſcitiæ (Auditores) in qua proponimus vobis miraculum, non veritate majus ſed fide; morbum quidem medelâ digniorem, cui dum ſcientia medela exiſtimatur, à verò aberratum eſt: ſcelera enim omnia promovet ſcientia, & novus in pectoribus humanis ambitus ſciendo accenditur; ignorantia verò hebetat nequitiæ aciem, & præcelſos ambitûs ſcopulos neſciendo non attingimus. Ignari debiliores ſunt, quàm ut ſceleratè agant; timidiores quam ut offendant: omnes ſceleris vires debilitate mentis franguntur, & hebeſcit proterviæ vigor, ubi non ſublevat ingenii miniſterium; ſemper ſe cuſtodiunt ignari, ne pejores eſſe

incipiant: & in his timor eſt acerrimus emendator, fidiſſimus monitor: in quodcunque ignotum ſcelus ignarus incurrit, hanc habet excuſationem, ſe ignorâſſe: ad hæc, ignarus ſummam peccandi metuit pœnam, graviſſimamque expectat; neſcit enim quò tendit: quis timidior ignaris? Quiſquis verò ſcienter incipit nefas, prænoſcit pœnam, ideóque laborat ne non peritus, patrando videatur. Magna eſt innocentiæ neceſſitas, ubi methodi peccandi latent; mentes enim obſcurâ caligine coopertæ ac invalidæ, non concipiunt ſcelera, ad quæ duce ſcientiâ, aſcenditur: ignorant herclè inſcii peccare, & offendere; ignorant libidinum ſuavitatem, libidines ſcientium peſtes, infra libidines verò ſtupent inertia pectora: quò doctiores ſumus, eò faciliùs diſcimus, & fallere & evadere; eò ſecuriùs peccare & latere; nec levis ſcelerato accidit audacia, quoties quomodo ſcelus contegatur, deprehendit.

Imitatio Poetarum eſt *Poeſeos* amatori utiliſſima: antedicta verò præcepta huic commodè inſerviant; ſi quis verò exemplarium, farraginem expectaret, conſulat *Scaligerum* in *Crit.* & hypererit. nec non *A. Roſæi Virg.* Evangelizantem, ut & imitationem doctiſſimam *Virg.* Bucol. *J. Hawkini Hadleienſis*: Ne verò Lectorem ſine guſtu hujus ſuaviſſimi epuli poetici dimittam, perpendat hanc *Caſp. Barlæi*. cujuſdam Epig. imitationem.

Jupiter

Jupiter in parvo dum cerneret æthera vitro,
Risit, & ad Superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cynthia mense redit.
Jamque suum volvens audax industria mundum
Gaudet, & humana sidera mente regit.
Quid falsò insontem tonitru Salmonea miror?
Æmula naturæ parva reperta manus.

Claud. in Sphæram Archimedis.

Imitatio.

Jupiter ut parvo descriptum in cortice Mundum
Vidit, & immensas quas haberet orbis opes;
Ardua miratus docti molimina sensûs,
Dixit ad indigetes talia verba Deos:
Huccine mortalis progressa scientia curæ?
Jam meus, heu, vili venditur ære labor.
Naturam, causa genios, motumque, locumque,
Et semper fluxos temporis articulos;
Mistaque, & aërio nascentia spectra theatro,
In tabulas sapiens transtulit arte suas.
Æmula decertant foliis elementa sub iisdem,
Alternantque suas mors salusque vices.
Sanctius hîc animal mentisque capacius altæ
Præsidet, & rerum sceptra capessit Homo.
Infima cum superis cœunt æterna caducis,
Vastaque naturæ corpora lector obit.
Jamque novi spectans ratio compendia Mundi
Gaudet, & exiguo tempore cuncta capit.

Caſp. Barlæus in Phyſicam Gilberti Iacchi.

Quid miror ſolos humeris qui ſuſtiit axes?
Qui cœlum & terram ſuſtiit unus, adeſt.

Satis de *Imitatione*. Jam agemus

4. *De Variatione & Paraphraſi.*

Quod in cibis placet, in veſtitu delectat, etiam in ſermone non diſpliceat; in utriſque varietas grata, ſuavis, jucunda. Non minima quidem *Poeſios* gloria ex *variatione* oritur, utrum reſpicias tranſmutationem carminum ex uno genere in aliud, opus pueris utiliſſimum, an ejuſdem materiæ in *variis coloribus expreſſionem*, quæ etiam ſuaviſſimas *poeſios* delicias reddit ſuaviores. Quod verò *poeſi* ſuavitatem confert & vigorem, *oratoriæ* nequit eſſe indecorum; inde enim variegatum efficitur opus, *tapeti* quàm *centoni* ſimilius. Valet hic *Achelous Oratorius* ad *Herculeas* vires explorandas, variaque mentis molimina extrahenda. Variationis formas in tres claſſes digeremus, quarum primam ab Eraſmo mutuam accepimus, e. g.

1. Per *Synonymata*, e. g. *ædificat domum*, extruit ædes, condit habitaculum.

Tergeminâq; *Hecaten*, tria virginis ora *Dianæ*.

2. Per *Enallagen*:
1. *Numeri*, e. g. Acer *Romanus* in armis, i. e. *Romani*: dicimus pro *dico*.
2. *Perſonæ*, e. g. nec me meminiſſe pigebit *Eliſæ*. i. e. tui.
3. *Caſus*, e.g. *ejus rei* mihi venit in mentem, vel *ea res*.
4. *Modi* & *Temporis*, e.g. Ne crede, ne credas: prædiceres, vel prædixiſſes. Spargere voces, i.e. ſpargebat.

3. Per

3. Per *Antonomaſiam*: ut, *Hercules*, *Alcides*, *Amphitryonides*.
4. Per *Periphraſin*, ut, nepos *Atlantis*, i.e. *Mercurius*, *Tyrinthius* heros, i.e. *Hercules*. Mundi domina, i.e. *Roma*.
5. Per *Metaphoram*, ut, hoſtes *oggannunt*, & *allatrant*, maledicunt, calumniantur.
6. Per *Allegoriam*, ut, flamma fumo proxima eſt, ita ira inſaniæ.
7. Per *Catachreſin*, e.g. ſi *Eteoclen* & *Polynicen* parricidas vocarem.
8. Per *Metonymiam*, ut, claſſes *Aquilonibus* arcet, i.e. ventis.
9. Per *Synecdochen*, ut, *Acheloia* pocula ſumpſit, i.e. aquas fluviatiles.
10. Per *contraria*, ut, *fraudis oſores*, amatores æqui.
11. Per *gradus comparationis*, e.g. Virgo fœlix, ſponſa fœlicior, mater fœliciſſima.

Non inutiliter abſumatur tempus, ſi excerpantur clauſulæ ex authore, & quaſi oſtiatim pulſentur hæ omnes variandi formulæ; huic verò primæ claſſi ſecunda haud inconcinnè famulatur, ea verò duplex eſt:

1. Mutando & ornando verba authoris e.g.

1. Non ſapienti viro decorum eſt, unde amico infamiam parat, inde ſibi decus recipere.

Sic mutemus hanc ſententiam;

Haud prudentiæ cultori convenit, ſuæ gloriæ fundamenta ex alterius famæ ruinis erigere.

2. Trahit

2.—Trahit sua quemque voluptas.
Sic mutare & ornare licet:
Sirenes *sumus & Circes nobis metipsis, & incantamenta in nostris pectoribus fovemus; amasium quoddam & peculiare quisque sibi delicit delicium.*

Ita fabulas Æsopicas, colloquia, epistolasve variare puer incipiat, & aliis novisque coloribus depingere. Facile qui observavit conjiciat, quot usibus sententia multipliciter variata inserviat; consulite si visum est *Catonem* variegatam ingenui equitis aurati D^ni *Richardi Bakeri*, cujus variationes non minimum nitorem istis sententiis addiderunt.

2. Sensum authoris menti contrarium elicimus. e.g.

1. Tarda & trepida sunt servorum officia.
è contra
Veloces & fideles sunt principum conatus.

2. Quò ad altiorem quisque gradum honorum evehitur, magis in exemplum spectantibus patet.
è contra
Quò ad privationem se vitam quisquam confert, eò magis ab invidiâ intuentium liberatur.

His etiam addas alium modum variationis, quando transponuntur verba authoris; sic enim graves & politæ poëtarum expressiones in orationem solutam transferantur, & vice-versâ. e.g.

1. Queis robustus amor, queis gratia mascula forma.

Et melior *Cypris* fœlices ingerit ignes.

Sic in orationem ſolutam redigatur hoc diſtichon:

Quibus virilis formæ majeſtas, quibus amor robuſtus, quibus & alma Veneris benignitas calorem ingerit ingenuum. &c.

2. ——— ſed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit
Occurrat, mentéq; domet reſpectus honeſti.

Sic variare licet:

Non quid tibi liceat quæras, ſed quid deceat facere; effrenes etiam animi motus ita comprime, ut honeſtatis reſpectus omnem affectuum edomet proterviam.

Ne diſpliceat ſtomacho diſcentis hæc varia præparatio, quæ ut cibis gratiam addit, ita ſermonibus ſuavitatem. Non enim in Foro ſolum verſamur & *Romæ* comitiis, ſed in publico ſapientûm theatro, quorum ſupellectilem & apparatum, nitidum, varium & opulentum eſſe decet.

Hucuſque in inferioribus *variationis* claſſibus ſumus verſati, jam ad ſupremam & inclytiſſimam pervenimus, quæ dicitur *Paraphraſis*; tribus enim gradibus, quaſi tribus animæ Rhetoricæ facultatibus abſolvitur *variationis* perfectio.

"*Sublimis ſpiritus* (inquit Fab. lib. 10. c. 5.) "*attollere orationem poteſt, & verba poetica* "*libertate audaciora, præſumunt eandem propriè* "*dicendi facultatem: ſed & ipſis ſententias ad-*"*jicere licet, oratorium robur, & omiſſa ſup-*"*plere,*

"plere, & effusa substringere. Neque ego παρά-
"φρασιν esse interpretationem tantum volo, sed
"circa eosdem sensus certamen & æmulationem.
Quid plura? Quid sit *Paraphrasis* videas, videas etiam pueriles inventiones eximiè sublevari *Paraphrasticâ* authorum explicatione. Est verò *Paraphraseos* duplex usus:

1. *Quando quæ ab authore in oratione ligata tractantur, ab adolescentibus in oratione soluta explicantur.* quæ a doctissimo *Aschamo Metaphrasis* appellatur. e. g. quod ab Ovidio Fast. lib. 1. & 2. tractatur de ortu *Romanæ* magnitudinis, *à Luc. Floro*, lib. 1. c. 1. & 2. delineantur. si etiam *Polybium*, *Liviumque* de rebus *Carthaginensibus* cum *Silio Italico* conferas, hoc luculenter apparebit, quale quale specimen hujus *Paraphraseos* hic proposuimus.

Horat. lib. 1. Od. 1.
Mæcenas atavis edite regibus.

Non omnes (spectatissime musarum patrone, ortu, virtute, literis inclytissime) arbusta juvant, humilesque myricæ, non omnes campi, sylvæque: hunc rura, illum urbes tenent: haud eædem deliciæ cunctos conciliant animos, nec eidem palato omnes placent sapores. Quis ignorat (charissimum musarum, charitum, virtutum delicium) in quantum votorum *Meandrum* distrahimur? alii inter pulverulentos curruum tumultus, suaviori cum oblectatione versantur, quam inter gratissimas urbium delicias: hic fori jurgiis reficitur, illo marcescit; hic palmæ gratâ expectatione

supra

ſupra mortalium debilitatem evehitur, ſub placidoque honorum onere altiùs ſpirat; ille verò infra faſcium & purpuræ deſiderium ſordet. Novas mortales excogitant delicias, veteres proſcribunt; huic coturnices, illi canes, alteri galli pugnaces apprime placent; hìc videas viros genio indulgentes, illic luſui, alibi *Muſis* ſe mancipantes; ſunt qui ſpernunt honores, ſunt qui timent, ſunt qui ambiunt; longè etiam aliis alia mens eſt, quippe nec ſupremus honorum apex, nec coacervatæ *Attali*, *Cræſi*, *Luculli* opes, mentem aratro deſtinatam, à ſedula agrorum cultura diſtineant: ſunt homines, quibus magis arrident quaſſati navigii latera, quàm faſtigiatæ turres, & palatia marmore nitentia; dum *Cynicorum* cohors ſe centone & perâ oſtentant, *Epicureæ* gentes regum aulas conſectantur, *Saliareſque* (ut aiunt) dapes affectant. Sunt qui *Apollinem Pluto* præferunt, eruditionem divitiis; aliis aurum *Muſis* charius, nec (ut *Phœnices* olim) admittunt numen, niſi crumenigerum. Hinc in viſcera terræ penetratur; hinc Mercatores pauperiei ægrè patientes, inſanos fluctuum ſtrepitus, ventorumque acerbas velitationes; vel ſpernunt, vel irrident. *Exulat periculorum metus: evaneſcant mortis minæ, dum vel auvei montes apparent, vel de lucro concertatur.* Alios è diverſo conſpicias adeo laborioſè voluptati inſervientes, ut ille dies à vita ſurreptus videatur, qui à deliciis. Quamplurimos etiam caſtrorum ſtrepitus alliciunt: hi inter tubarum clangores, lituorúmque ſonitus, nec non laſciva equorum tripudia verſati, iis eximiè oblectantur tumultibus, à quibus muliebria tene-

seneraque pectora, tanquàm à *Furiis* abhorrent. Porrò aliis venationi deditis, & quasi in *Dianæ* sodalitium ascitis, nec injucundi sunt gelidi rores, nec insomnes noctes, nec ferarum ululatus; hoc tædium cervi, aprive expectatio magis diminuit, quàm vel uxorum amplexus, vel pignorum oscula. Quod verò ad alios, nec paucos quidem, attinet, pastoritium depereunt secessum, hic supremum ambitus fastigium, sub frondosâ nemoris umbrâ, & juxta placidos fontium susurros, vitas tam curis, quàm molestiis immunes transigere. Sunt itaque, ut vides, variæ mortalium mentes, quisque *amasium* quoddam amplectitur negotium, illius verò studia arctissimè æternitati conjunguntur, qui relictis humilioribus negotiis (& in horum numerum me ipsum non pudet adscíscere) *Musis* Philosophiæque famulatur; cætera sunt fluxa, vana, & mutabilia, hæc æterna, sacra, glorioſa.

Horat. lib. 2. Od. 10.

Rectiùs vives, Licini, neque altum.

Quòd in *Iridis* coloribus Philosophia comperit, hoc in rebus humanis experientia confirmat, placidam illam splendoris varietatem, intuentis oculis imponere, nec certam esse, sed apparentem: Maxima quæque res ambigua est, minima molesta, quæ utrumque interjacet, tuta, fida, permanens; Res secundæ sapientum animos fatigant, atrocibusque superbiæ, ambitûs, cupidinis stimulis explorant; adversæ aciem mentis contundunt, perpetuâque ægritudine spiritus depascunt, adeò ut fœlicitati

citati maximè conducere videatur continentiæ ſtudium, quæ nec altiorem ſperat ſortem, nec inferiorem metuit; quæ non frui geſtit opibus, ſed imperare; nec pauperiem fugere certat, ſed ſubire. Sit tibi mediocris rerum menſura, placebit tamen ſi prius parſimonia placeat, ſine quâ nec ullæ ſufficiunt opes, nec ullæ ſatis putantur. Expetamus cibum qui famem domat; potum, qui ſitim: ut onerat diſcentem turba, non inſtruit; ſic grandes luxus, & divitiarum apparatus perturbant poſſidentem, non reficiunt. Mens igitur ſtatuat ſibi limites; cupiat, quod ſufficiat; caveat, quod impleat: Inſunt regiis tectis regiæ curæ, & tuguriis ſublimiora pericula: cum honore ampliatur anxietas, cum divitiis, metus; montium cacumina fulmina depaſcunt, nec valles pertingunt. Abdita principum pectora ſcrutamini, quot moleſtiarum moles? quot affectuum ægritudines? quot dolorum aculei mentes pungunt? Ea, quam avidè adoras, fœlicitas, umbræ inſtar, ad tactum ſe retrahit, & quò ardentiùs appetis, eò velociùs avolat: Torquet paupertatem horridæ inediæ expectatio, ipſâ inediâ pejor; eam habet calamitatem infima conditio, magnatum faſtui obnoxium eſſe; qui cadentem deprimunt, jacentem conculcant. Ita fœlicitas anxia eſt, calamitas miſera; palatium periculoſum, tugurium inquietum; inter utrumque curſus fauſtior, ubi nec illius anxietas diſtrahit, nec hujus miſeria frangit. Aliæ ſunt hominum quàm aëris regiones; ubi ſupremus aëris tractus, ab omni meteororum incurſu, ab omni nubium interventu immunis eſt: quippe inedia

dia ſumma, ſumma mentis laniena; ſummi honores, ſumma onera; mediocritas nec anxia nec oneroſa. Vela itaque turgida contrahas, nec cymbam procellis committas, niſi probè ſaburratam, & tam fluctuum, quam ventorum patientem.

In his paraphraſeos exemplis non exactè me authoris verbis alligavi, ſed inventionis amplitudine aliquâ uſus ſum, ut diſcant Juvenes inventionem pro virili exercere & excolere.

2. Eſt paraphraſtica authorum mutatio, ubi quæ Authores in oratione ſolutâ, nos ligatâ exprimimus: ſic *Nonnus Panopolitanus* cum *B. Johannis* Evangelio egit: ſic etiam, ut cæteros prætream, *Caſpar Barlæus* non infimus inter *Belgicos* poetas, Orationem *Veturiæ* ad *Coriolanum*, *Catilinæ* ad ſuos milites, *Mutii Scevolæ* ad *Porſennam* carmine polito depinxit, quos anteà *Livius* & *Salluſtius* in ſolutâ oratione expreſſerunt, *Horatius* etiam paucas fabulas *Æſopicas* carmine donavit, cujus laborem juvenes æmulentur.

Veturia Livii orat.

Sine priuſquam complexum accipio, ſciam ad hoſtem an ad filium venerim; captiva, matérve in tuis caſtris ſim: in hoc me longa vita & infœlix ſenectus traxit, ut exulem te, deinde hoſtem viderim? potuiſti populari hanc

hánc terram quæ te genuit atque aluit? non tibi, quamvis infesto animo & minaci perveneras, ingredienti fines ira cecidit? non quum in conſpectu *Romæ* fuit, ſuccurrit, Intra illa mœnia domus ac pænates mei ſunt, mater conjux, liberique? Ergò *ego* niſi peperiſſem, *Roma* non oppugnaretur? niſi filium haberem, libera in libera patria mortua eſſem? Sed ego nihil jam pati nec tibi turpius, nec mihi miſerius poſſum: nec ut ſim miſerrima, diu futura ſum. De his videris: quos ſi pergis, aut immatura mors, aut longa ſervitus manet.

A *Barlæo* carmine donata.

Quò maleſane ruis? patriæque haud tale merenti
Hoſtiles infers acies, & tela Latinis
Infeſtoſque tuis intentas mœnibus enſes?
Quid Latiũ, *quid* Roma *in te cõmittere tantum,*
Quid cives potuere? tua eſt Volumnia *conjux,*
Quam ferro, ſceleratę, petis; tua pignora Marti,
Natorumque feris jugulos, ultorque malorum,
In mea victricem convertis viſcera dextram.
Uſque adeóne tuo concedis fræna furori?
Nec ceſſas certare odiis? tantumne licebit
Invidiæ? patriæque tibi venerabile nomen
Sub pedibus, ſeu vile, jacet? jam filius hoſtis
Eſſe cupis, materque tui cum conjuge belli
Materies feralis ero? quas eripis urbes,
Eripis & nobis; & quos graſſaris in agros,
Hos credam quoque jure meos—&c.

Catilina Salluſtii.

Compertum ego habeo, milites, verba viris virtutem

virtutem non addere, neque ex ignavo ſtrenuum, neque fortem ex timido exercitum oratione imperatoris fieri. Quanta cujuſque animo audacia naturâ, aut moribus ineſt, tanta in bello patêre ſolet. Quem neque gloria, neq; pericula excitant, nequicquam hortêre; timor animi auribus officit. Sed ego vos, quo pauca monerem, advocavi; ſimul uti cauſſam conſilii mei aperirem: ſcitis equidem, milites, ſocordia, atque ignavia *Lentuli*, quantam ipſi, nobiſque cladem attulerit, quoque modo, dum ex urbe præſidia opperior, in *Galliam* proficiſci nequiverim. Num verò quo in loco res noſtræ ſint, juxtà mecum omnes intelligitis, exercitus hoſtium duo, unus ab urbe, alter à *Galliâ* obſtant: diutiùs in his locis eſſe, ſi maximè animus ferat, frumenti, atque aliarum rerum egeſtas prohibet.

A *Barlæo* carmine donata.

Hoc ſtamus, Fortuna, loco; nec patria ſegnem
Experiere Ducem; preſſi ſervire Quirites
Si cupiant, mihi bella magis, tentandaque ferro
Libertas, ac fama placent. plus deſide vita
Clareſcit morientis honos. ſi dura ſecundos
Succeſſus mihi fata negant; at fortibus auſis
Et captis illuſtris ero. Spes ſola triumphi
Audacem intrepidumq; facit: non Conſulis *enſes,*
Non metuit mandata patrum, qui ficta Senatus
Nomina, qui cunctis trabeas Latiaſque *curules*
Deberi ratione putant. cur tota Catonem
Roma *tremat? cur* Auſoniæ *terriſque ſuperbus*
Arpinas *mandata dabit? cur horreat orbis*
Piſonem Catulumq;, *& ditis jugera* Craſſi?
Hoc plures, Romane, ſumus. &c.

Ita

Ita pro libitu præceptoris puerorum exerceantur ſteriles & infœcundæ inventiones; nec inde mediocriter promoventur, dum materiam ſibi præpoſitam conſpiciunt, indéque in ſublimioribus exercitiis, ad quæ hæc inferiora omninò tendunt, majorem audaciam acquirant.

5. De *Alluſione* & *Applicatione*.

Poſt *Variationem* ſequitur alius authoris uſus, qui ad inventionis ornatum etiam valeat,

eſtque vel { aliter à mente / ſecundum mentem } authoris: dicitur; { *Alluſio* quæ fiat ad { voces, / res. } / *Applicatio*.

1. Eſt *Alluſio* ad *voces*. e.g. De *amore* dico quod *Seneca* de *irâ*, *Eſt brevis inſania*.
De *ſuſpicione* dico quod Lipſius de *mendacio*, *Inſpirat omnem calumniam*.
De *temerariis* dico quod *Lucius Florus* de *Gallis*, *Primus impetus major quàm virorum, ſecundus minor quàm fœminarum*.
De *Voluptate*, ſicut de *flore* pauper *Fabianus*, quæro, *Cujus rei inveniri poteſt brevior ætas?*
De *eleemoſynarum collatione* quod de apibus, pauper, in Quintiliano, quæro, *Quis unquam, quod ferentem apem* [pauperem] *viderat, ubi deeſſet invenit?*
Nec præterire licet elegantem *Bernh. Bauhuſii* ad 1. *Horat.* oden, de remigis filio ad ſummos honores evecto. *Mæce-*

Mœcenas atavis edite *regibus.*
Mœcenas atavis edite *remigibus.*

2. Eſt *Alluſio* ad *res*, quæ eleganter fiat ad perſonas, facta, mores, locos, tempora, proverbiorum occaſiones, e.g.

Salluſt. 1. Quis mortalium, cui virile ingenium eſt, tolerare poteſt, illis divitias ſuperare, quas profundunt in *extruendo mari* & *montibus coæquandis*. Alludit ad *Xerxis* expeditionem, vel *L. Luculli* ædificia.

2. *Corybantes* agitis; *Camerinam* movemus; *ſoli* faces accendimus; Tanquam ad oſtia *Nili* tuo ſtrepitu ſurdeſcimus. Pueri *Saturnalia* celebrant, regeſque & antiſtites imitantur, ſicut *Junonia* avis, ubi colorem & plumas circumſpicit ſibi placet.

Ad quæ reſpiciunt authores in his, nemo non videt qui literarum ſuperficiem libavit.

Conſulas (ſi placet) lector, eruditorum ſcripta, & penetranti oculo perlegas; in iis paſſim conſperſas *alluſiones* conſpicies, ut omnium opera teſtabuntur, qui unquam dicendi celebritate pollebant: affatim denique teſtabitur facunda, compta, nervoſa ea hiſtoria de *Bello* ſacro, Anglicè conſcripta, in qua omne verbum *gemma*, omnis periodus *monile*, omne caput unionum *ordinata ſeries*.

2. Sententias ex authoribus in noſtra exercitia transferimus, ad theſes noſtras confirmandas, vel illuſtrandas, deóque ad authoris mentem reſpiciendum ne à noſtra differat, quæ dicitur *applicatio*; teſtimonium enim non ſecundùm teſtantis mentem prolatum, potiùs

imponit

imponit audienti quàm ſuadet; turpe erat antiquis coronam gerere emptitiam, turpius fraude ſurreptam; nec honeſtum eſt noſtra exercitia ornare iis floribus, quibus excerpendis horto vim inferimus; ſint teſtimoniorum citationes candidæ, apertæ, ingenuæ. *Hippomii* Matronæ non ſunt uſæ corollis emptitiis, ſed ex propria collectione; hujuſcemodi corollis noſtras ornemus orationes.

Sunt vero teſtimonia duplicia.

1. Si nominemus authorem, diciturq; *Chria*; ut authore *Fabio*, Pulchrè *Senecâ*, Nulla fortuna ſapientis actus excludit.
2. Si authoris nomen celemus, diciturque *Gnome*. e.g. Volumina multa cumulant, non tractant; congerunt, non conterunt.

6. De *Compendio & Amplificatione.*

1. *Compendia* & *Epitome* ſunt & olei & operis diſpendia, & (ut *Verulamio* placet) hiſtoriarum & diſciplinarum teredines & tineæ; horum enim ſcriptores plerunque authoris decorem abſorbent, & intuentibus ſceleton quoddam exuccum præponunt. Non itaque eorum lectionem ſuademus, ut in illis lector acquieſcat: ſi vero legat, ſint præparationes mentis ad copioſiores hiſtorias faciliùs imbibendas; & ſic non ſolùm ſine injuria legantur, ſed ſumma cum utilitate. Non eſt noſtrûm in hoc inſtitutionis curriculo, à doctorum placitis abſcedere, ſed puerilis exercitationis gratiâ illum compendiorum uſum indigitare,

digitare, qui privatæ lectioni famuletur, judicium juvenile exploret, inventionis vires acuat, memoriæ lubricitatem confirmet: Nec in hâc re quàm optimi nobis desunt authores, ita *L. Florus* cum *T. Livio*, egit; R. *Festus* cum *Floro*; *Justinus* cum *Trogo Pompeio*; *Herodotum*, *Diod. Siculum*, *Xenophontem*, &c. in compendium redegerunt *Funcius*, *Sleidanus*, *Philippus Paræus*, non ut à fontibus quenquam detinerent, sed ut *rivulis* gustatis ardentiori affectu ad *Fontes* se conferrent; visum est nobis exemplum unicum (quod in hâc re satis est) lectori præponere, quod ad incitandos tyronum conatus pauliſper conducat.

Fuse *J. Lipsius* calumniam depinxit, ep. cent. ult. quam descriptionem quantâ possumus brevitate coarctavimus.

'Depingo vobis vitium à nullo observa-
'tum, ideóque maximè periculosum; *Ca-*
'*lumnia* est, pestis linguarum fœda & per-
'niciosa; quippe in pessimos cadit, inexpe-
'ctatò vulnerat: Cui verò grata? vilissimis, ig-
'navis, loquacibus. A quâ verò origine pro-
'venit? à mendacio *patre*, invidiâ *matre*, cu-
'riositate *nutrice*; nec ipsa quidem sterilis est,
'*jurgia* enim, *odia*, *cædes* non gignit solùm,
'sed fovet. Quænam verò huic morbo anti-
'dotus? *Innocentia* & patientia; hæc enim
'tolerat, illa hebetat.

Ne in exscribendis exemplis diutiùs hæreamus, comparet Lector lib. a. *L. Flori* c. 1. cum historiâ *Sallustianâ* de bello *Catilinario*, & illam observet esse hujus epitomen; Ita lib.

lib. 3. c. 1. *L. Flori*, Bellum' *Jugurthinum* carptim explicat; *Politus ille & rotundus Hiſtoricus abbreviatorum manus non evaſit.*

2. E contrariò, quæ ſuccinctiùs quidem ab authore tractantur, poſſunt à tyrone prolixiùs *amplificari*; hocq; à maximis authoribus factitatum: *Amplificationis* opellâ quidem creverunt Elephantina illa diſciplinarum volumina, quæ Fluviorum inſtar primâ ſcaturigine tenuiora erant, longo verò fluxûs tenore, & amplitudinem acquirunt & profunditatem.

Sunt verò varia *Amplificationis* ſubſidia.

1. Ab *enumeratione partium*, e. g. in corporis deſcriptione, caput, manus, facies &c. diſtinctè tractentur.
2. Ab *antecedentibus*, e.g. ſi viri, qui virginem vitiavit ſcelus aggravares per priora promiſſa, conatus, affectuum errantium ſigna, antecedentes lapſus, vim aliis illatam —
3. A *cauſis*, e. g. ſi homicidium per iras, rixas, furorem, temeritatem aggravares, ex quibus ortum eſt.
4. Ab *adjunctis*, e. g. ſi bellum deſcriberes per urbium incendia, ſcholarum & templorum ruinas, fœminarum conſtuprationes, infantium cædes, agrorum vaſtationes.
5. Per *diatypoſes*, e. g. ſi convivii luxuriam hoc modo amplificares, Vidi alios intrantes, alios exeuntes; quoſdam vino vacillantes, alios nimiâ potatione conſo-

pitos; humus erat immunda, & vino luculenta, coronarum & dapium cooperta reliquiis.

6. Per *digreſſionem*, e.g. ſi inter *Alexandri M.* laudes etiam patris ejus *Philippi* egregia facinora delibares.

7. A *Gradatione*, e. g. *inſolitum* eſt vincire civem *Romanum*, *nefas* verberare, *ſceleſtiſſimum* trucidare.

8. A *Comparatione*, e.g. ſi tempora noſtra cum prioribus conferres.

9. A *Congerie*, e.g. quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi?

10. A *correctione*, e.g. non fur ſed raptor, non adulter, ſed expugnator pudicitiæ.

11. Per *definitiones coacervatas*, e.g. mare dicitur *fons* imbrium, *hoſpitium* fluviorum, *derivatio* alluvionum, *inventio* commeatuum, diſtantium populorum *nexus*, itinerum *compendium*.

12. A *figuris* Rhetorices, Proſopopœiâ, Apoſtrophe, Periphraſei. &c.

A *locis communibus* logicis, ſubjectis, contrariis, ſimilitudinibus, &c. quorum uſum videamus in (vid. *Alſt.* Logic. maj.)

Antitheſi, e.g. Non tibi diva parens. &c.

Syncriſi, e.g. Cur ſuperbimus? totum corpus pulvis eſt, & ex elementis, maximè èterrâ cõſtat.

Conglobatione, e.g. & certè in armis multum valent militum virtus, locorũ opportunitas, auxilia, claſſes, &c.

Apud

Apud *Ciceronem Catilinarium* parricidium, *Faſciana* libido, *Rullana* ambitio; variæ etiam generis humani calamitates, exactè & fuſè amplificantur.

Ad pueriles vires in hâc exercitatione explorandas, ex authoribus ſeligantur ſententiæ breviores vel exempla quæ facillimè *amplificari* poſſint; nimis difficilia tenuiores animos frangunt, cujus generis eſt illa *Luciani Deæ Syræ* deſcriptio, in quâ *Palladis*, *Junonis*, *Rheæ*, *Dianæ*, *Veneris*, dotes coivere. Et faciat Puer periculum ſuarum virium, explicando *Prudentiam*, animi heroicos *motus*, corporis *venuſtatem*, *caſtitatem*, *gravitatemque* ejus; Nulla eſt ex his virtutibus quæ non ampliſſimum diſcurrendi campum ſuggerant. Exerceatur etiam puer in deſcriptione celebris illius *Choſroïs* machinæ, in quâ motus corporum cœleſtium, nec non omnium rerum terreſtrium gloria poſſent conſpici; hinc enim copioſiſſima amplificationis materia. Denique ſi epularum deſcriptio & amplificatio exigeretur, qualis eſt *L. Luculli* cœna, quam ferax amplificationis ſeges? hîc enim variæ dapes, menſæ apparatus, vini copia, ſtipatorum obſequium, convivarum colloquia & geſtus, fuſè exponi poſſunt. Sed quorſum juxta fluvium puteos effoderem? vel cœlos ſtuderem ſyderibus illuſtrare? Viri in re *ſcholaſticâ* exercitati non indigent tenui noſtrâ exemplorum farragine.

Vide ſi placeat exemplum argumenti primo compendioſè, dein fuſè tractati.

Seneca c. 5. In ſapientem non cadere injurias.

Sapiens nihil perdere poteſt; omnia in ſe repoſuit; nihil fortunæ credit, bona ſua in ſolido habet; contentus virtute quæ fortuitis non indiget, ideoque nec augeri nec minui poteſt; nam in ſummum perducta incrementi non habet locum.

Sic verò copioſiùs:

Quod ſupra cæterorum animantium ſortem gens humana evehitur, non rationi ſolùm debetur, ſed virtuti. Nil inter terreſtres virtute majus: Perſpicax illa rationis acies haud raro ſcelerum miniſtra eſt; virtus verò ab omni fraudis prætextu, ab omni ſcelerum conſortio aliena eſt. Si virtute polleas ſat ſplendoris habes, nec precario indiges ſatellitum encomio, quod fingit mortalibus præſtantiam, non facit: Titulos, honores, imagines ſervate ambientibus; nuda & incompta virtus nec quærit, nec indiget; corporibus ſucco plenis haud diſſimilis, quæ etiam ſuo humore pingui, etſi exterius detrahatur alimentum, diu conſervatur, dum naturali oleo corpora deſtituta citò marceſcunt. Poſſum igitur publicâ quâdam generis humani voce reſpondere quærentibus, Unde tam variæ mortalium mentes? *hic* in adverſis tremit, *ille* furit, *alius* verò quieſcit; *huic* paupertas gloriæ, *illi* oneri; *hunc* res adverſæ elevant, *illum* ſtabiliunt; *alium* tranſmutant, *alterum* ad bene agendum ſtimulant; Multis magiſtratus honori eſt, quibus receſſus inglorius. *Hæc* eximia mentium diverſitas à variâ mortalium in virtutem affectu oritur; Mens enim, ut *Lunæ* accidit, à vario virtutis, *Solis* illius animorum, aſpectu, vel lumine ful-

geſcit

geſcit, vel abſentiâ obſcuratur. *Magna* illa virtutum exempla *Regulus*, *Cato*, *Scipio*, togæ; vel *Phocion*, *Ariſtides*, *Socrates* pallii decora, nec à corporis viribus, nec à membrorum decore, ſed ab animi magnitudine & internis dotibus, ultra temporis invidiam ſua nomina perennârunt, ultraque mortalitatis confinia propagarunt gloriam. Virtus quidem cœleſtis ſerenitatis æmula nec turbinum incurſus patitur, nec imbrium labes. Miremini hercle (auditores) unde immotâ fiduciâ & inclytâ quadam ſtupiditate, cruciatus ſperni cernatis; equuleos carcereſque derideri; unde mentis præclaræ fragrantia aromatum inſtar contuſione fortiùs exhalat. Diſcite verò quàm fœliciter virtutes mentem communiunt; quàm animoſè pectus conſolidant; adeo ut ſupra dolorum ſenſus, ſupra corporis contactum evehuntur. Eant igitur luxûs mancipia; fluxas ſuas jactent delicias, quæ pernici delabuntur interitu, mordacique vulnere memoriam exagitant, dum ſuo ſolum nitore virtus irradiata omnes nebularum concurſus diſſipat, omnes adverſantium telorum ictus confringit. Non inanem itaque eſtis ſortiti provinciam (Juvenes,) dum tam efficaci commeatu pectora veſtra inſtruxiſtis; alia forſan abſint ſubſidia, non deerunt. Quippe ſolius virtutis conſortio ſatis potentiæ, opum, dignitatis conſequemini: nec verſatilem fortunæ affectum timeatis neceſſe eſt: nihil eripit, quod non dedit; virtutem verò nec contulit, nec detrahet.

Satis de *Compendio* & *Amplificatione*.

7. De Paralleliſmo & Analyſi. ubi de *Commentariis*.

1. *Parallelos* diſcurſus, hiſtorias, deſcriptiones, figuras, ſententias, in variis authoribus occurrentes, pueris oſtendere non inutile eſt. Parallela ſunt quæ mutuò reſpondent. Multum juvat ingenuum lectorem obſervare *variorum* ingeniorum *varios* fructus, & quantâ cum pulchritudine doctiſſimi viri eandem materiam tractantes, & proprii ingenii vires oſtenderunt, & varietatem. In hiſtoriis revolvendis quot inveniamus eventus mutuò reſpondentes? e.g. *Mutii Scævolæ* & *Zenonis Eleatenſis* facinora inter ſe egregiè conveniunt; ita *Themiſtoclis*, *Scipionis*, *Hannibalis*, poſt omnia in patriam merita ſucceſſus. Ejuſdem generis quàm plurimæ hiſtoriæ occurrunt, in *Plutarchi* laboribus, quæ peritiſſimam juvenum curam merentur. Multi in *Senecâ* Philoſopho & Tragœdo ſunt diſcurſus inter ſe *Paralleli*, nec non in Cicerone, cujus generis ſunt *crudelitatis* aggravamina, in *Philippicis* pro *Roſcio Amerino*, *Cluentio*, *Catilinâ*, pro domo ſuâ, &c. Ita *calamitatis* humanæ deſcriptiones inveniuntur orat. pro *Roſcio Amerino* pro *Flacco*, pro *Syllâ*, item in Quintil. declam. 12. Obſervemus etiam prælia, procellas, urbium direptiones, &c. à poëtis & oratoribus tractari, tam *Græcâ* quàm *Latinâ* facundiâ, nitentibus. Ex hoc *Paralleliſmo* ſummum *Poeſeos* decus, pulcherrima *Oratoriæ* ornamenta, totius Facundiæ nitor traxit originem: lectores enim inter authorum catervas, expreſſionum varietatem

tem deprehendentes, hanc authorum varietatem æmulari ſtuduerunt. Legite, & inter legendum perpendite eruditiſſimi *Scaligeri Critica & hypercritica*, ubi ex celeberrimis poëtis loci *Paralleli* petuntur, vel egregii illius *Farnabii* indicem *Rhetoricum*, opus quidem ſummâ curâ, & vario labore confectum; denique *Stobæum*, *Jan. Gruteri* vel *Zuingeri* Theatrum, & tam ex Poëtis, quàm Oratoribus, multos eximios diſcurſus de eâdem materiâ exantlatos conſpiciet. Ne negligantur itaque à juvenibus hujuſcemodi diſcurſus & ſententiæ, quibus, quaſi variegato paludamento, materiam ſuam non invenuſtè exornent. Hunc *Parallelißmum* putamus opus eſſe tam probatâ dignum curâ, ut ex animo optemus aliquem eximiè in optimis Oratoribus verſatum, ſyſtema quoddam diſcurſuum (& hiſtoriarum, quales *Val. Maximus* exhibet,) parallelorum collecturum eſſe. Nihil enim in re literariâ, exercitato utilius, quàm varietas materiæ; nec ullibi major invenitur varietas quàm ubi diverſo modo authorum animi exprimuntur. Ita, Palatii more, variâ ſupellectili inſtructi, opulentâ quâdam delectatione niteſcet exercitium.

2. Non inconcinnè olim dictum, *Methodum* eſſe *animam* rerum; quippe confuſa rerum obſervatio intellectui officit, memoriæ aciem obtundit; ad intellectum itaque ſuſcitandum, & ad memoriam ſublevandum, poſſunt authorum diſcurſus (inter legendum) quaſi in varias partes reſolvi. Non ſuademus tyronibus adhuc ſub ferulâ militantibus exactiſſimam eam *analyſin*, quæ *Academico* lo-

gices rudimentis imbuto congruit, ſed craſſiorem, puerilique captui conformem, eſtque { *Hiſtoriæ.* / *Aliorum diſcurſuum.*

1. *Hiſtoriæ*, quæ ſecundùm tritum verſiculum reſolvi poteſt,

Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

Exemplum petatur ex reſolutione primi capitis *L. Flori.*

1. *Quis* condidit *Romam?*
2. *Quid* in *Româ* condendâ notatu digniſſimum erat?
3. *Quo* in loco condita erat?
4. *Quorum* auxilio uſus eſt *Romulus?*
5. *Quem* in finem condita erat?
6. *Quomodo* ad finem perductum erat opus?
7. *Quo* tempore, & quoſnam habuit *Romulus* coætaneos?

Ita facillimè tota hiſtoria memoriæ mandetur, nec minima ferè occurret circumſtantia, quæ virum hoc modo res enucleantem evadet.

2. *Aliorum diſcurſuum* reſolutio eſt, qui *topicis* locis & figuris *Rhetorices* eruendis conſtat: ſic in multis *Ciceronis* operibus *Talæus*, *Freigius* aliique fecerunt: hoc etiam nos proponemus exemplum.

Sen. de *irâ.* Lib. 1. c. 1.

Exegiſti à me (Novate) ut ſcriberem, quemadmodum poſſet ira leniri, &c.

1. *A*

1. *A causâ impulsivâ*, Exegisti.
2. *Ab adjunctis*, Tetrum &c.
3. A *Comparatione*, Cæteris enim &c. ubi 1. *Iræ* cum reliquis affectibus comparatur, & *iræ* nequitia confirmatur *testimonio*. 2. Iratus & insanus comparantur.
4. *Diatypôsei*, effectuum iræ 1. in hominibus, viz. frontis & oculorum deformitate, &c. 2. in reliquis animalibus, aper &c. hinc *epiphonema* vel *gnome* ab effectu iræ in omnibus animalibus, sc. feritatis accessione.
5. Ab *aliâ comparatione* iræ cum reliquis affectibus indomitis, idque ex suâ *experientiâ*. Nec ignoro &c. denique argumento à majori concludit, Alii affectus apparent, ira verò eminet.

Quis inutilitatis accusabit hoc exercitium? Quis ineptiæ? nisi qui nec *memoriæ* consulit, nec *intellectui*: omnes enim observando discant, nihil magis utrique officere confusâ lectione.

3. Denique, quia ex *Commentariis* plerunque authorum mentes cognoscuntur, & quidquid nodosius est, explanatur; ideò operæ pretium est observare, quibus subsidiis magistro maximè opus est, ut sint sibi metipsis commentariorum loco; hoc enim *scholarchæ* maximè necessarium: *Sunt verò historiarum, adagiorum, linguarum cognitio, consuetudinum & antiquitatum peritia, authorum comparatio, scopi authoris, & figurarum troporumque observatio.* Hisce quidem generalibus subsidiis tutiùs annitantur, quam interpretum conjecturæ; Attamen nolim erudita eorum opera contemni

aut perſtringi, qui multum operæ oleique impenderunt in authorum ſpinetis eruendis: *hos ut vivos colamus juſtitia; ut defunctos, religio ſuadet.* Hoc verò velim, unumquemque adeò fideliter *Spartam* ſuam privatam ornare, ut *commentariis* non indigeat; tunc verò aliorum inſpiciat interpretationes, non inhæreat: Meâ tenuitate indignum foret viris longè doctioribus authores indigitare, quibus magiſtro opus eſt ut generali materiâ ſe inſtruat, cujuſmodi ſunt Nat. Comes, Pauſanias, Clementis Alexandr. Strom. &c. Satis eſt modo generali tetigiſſe. Denique, quiſque cavere debet ne expoſitionum multitudine confundat diſcentem; *Parcè & dilucidè exponatur mens authoris, omittantur vero eæ circumſtantiæ quæ potius diſtrahunt tyronem, quam inſtituunt.*

His inſtitutionibus viam expandi doctioribus tam in *Oratoriâ*, quàm *Poeſi* conatibus, qui, hac luce inſtructi, immenſos & adhuc inauditos *Eloquentiæ* fines detegant, Mundóque expandant. His (ni fallor) ad perfectionem vergant Oratoriæ & Poëſeos tyrones; Poſteà ad altiora ac ſublimiora exercitia audacter pergant. Nullus enim eſt ex his modis adhibendi authorem, qui non junioribus, ſubſidium porrigat. Bonis igitur, ut aiunt, avibus, ad altiora tendant, & ſi quid adjumenti ex prius-dictis nacti ſint, videant etiam an hæc ſequentia inventionis ſpecimina non etiam aliquam perfectionem juvenilibus conatibus addant.

Tullius.

Tullius de Divinatione, *lib.* 1.

Quid eſt igitur cur dubitandum ſit, quin ſint ea quæ diſputavi, veriſſima? ſi ratio mecum facit, ſi eventa, ſi populi, ſi nationes, ſi Græci, ſi Barbari, ſi majores etiam noſtri, ſi denique hoc ita putatum eſt, ſi ſummi philoſophi, ſi poetæ, ſi ſapientiſſimi viri. An dum beſtiæ loquantur expectamus? hominum conſentiente authoritate contenti non ſumus?

Exemplaria.

In Christi *ſervatoris humani generis natalitia.*

MAgna profectò res eſt (auditores) & ad diſcutiendas nigerrimas ingratitudinis nebulas efficax, anteactorum memoriam apud poſteros renovare; & lapſuram beneficiorum obſervantiam memorando reſtituere. Exoleſcit beneficii decor, quoties vel neglectu obumbratur, vel ignaviâ corrumpitur: annuas itaque vices, hæc ſolennia peragunt, adeò ut omnes vel præſentibus fruantur, vel reditura ſperent. Quam plurimi beneficiorum magnitudinem invido corrumpunt intuitu, eaſdemq; præcipuè, tacitâ quadam criminatione, vilipendunt artes, quibus ſibi patuit ad gloriam iter: ut verò gratiſſimum benefaciendi genus eſt de univerſis mereri, ita nec minima gratulandi dignitas, officia prædicare: Ecce liberè erumpentem, & in veſtris vultibus exundantem

tem deprendo lætitiam, quæ neſcio, an in agnitionem facilior, an in pietatem velocior; quippe totius gaudii materiam, totius miſericordiæ compendium hodiernus *partus* protulit, cui vitas, ſalutem, animas debetis. Magnificè itaque collatum beneficium gratiſſimè rependitis; cum enim in certam interitus aleam incidiſſemus, hinc libertas, hinc quies; hinc cœli in terram diſcenſus, hinc terræ in cœlum aſcenſus; hinc *numinis* inter mortales habitatio. Fingite vobis virum ex infimis carceris miſeriis, è truculentiſſimo cruciatuum horrore, ex ultimâ timoris rabie extractum, hunc inexpectatâ libertate, maximo honore, immenſis opibus decorate; hic tamen noſtræ liberationis umbra potius exprimetur, quam effigies. Quodcunq; nauta à procellis liberatus, quodcunque captivi catenis exuti, quodcunque ægri ſanitati reſtituti intuentium oculis repreſentant, longè infra & noſtram miſeriam cadunt, & medelam: Minimum eſt à procellis, carcere, morbis evadere; magis ſtupendum evaſionis genus eſt, mortis ingluviem, ſcelerum imperium, Inferorum vincula ſuperare. Obſervate (auditores) quàm officiosè Servator noſtræ debilitati indulſit, qui eximio divinitatis ſplendore orbatus, nomen celavit, ut ſe mortalibus adjungeret, humanitatis ſubiens miſerias, ut homines extricaret. Quoties deum tantâ dignitate exutum, quoties hominem tanto honore decoratum cogito; toties ingenii vigor contabeſcit, toties animus ſtupore perfunditur, toties alia amoris monumenta ſimulationis damno. Jacebat humanum genus in altiſſimâ calamitatis abyſſo, ſcelerì, ruinæ, horrori

horrori obnoxium, ſuperbientibus inferorum placitis mancipatum; nulla religionis ſuſpicio, nullus calamitatis ſenſus, nulla delictorum conſcientia: adeò tetra extitit orbis terrarum facies, adeò enervatæ vires, ut ſub ingruentis interitûs pignore, morbidâ canitie ſuſpiraturus videretur. Quid interea miſericordiæ ſcaturigo? quid perſpicaciſſimus cœli terræq; judex? quid omniſcius mundi rector? nec incendia molitur, nec diluvia, ſed abyſſum nequitiæ abyſſo benignitatis ſuperaturus, Deus ipſe hominem induit, ut cœlorum haud compotem, cœlo donaret, ut numinis fugacem numini conciliaret: viam quidem aggreſſus eſt, & ab angelorum, & hominum capta ſeclusâm; eamque ſalutis methodum invênit, quæ & numinis machinationem meruit, & poteſtatem. Attamen tantæ majeſtatis fulgorem, nec cunæ, nec faſciæ redolebant: primum ſibi ſolium in præſæpe erexit, ac ſi ei potentiæ domicilium deeſſet, quæ omni creaturæ domicilia finxit; qui verò infans in equili erat, nec in cœlo, nec in terris, numine ſpoliatus erat; qui abjectus inter jumenta, inter angelos excelſiſſimus. Ea nondum adulta facies conſtravit inferos, eæ tenellæ manus ſunt cœlos complexæ, ea exigua præcordia mundi imperio non indigna. Sic vitæ telam ordiri placuit, nec aliter pertexere: non in humilitatem ſolum naſcitur, ſed exilium; quippe ferocientis tyranni falx ſanguinea, huic vix orto flori maturitatem invidebat. Ad ſummum, quidquid potentiæ ſublimitas, quidquid affectuum fervor, quidquid clementiæ celſitudo humanæ miſeriæ miniſtrare potuit, hoc non ſubire dedignatur,

dignatur. Abſit, abſit, igitur à veſtris pectoribus, nec priſtinæ indolis, nec divinæ benignitatis oblitis (auditores) vel frigida, vel oſcitans recordatio : à beneficii magnitudine detrahit, qui non lubenter meminit. Inconcuſſum *Romanæ* fælicitatis tenorem anniverſariis ſacris *Quirites* decorarunt, nec apud *Græcos* exoleverunt *Alcidis*, *Theſeique* conatus, ſed cœleſtis incendii ritu æternam in *Græcorum* pectoribus, & illibatam gratitudinis flammam excitarunt ; eam apud vos, vel potius, uti par eſt, majorem ſublimis *Chriſti* munificentia mereatur obſervantiam, illúmque perpetuo adoremus obſequio, in quo ne minimus quidem motus erat, qui non ſpiravit benignitatis miraculum.

Threni in Chriſti Paſſionem.

Quorſum verborum lenocinia ? Quorſum orationem quæritis? (auditores in lachrymas & ſuſpiria reſoluti) lugubris noſtra facundia non didicit adblandiri auribus, ſed tacitâ potius doloris conſcientiâ querelas comprimere. Jucunda, prono vultu, & grata accipiuntur, dum gravia & lugubria proſcribuntur. Nec facundiam hodiè licet expectare, ſed ſtuporem, cui veſtra pietas & indulſit, & indulgebit ; exuperat enim materiæ magnitudo exprimentis peritiam, & Suadæ artificium. Afflicta vero pietas maximè lugenda, & innocui cruciatus præcipuè deflendi. Ultimam injuriæ rabiem ipſa innocentia paſſa eſt, & ſupremam injuſtitiæ telam hodierna ſævitia ordita eſt ; taleque eſt machinata

facinus,

facinus, quale nec majores conſpexere, nec poſteri æquabunt: Grande, horrendum, truculentum facinus! in cœlum ſceleſtorum tela diriguntur, Deus naturæ patitur, mundi Judex judicatur. Anceps vero mihi animus (auditores) an Timanthem *æmularer an* Apellem, *an ſummos* Chriſti *tractaturus dolores, celando concipiendos relinquerem, an narrando judicandos. Novum itaque Rhetoricandi modum aggrediar, non aures ſolùm, ſed oculos compellabo; oculi mœroris miniſtri, lachrymarum vehicula. Conſpicite manus, quæ cœlum exornârunt, clavis confoſſas; conſpicite pedes inferos conculcaturos, in crucem diſtortos; conſpicite primos ſanguinis grumos, quos vel cœlum vel mortales viderant à labe immunes, prodigo quodam luxu effuſos. Idem agnus & victimam egit & ſacerdotem; qui, quantum ſibi detraxit, tantum cruci addidit, quod à patibuli ignominia ad aræ decus extulit. Conſcii ſibi inferi ingruentis interitûs, & ruituri imperii, eâdem ruinâ ipſum numen operturi erant: & ſicut maximè mortiferi eſſe ſolent morientium belluarum morſus, ita maximè dirus ultimus infernæ ſævitiæ actus; ac ſi plus negotii fuiſſet, cum ſemi-erutis inferis, quàm cum integris; Quodnam gravius (auditores) infernæ ſævitiæ molimen, quàm quod ipſum tribunal incitavit juſtitiæ prælium indicere, innocentiæ odium, pietati dedecus? & quo magis innocentiâ conſpicuus erat accuſatus, eo cladi reddere propiorem, ac ſi ſat criminis fuiſſet, extitiſſe innocuum, ſat dedecoris fuiſſe pientiſſimum. Quippe coram judice reus agitur, & dum à crimine abſolvitur, non à pœna liberatur. Miremini verò tanto ſceleri miniſtros inveniri, qui*

iniquam

iniquam ſententiam iniquiſſimo compenſarent obſequio. Aſt nullum facinus ſortitur patronum, quod non ſortitur miniſtrum. Nudus Servator *flagellis laceratur, & immanis decreti miniſtri geſtu inſultant, voce illudunt, haſtis conſodiunt: caput etiam ſpinis redimitur, & hoſtiæ inſtar, ingloriâ quâdam magnificentiâ, in mortem coronatur. Imperat annalium ſacrorum fides, ut ſolem inde credamus defeciſſe, & caput glorioſum nigro caliginis velamine occultâſſe: fallor equidem, ſi non ſceleris ſolum intuitu erubuit, ſed divinæ etiam faciei pulchritudine victus conſtitit ut aſpiceret, interque conſpiciendum defecit. Quoties equidem hæc tua vulnera, cruda tua vulnera* (ſervatorum auguſtiſſime) *intueor, & rorantia proprio cruore amplector, toties animus & infra ſuſpiria ſtupet, & ſupra laudes aſſurgit: levia loquuntur beneficia, ingentia ſtupent. Nec ſordidum patiendi genus eſt lubenter pati: neminem inveniatis mori volentem, qui non habuit aliquem vetantem; tua verò prompta benignitas impulſores invenit, nec mortem refugit tamen ſed aggreſſa eſt; ac ſi intra mortis fauces prædam deprehendiſſes, quam eras extorſurus. Vigeat, vigeat, inquam in mortalium pectoribus hæc mœſta ſolennitas, & tantum æternitatis repoſcat, quantum vel vitæ veſtræ ſuppetant, vel memoriæ largiantur. Dixi.*

In annuam Carolinæ Inaugurationis *memoriam.*

ANnuus ſolennitatis redit circulus, & poſt priores gratitudinis conatus, novâ exultandi

tandi occaſione, pietas noſtra ſeſe iterum explicavit. Exigit enim hodierna ſolennitas (pientiſſimi tam *regis* quàm *Caroli* amatores) ſummum & mentis & memoriæ officium: mentis, quia virtutis *Amaſium*; memoriæ, quia gratitudinis materiam exhibuit. Liceat *aliis* fucatas principibus affigere virtutes, eas verò quas comprehendimus à fuco alienas, *Nos* delineamus. Quidquid ingenioſum adulationis artificium de *principe* mentitur, *Noſtro* debetur: in quo, neſcio an *Carolum* magis laudarem, an *Regem*; an publicarum virtutum *ideam*, an privatarum *exemplar*: *hæ* clarum reddent, *illæ* amabilem. Aſt quorſum verba? præſtat tacita gratitudo, clamoſo encomiorum ambitu. *Bonum principem* pingere qui velit, cœleſte quoddam aggreditur *animal* numini quam mortali ſimilius, omni virtutum numero abſolutum, & tam ſui regem, quàm aliorum, — *quem virtus regem non diadema facit*; in quo nec ſeveritas pietati officit, nec humilitas majeſtati, cui pluſquàm paternus in omnes affectus hunc ſupremum ambitum fecit, omnibus chariſſimum eſſe; adeò ut eodem intuitu, *Octavium*, *Titum*, *Trajanum*, conſpiciatis, & adoretis, talem hunc eſſe oportet, qualem omnes colunt, omnes venerantur. Eſto (auditores) *ſolio* dignus, exhibebit ſanè pietatis palæſtram, in quâ omnium celeberrimæ mentis dotium certamen & victoria; *hic* comitate ſtipata gravitas, *illic* gravitate librata comitas: alit livorem pertinax ſeveritas, nec conſolidat fidem, ſed enervat; provehit ſcelera imperita comitas, & dignitate prodigendâ emit contemptum. Siderum terræq; vices

vices princeps ſubditique agunt; illa influxu terram recreat, hæc collatos imbres ubertate retribuit; ille bonitatis radiis reficit, hi officiorum propenſitate compenſant. Satagunt alii ſi parum noceant, & proſtrata obſequii ſuſpiria contemptu remunerant. Imperitum verò regnandi artificium ſuam diminuit firmitatem, nec ſubditos ad obſervantiam pellicit, ſed inconſtantiam. Neceſſe eſt illum multos timere, quem multi timent; & debilior *Caligulæ* emptitia divinitas, quàm genuina *Trajani* humanitas: depaſcit ſanè faſtus potentiam, & putreſcens tyrannidis arbor ab iis corroditur vermibus, quos ipſa fovit. Regium eſt ſe regem nôſſe, ignobile oſtentare, præeſſe non inſoleſcere; hoc enim ab illo omnes exigunt qui inter viros *rex* eſt, inter reges *ſidus*, ut ſubjacentes potiùs influxu reficiat, quàm fervore perſtringat: hinc ab ipſis regni incunabulis, tam mutua, tam calida affectuum concertatio, dum regi nec importunus dominandi animus, nec ſubditis detrectandi; dum leges feruntur, ut crimina corrigant, non inveniant; officiaque præſtantur, quia rex meruit non exegit. Liceat itaque interrogare (imperiorum portenta) quid tantopere vos faſcinavit, ut regis perſonam & inſignia malitis, quàm affectus & honores? Non auro & margaritis ſplendens ſolium, nec titulis tumentia edicta, quæ majeſtatem mentiri poſſunt non cõſervare, non ſanguine fœdata conſilia, quæ terrorem incutiunt, non pietatem, regiam conſummant dignitatem. Summum *Romani* ineuntes magiſtratum non *Junonis* ædem, ſed *Capitolium* petierunt; noluerunt enim

enim impotentes & muliebres affectus, ſed ſupremo *numini* congruos, piè, conſtanter, prudenter libratos, qui ſuâ ingenitâ innixi bonitate, timoris prætextus relegarent, invidiæ cauſas averſarentur. Inde *Jovis, Alcidiſq;* numen è ſepulchris erutum; quippe quos ſupra viros virtus extuliſſet, ſupra mortis injuriam fama evexit. Quantum itaque (viri obſequio, fide, pietate, inclyti) Carolino debetis imperio? quantum virtuti? quæ pacem à majoribus relictam vobis ſancivit, ſacerrimos patrum cultus firmavit, modeſtiâ, pietate, &, quod in regali licentia rariſſimum, conjugali affectu cunctos præivit. Quid denique vobis ſanctum charumque, quod non roboravit? In hoc uno igitur ſit feſtorum ternio, hodie enim *ſeculariæ* agimus, eoſque dies, quos nemo anteà conſpexerit, celebramus; *Fontinalia*, & fontem ex quo *Angliæ* ſcaturiit fælicitas, coronamus; *Carolinia* & *Carolinæ* ſalutis continuationem precamur. Ut vivat (inquam) & floreat Carolus: vivat & floreat caſta tori conſors, vivat, floreátque regia proles, donec extrema æternitatis confinia perringant; nec florere deſinant, donec non altius florere liceat. Dixi.

Splendet in adverſis virtus.

Non me latet quales viros alloquor (auditores) fortes, nec ad mediocria natos. Nec irridendos ideo Caligulæ *propono triumphos, nec* Germanici *invidendos, ubi vel in* Oceani *exuvias luſum, vel in mortalium funera triumphatum. Trophæa ſanguine empta plus ſævitiæ oſtentant, quam virtutis; & cadibus madentis*

dentes aræ cœleſte concitant odium non placant. Egregia eſt illa triumphandi methodus, qui ſupremum virtutis extrahitur exercitium, qua ſplendentes pectoris dotes explorantur, & victricia virtutis tempora ſpinis coronantur. Sumus mortales in pace tumultuoſi, in bello ſegnes, in utroque à virtutis demonſtratione alieni, quæ nullius ſanguine imbuitur, niſi impiorum; nec potentiæ inſignibus exultat, ſed innocentiæ. Ea eſt proteruia eorum inſania, qui ſanguine & cæde quo magis maduerunt, eo ſe fortiores jactant, ut ibi ſummam bene agendi gloriam ponant, ubi a bene agendo latiſſimè aberrant, quippe ſanguinolentis bellorum latrociniis non torquetur ſolum vera virtus ſed ſuffocatur: longè meliorem viam nobis prudentia oſtendat, qui partem virtutis inediæ, partem catenis, partim morti debemus; animoſe indigemus, manſuete vincimur, intrepide morimur; Salamandræ inſtar, etiam inter flammas vigent fortes animi, & Pantarbæ haud diſſimiles virtutis feruore affatim incenſi, nunquam frigeſcent. Magna illa virtutum exempla, Reguli cruciatus, Phocionis dedecus, Catonis exilium non virtutum defectionem exhibuerunt, ſed ſplendorem. Odoriferas ſylvas quo magis radii ſolares torrent, eo fragrantiorem ſpirant odorem. Habent res adverſæ non mediocres virtutis ſtimulos, & quod Palmæ ſub pondere luctanti accidit, inter deprimendum aſſurgere docent, interque negligendum florere. Quam maxime venenatos fortunæ dentes provocemus, nec ſeritiâ opprimentium metuamus; iis artibus virtutis radii accendantur, quibus ab imperitis obtundi metuuntur. Proponat aliquis ferales Domitiani dapes, non cantu & cupediis, ſed omni mortis apparatu inſtructas, Sepulchri conſpectum non horret diſcemus: ſi eximatur vivendi facultas, moriendi conſtantia inveteſcemus; nec ſtatim fuga evitemus, ſed diſcrimina patiendo illuſtremus. Patria exulamus? peregre magnanimitatis documenta exhibebimus. Officia ſi civium adimantur, hominum agemus; Facundiæ myſtis indicitur ſilentium, abdit am innocuorum agant clientelam, ſi quis amicorum conſortio prohibeatur domi cum tacito ſuæ mentis candore verſetur; ſi non magiſtratu puſſit, ſervitute clareſcat; ſi non libertate, vinculis. Ita cymbam procellis adaptabit, ita æſtuantibus inſultes fluctibus, & ſolicem portum nactus, ſecurus adores littus, & in adverſantes rupes arenaſque minitantes, lato cum neglectu oculos retorqueas. Nulla timeas adverſa

ſa dum ut omnia, etiam peſſima patiaris, undique accingaris.

In *Domini cuſtodis* M. Sigilli inaugurationem.

NOn fallaci ſumus gaudio correpti, dum tuæ dignitatis gratulamur auſpicio, (æquiſſimè legum Cuſtos) à fælicique magiſtratûs ingreſſu, cum futurâ tuâ perfectione noſtram ſimul auguramur fauſtitatem: quippe quos prioris magiſtratûs fida comprobarunt experimenta, his altiùs inſurgentibus affectiſſimè ſumus devoti. Spes & vota noſtra humili quâdam tibi ſuffragantur audaciâ, qui à ſummo purpuræ decore, ad celſiſſimum ſurrexiſti inter ſubditos faſtigium; ac ſi ſumma virtutis eminentia non niſi cum ſummo conſiſteret honore. Acquieſcunt ſubditorum plauſus regiæ voluntati, quæ nec te in tam arctam elegiſſet fiduciam, niſi meruiſſes; nec populus comprobâſſet, niſi placuiſſes. Videas & quid oſtendit compreſſa gratulantium colluvies, & quid expectat; quibus nec plures apud anteceſſores, nec amantiores. Nec arcana pectorum (vir perfectiſſime) rimari neceſſe eſt: proſtant in fronte hilaritatis indicia, & in vultu à ſimulatione alieno veri affectuum leguntur characterès; nec ſolum præſentium fruimur gaudio, ſed expectatâ futurorum delinimur ſuavitate. Hoc optimi magiſtratus privilegium, & in pectus penetrare, & linguæ imperare; hic conſtanti bene agendi ſuavitate, ipſam ſeveritatem reddit amabilem,

lem, & imperterrito ſceleris odio, ipſam lenitatem reddit ingratam. Votorum ſemina tuus foveat progreſſus, pergas ut cœpiſti, à virtute ad honorem, ab honore ad virtutem, & publicum bene agendi ſtudium. Abſit protervus ſupplicum contemptus, qui excelſiores abjectè metuit, depreſſiores faſtuoſè conculcat. Cogitet ſecum tua prudentia, quorſum legum habenæ? quorſum fidelitatis inſignia mihi concredita? Quorſum inter proceres conſpicuum tribunal? niſi ut exemplo præeam, virtute præcellam: hoc enim erit eximiè à patriâ mereri omnibus optimum eſſe. Aſt ne expreſſa nimis benevolentia inter demonſtrandum fatigaret, quidquid temeritas noſtra auſit, tua leniat humanitas. Dixi.

In annuam Jacobi M. Britanniæ R. μακαρίτε memoriam.

Adſletus nondum abſterſos (triſtiſſimi conſodales) reverſi eſtis, & ad mœſtitiam quotannis renovatam. Metuo vero ne quod acturi ſumus non agamus, & infra defuncti merita noſtri cadant dolores. Abſorbentur vaſto temporis hiatu lachrymarum fluvii, & languide eandem lugemus, quæ ſæpe luximus. Fallor vero: annuus mœſtæ ſolemnitatis recurſus iſtum portendit luctum non perituram, quem anniverſarii planctus fecerunt. Attamen haud impium eſt timere, ne ſicut in vivente non ſatis ſumus gaviſi, ita amiſſum non ſatis deſleremus: raro enim bono principi juſta doloris pendimus tributa, niſi cum malum ſentimus: Si Jacobi obitum Britannia non lugeret, ipſa Europa Præficam ageret, & publicæ pacis arbitrum, clarum ingeniorum ſolem, purum ſoliorum lumen, extinctum perenni fletu proſequeretur: Liceat enim, quibus pacem in propinquo non fas eſt contingere, ſolium pacificum eminus adorare; & qui ſæpius Adamantinam Martis unicam, quam

Plutum

Plutum *in* Irenes *gremio conſopitum ſunt intuiti, regem ad pacem, prudentiam, pietatem factum venerari; liceat, qui coacti vel vitia vel virtutum umbellas coluerunt, lubentes concordem virtutum chorum admirari. Vidimus* (auditores) *in uno pectore, perfectum regiarum virtutum exemplar, mundi imperio parem animum, cui ſummum decus & multa ſcire, & multa regere. Invenient alii pacem ſed concitant bella; quam pacem vero* Jacobus *invenit nitantem, reddidit certiſſimam. Nec pax noſtra vel ſanguine vel prece empta, ſed prudentiæ confirmata, Pax in cœlis glorioſa, in terris charißima; hinc bellorum procellæ ſuavi concordiæ rore delinitæ, & diſſidentes, invicemque ſuſpecti animi grata quadam violentia conſtricti. Quid imperio potuit accidere gratius, quam ſemotiſſimam* Britanniæ *partem, unde cladium expavimus diluvium, a cædis antro in* pacis *munimentum convertere? hic jucundiſſimus ſtudiorum fructus, interna quies, externa ſecuritas; qua, quaſi felices imperiorum genii, inſtabile tyrannidis non contingunt ſolum, ſed regna, virtute duce, comite prudentia vigentia, cladibus liberant, fauſtitate decorant. Liceat illis qui inviſi formidantur, & invidentur, quia formidati ſanguinem ſitire, & ſanguine ſatiari; Jacobo placuit univerſa tranquillitas, & ſanguinis etiam vilißimi parſimonia. Vulneri vero patet, qui clypeum abjicit; & fruſtra bellum odit, qui hoſti inermis occurrit: hoc vero regiæ prudentiæ opus,* Martem Minervæ *auxilio ſuperare, & dum pacem ſtudet bello imperare; hinc portus muniti, exercitus inſtructi, enſes & in hoſtem ſtricti, & tanquam publicæ pacis monumenta, intacti poſteris relicti. Quoties* (auditores) *adulatorum deriſi vecordiam? uratorum impudentiam? qui fucatis cupiunt laudibus luctus extorquere; & animos odio accenſos, ad comprobandum perſuadere: inauditum eſt, bonum principem non amari, difficile eſt malum non invideri. Conticeant vero linguæ, mentes loquentur, & quamdiu pax, prudentia, pietas, in pretio apud Britannos erit, ſuavi cum oblectatione* Jacobi *nomen audietur. Certiſſimum eſt affectuum vinculum, veſtrorum meritorum igne, alterius affectus inflammare, & compendioſiſſimum ad gloriam non mortuarem iter, omnibus benefacere. Anceps vero mihi animus, an privatas magis virtutes an publicas colerem, regem an virum, decus an exemplar; quæ unita igitur ſplenderent, disjuncta ſordent, tanquam gemmulas* Britannicum *annulum conſtruentes, privatim mirabor, publice*

publice venerabor. Quidquid ingenii vigor, quidquid pietatis amor, quidquid utriusque fortunæ documenta in regis *decus conferret,* Jacobus *meruit. Alios opinio, alios error illaqueat; superat vero humanæ fœlicitatis modum, adeo mentis caliginem discutere, ut sine fumo flammam ingenii videaris accendisse. Quid vero, in hac mente, caliginis? Quid erroris perversitate mersum? dum inter cœlestia est versatus, non terrena latuerunt; nec, dum terrena tractaret, cœlestium est oblitus. Mireris vero, unde a solii spinis tanta mentis tranquillitas, tantus ingenii vigor, ut idem caput tam cathedra, quam tribunali dignum, tam foro præsideret, quam Lycea. Unde aureus ille regis stylus? qui plura summi ingenii monumenta literis mandavit, quam alii legerunt, & quam omnes antiquorum principes produxerunt. Vestræ vero gratulamini faustitati; quod majores vix ausi sunt sperare vidistis, successivam trium principum in literas pietatem, in Academias munificentiam, quas in cunis fovit* Elizabetha, *in adolescentia instruxit* Jacobus, *in virili incremento* Carolus *confirmavit. Absit vero eclipsis memoria, ne solis iterum splendentis non patiatur reminisci.* Vivit post funera virtus: *in exemplis vivens, in mentibus vigens superest* Carolus, *paternæ virtutis* idæa; *tali enim dato successore superstes videatur* Jacobus, *non extinctus. Dixi.*

Elizabetha Anglorum regina.

EA est virtutum sors (auditores) quæ parentum, etiam in prole florere, nec post obitum penitùs interire. Inter posteros gloria virtutis progenies est, & perenne dignitatis monumentum. Summorum virorum lapsus, audacter assero, citiùs apud sequentes ætates oblivione tegi quam virtutes; vecordiam itaque eorum proscribamus, qui cum præsenti vitâ credunt celebrium facinorum memoriam extingui; & ex hodiernæ solennitatis intuitu, quis non mihi suffragatur? ubi constat

Eli-

Elizabethæ memoriam poſt funera ſplendidiùs florere, nec ullo monumento compenſari poſſe niſi æterno. Quicquid ſupremum virtutis faſtigium; quidquid flagrantiſſimus pietatis ardor; quidquid celeberrima inter poſteros munificentia meruit; hoc princeps exigit. Sileant *Semiramiden Babilonii, Tomyrin Maſſagetæ, Zenobiam Palmyreni*: ſordent harum fictæ vitiiſque confuſæ virtutes, nec merentur laudes, ſed rapiunt. Ea verò monumenta, quæ adulandi fugiunt prætextum, fingendique carent obſequio, celebrant *Elizabethæ* memoriam. Fingite vobis principem, cujus nutu totius generis humani viciſſitudines regantur, cui talis laudum concentus eveniat, qualis invidiæ ſilentium imperet, cui denique omnia ſecula Palmam ferant, huic potiùs parem fingetis quàm majorem: Incidit in ſexum (auditores) tàm togæ quàm ſagi incapacem omnium virtutum tàm in pace quàm bello ſplendentium, conſenſus, concertatio, victoria. Nec, dum magnanimam dicis, detrahis à lenitate: nec, dum piam, à prudentiâ; nec, dum mulierem, à majeſtate. Ac ſanè inter ſumma & perpetuò victura facinora nihil hôc ſtrictius æternitati jungitur, quòd ſe non minus patriæ genitam credidit, quam ſibi. Non commemoro quæ bella geſſit, quos hoſtes devicit, quos motus pacavit; hæc, etiamſi in laudem efficacia, robur ſine pietate præſtitit. Ortûs etiam ſplendorem taceo; fontes enim repetere prolixum, ubi continuò fluxûs tenore, ſcaturigines & virtutem colligunt & amplitudinem. Fruſtrà etiam formam, pulchritudinem, decorem laudarem; hæc quaſi cum peſ-

ſimis communia, diuturnus temporis tractus deterſit; porrò tenuiores virtutes ampliando, incaſſum tempus contererem; quippe clariores obſcurant. Eſt enim eadem virtutum ſors, quæ ſyderum, exilium fulgori grandiores officiunt. Conſtat eam ſupra ſexûs infirmitates, ſapuiſſe, vixiſſe, gubernaſſe. Inauſpicatum ſanè genti extitiſſet, ſexus injuriam hujuſmodi mentem à caſtris prohibuiſſe, ſi animus ſexu elatior, non magis conſilio valuiſſet, quam armis. Ire per ſingula vobis prolixum, mihi inconcinnum; duas itaque vitæ periodos obſervate; à cunis ad ſceptrum, à ſceptro ad ſepulchrum: hîc patientiæ, inter adverſa, victoria; illic, fortitudinis, inter pericula, triumphus: Primam ætatis facem variæ calamitates exceperunt; Maris verò tranquillam temperiem, antegreſſæ procellæ commendant, & ad ampliandam futuri imperii celſitudinem, hæ procellæ præceſſerunt, ut omnigenis virtutum ſubſidiis inſtructa, nec in adverſis conſtantiam exuere diſceret, nec in proſperis timorem. Singula etiam regni luſtra, ſingulas protulerunt moleſtias; invicta tamen pietas vel prudenter evaſit, vel fortiter ſuperavit: adeò felici ſtipantur ſucceſſu ſolia numini cœleſti chariſſima, ut pietate magis quàm viribus ſuffulta, perfidiam premant, inſultus ſpernant. Quid unquam *virorum* imperio ſpecioſiùs, quàm regni confinia protegere; afflictarum gentium ſe tanquàm aram & aſylum gerere; imminere perfidis hoſtium regionibus, hoſtileſque fremitus armis comprimere; Actum erat de patrum veſtrorum ſalute, ſi hæc regina non à cœlo data fuiſſet: Quippe militiæ antiquum

tiquum decus, claſſi inauditum anteactis ſeculis robur, Muſarum imperio veterem ſplendorem, reſtituit. Novit illa nullum ſeculum ſine doctrinâ ſummum, nullam ætatem meliorem literatâ: Maritima receptacula munimentis inſtruxit, ne & ſuos negligere videretur, & hoſtes allicere. Nummorum valorem, ut bene agendi æqua præmia non deeſſent, correxit; & mercaturæ dignitatem, tanquam à pulvere evexit. Mirentur poſteri quàm fidâ cuſtodiâ, lignea mœnia ut apud *Athenienſes* olim, *Angliam* tuebantur. En eam ætatem (auditores) in quâ artibus, pietati, legibus, debita veneratio manſit; inque ſempiternam principatûs memoriam, modeſtiam, juſtitiam, benignitatem, in propatulo habuit, nec non ingenitam illibatamque fidelitatem. Nec ſubditis ſolum jura dedit; ſed minus ſibi quam ſubditis licere exiſtimavit. Scitis verò ubi veriſſimus, ubi primus principis honos, tranquillam pacem, non ſubditis ſolum, ſed poſteris creare. Magnum quidem eſt educandi incitamentum, tollere liberos, in ſpem piæ & ſecuræ libertatis; nec fortunas ſolum ſed quietem, quaſi hæreditario jure relinquere. Nec inter ſuos *Elizabetha* quàm peregrinos clarior, ſed *Africani* illius æmula omnes Barbaras gentes ſui habuit admiratores. Hæc parca laus acti imperii, nec minor relicti. Quippe certiſſimum florentis imperii pignus ſimilis ſucceſſor, talem meruit, talem deſignavit, adeò ut gens Anglicana ex ſolis occaſu potius luminis augmentum ſenſit, quàm defectionem. Dixi.

Ad *judices* annuum regni-luſtrium peragentes.

NOn peccamus in virtutes veſtras (venerandi juſtitiæ, integritatis, prudentiæ myſtæ) dum primo veſtrûm intuitu, humili quâdam admiratione detineamur, interque mirandum, in grates prorumpamus; quippe corporis decore amabiles virtutum & canitiei fulgore illuſtres, nec non faſcibus, tribunali, purpurâ conſpicui, exigitis & obſequium & venerationem. Nec facile ſe coerceat exundantis affectûs magnitudo, ſed dedignata pectorum latebris coerceri, læto ſe exprômit ſermone, quoties inter veſtra in nos beneficia, noſtraque in vos officia dividimur, & utraque penſitamus: hinc dignitas veſtra procul ſemota colitur, & in propinquo adoratur; hinc atria & penetralia adoramus, quæ veſtrâ præſentiâ illuſtrantur, nec purpurâ & faſcibus hæremus hallucinati, quæ dignitatem mentiri poſſunt non conſervare, majeſtatem oſtentare non ſtabilire; ſed prudentiæ clementiam libranti, clementiæ ſeveritatem moderanti palmam ferimus: quæ in ſe quidem gratiſſimæ à veſtrâ bonitate fiunt graziores. Non nobis igitur debetis, ſed pietati veſtræ, quòd his gratitudinis primitiis libemus; ubi non oculorum ſervili officio; non fallaci linguarum obſequio; non ſuperbienti hecatombarum pompâ, miniſtramus: ſed mentium pientiſſimo fervore, gratiarum, amoris, votorum humilitate affectiſſimè repleto. Regiam (viri graviſſimi) in vobis effigiem, regiam in vobis bonitatem colimus, per vos ſentimus, in vobis legum adoramus imperium; per vos legum fruimur æquitate. Ita depictatum Naturæ *ſolem*

languentes

languentes terras recreantem, ſic omnes vos in-
tuemur, nec quenquam veſtræ præſentiæ fulgor
perſtringit, quem non ſuæ nequitiæ perterret con-
ſcientia; Gratiſſimi etiam mundi luminaris in-
ſtar, vos omnibus dividimini, ſemperque eſtis
amantibus præſentes, dum vel vobis propinquis
fruimur, vel redituros ſperamus. Quod ſolum igi-
tur noſtrum eſt, gratias agimus, & quoad vires,
referemus, nec gratulationis errorem metuamus,
dum extremi gratulantiam conatus veſtris meritis
ſunt anguſtiores, dum pia gratitudinis devotio,
ſuas exprimendo vires, ſe à crimine abſolvit. Sed
nec fortuna veſtra deſiderat remunerandi vicem,
nec noſtra ſuggerit. Ea eſt privatorum copia,
inter ſe officiis concertare; ſed veſtra beneficia,
ut dignitate præcellunt, ſic mutuum non reponunt.
Illi, quam diſtribuitis, juſtitiæ opes, quietem, vitas
debemus, quantum, veſtrâ prudentiâ, eſt tuta &
ſecura fruitio. Nec, in hoc virtutis ſacrario ſolo,
gratitudinem profitemur, ſed in omni loco, quem
refocillans juſtitiæ influxus pertingit. Nec lin-
guarum ſolum ſuco, & fictâ lætitiæ promptitu-
dine agnoſcimus, quam bonitatem perſentiſcimus,
ſed quod in cœlos fieri ſolet, meditando copioſius,
quam enarrando: gratulantes itaque admittite
tam tacentes, quàm loquentes, tam remotos, quàm
propinquos. Quippe omnes loci, quaſi veſtro nu-
mine fœliciores, expanſis affectibus produnt gau-
dia, huic tribunalis quædam lætitia, quod ſuſ-
citatis legum viribus amabile præſtitiſtis; forum
jam juſtis lætius decretis, quàm alibi mœſtis hor-
ridum querelis; in viis, concurſus plurium gra-
tulantium neminem patitur ſolum gratulari, quaſi
tutelari enim Mercurio munitæ nec latrociniis
horrent, nec injuriis mœrent, Ædes veſtris au-

ſpiciis aſylis fiunt tutiores, lecti etiam ad quietem dati, veſtrâ reddunturprudentiâ ſecuriores. Pectora denique edacibus extricata timoribus veſtrûm perpetuò vacant memoriæ. Et veſtrorum meritorum contemplatione exercentur. Aſt qui ſolùm beneficia commemorat, nunquam compenſat: poſt ultimos gratitudinis labores non ſumus, adhuc ſolvendo. Reſtat nobis igitur perpetua debendi neceſſitas, vobis perpetua bene agendi gloria. Dixi.

Proditio Papiſtica.

EAdem eſt ſæpiſſimè deformitatis ſors, quæ pulchritudinis (viri purpurâ, ſtemmate, pietate inclytiſſimi) utráque penecilli exuperat artificium, utraque contemplantis fatigat oculos, illa ſqualore, hæc ſuavitate; nec minus torquetur exprimentis ſolertia per virtutis decorem, quàm nequitiæ turpitudinem. Inanis igitur operæ videretur noſtræ in dicendo tenuitatis cauſam agere, quippe hodiernum ſcelus acturum eſt, in quod nec ſatis vindicabit loquentis lingua, nec audientis odium. Satis vobis, ſatis ſemotiſſimis terræ incolis innotuit hodiernum facinus, cujus horrenda & inaudita barbaries omnium ſeculorum ſcelera ſilentio multavit; ſupra tàm pœnam, quàm exemplum perfidia, & centrum in quo omnia coirent ſcelera. Conſcientiæ ultra amentiæ violentiam, ultra furoris crudelitatem præbacchatæ, patriæ, legibus, pietati indixerunt odium, & ut facatæ pietatis larvam inducerent, ipſius pietatis interitum machinatæ ſunt; ac

ac ſi ſcelere inchoatam, ſcelere confirmarent fidem: Quorſum verò caſtigarem illud ſcelus execrationum aculeis, quod truculentiores quàm vel *Oedipi* vel *Tiſiphones* diras meruit? Quorſum odii ſtimulos acuerem, cum potius gratitudine opus, quam excandeſcentiâ; hoc ſolum mihi in votis, ſceleris perfidiam narrationis fide compenſare. Imperante *Jacobo* Rege ſolio pacifico, claro mentis lumine, ſummo virtutum concentu celeberrimo, ut inceptum fauſtiſſimi regni fundamentum ordinum conſenſu, legumque perpetuis vinculis ſtabilirent, convenerunt procerum flos, plebis decora, eccleſiæ lumina, de publicis negotiis deliberaturi. Multi verò quibus regis imperium odio, populi tranquillitas faſtidio erat, Weſtmonaſterium ſuo ſceleri deſtinarunt, quod rex conventui more majorum conſtituerat, ut eodem funere rex, regia proles, Satrapæ, humarentur; ut eodem ictu leges, religio, ſalus conciderent, locique ardentibus ruinis ſubditos magiſtratus, rem publicam operirent. In ſubterraneâ enim fornice (proditionem quis miretur lucis pudere?) ſub *comitiorum* ædibus reponebantur dolia pluſquàm triginta, in iis electiſſimi pulveris tormentarii circiter pondo decies mille, ſuper dolia trabes ligneæ, & quam plurima ferramenta, quæ incendii impetu ſurſum elata ſupra fulminis atrociam fævirent, & circumjacentia legum, juſtitiæ procerum palatia haud reparando interitu demolirentur; inde corporum ſtrages, membrorum lanionæ, diſcerptorum oſſium confuſio, tot martyres erat videre; quot cadavera, quos hoc officioſum parricidium, quaſi præpropero aſcenſu, in cœ-

lum evecturum erat; ac ſi quô inferis facinus erat propius, eo trucidati cœlo propiores. Horret animus dicere (auditores) quam ſanguinea procella hæc fulmina ſecuta eſſet, & quam atroces clades regnum obruiſſent, quæ urbium ruinæ, quæ magnatum populique cædes, quanta literarum, virtutis, tranquillitatis labes. Nec dubitandum eſt, quin, ſi hæc perfidia exitum habuiſſet, rex, regina, ſtirps regia, certiſſima futuræ pacis pignora, unâ cum illuſtriſſimis regni proceribus diſcerpti eſſent, nec quenquam reliquiſſet hæc ſtrages, quem vel ortus vel prudentiæ privilegium *Comitiis* dignum reddidiſſent. Quantum igitur vigilanti debemus providentiæ? Quantum divino patrocinio? quæ inter pertinaciſſimas proditorum machinas, hoc florentiſſimum imperium ab ingruente interitu conſervarunt, & ampliſſimo pœnarum fœnore perfidorum ſcelus retribuerunt. Ite, delubra hoſtiis gratiarum ſaturate, indefeſſam numinis charitatem perpetuis encomiis adorate, &, ſi poſſitis, tanti beneficii characteres poſterorum mentibus imprimite. Ea eſt enim hujus beneficii gloria, quæ nec vetuſtiſſimis antiquorum annalibus nec ſuperari poteſt, nec æquari. Ingenioſæ *Neronum* occidendi methodi, *Siculæ* tyrannidis peritia, cavatæ *Perſarum* ſeaphæ, aculeata Pœnorum dolia ſceleris quandam pudicitiam & infantiam exhibuerunt, & debilem quandam crudelitatis delinearunt effigiem, hoc nequiſſimum flagitiorum compendium ſceleris robuſtam maturitatem produxit, eam certam trucidandi artem invenit, quam nec evaderet quiſquam, nec præveniret. Aliorum ſcelera

in

in homines ſævierunt, hoc in cœlum, alia in hoſtes, hoc in patriam, alia odio ſtimulata, hoc amore delinitum. Homines verò callidiſſimè impudentes! Fruſtra adverſus tantam ſortem dimicabitis; ipſi cœli tuentur. Fruſtra adverſus veritatis ſplendorem invehîmini, variis miraculis defenſionum illuſtratur, qui proditionis fraudes, errorumque ſpernens malitiam, & ſapientes devicit, & dæmonas oppreſſit. Sortitum eſt hodiernum ſcelus veſtrûm non morituram infamiam, veritatis non perituram gloriam, & *Veſtalis* incendii inſtar, perpetuis odii flammis in *Anglorum* pectoribus reviviſcit, nec niſi cum ipſâ gente extinguetur. Dixi.

Invidia ſcelerum nutrix.

Meruiſtis (poëtæ) fidem, dum vitia ſub monſtrorum ſpecie depingitis, dum portentoſæ alimenta, ædes ſqualentes, omneſq; geſtus quaſi in horrorem compoſitos auditorum mentibus inſinuatis; quippe ſcelera generi humano inimica, virtutis candori infenſa, mentis quieti inſidiantia non aliud meruerunt penicillum, niſi quod atro dedecoris ſucco fœdatur. Unicum (ſi placeat) cæterâ æquitâ ſupergreßum, bujus cœtus cenſuræ ſubjiciam. Invidia eſt (*auditores*) cujus nomen, niſi præſatâ patientiâ, vix proferre auſim. *Quid viam rationi obſtruit? Quid ingenuos affectuum impetus enervat? Quid æqui bonique aſpectu impatiens ſummam ſanctimoniæ puritatem, celebriumq; facinorum gloriam tetro dedecoris fœtore polluit? ſi diteſcas odio, ſi ſapias livori, ſi pietate*

polleas, calumniæ obnoxius es, nec quisquam ab invidiæ telo securus, qui non scelere sibi infestissimus. Sunt morbi tam ægrotanti pernicioſi, quàm astanti letbales illum dolore torquent, hunc venenato afflatu perfundunt: ita invidia non minus sua intestina excruciat, quàm aliorum tranquillitatem pertvrbat.

Ex inopinato gravis intonat, & rade murmur
Turbinat introrsus, alternantique furore
Sævit, & infuscat, ceu *Martia* classica pulset.

Quod de quibusdam pharmacis medici perhibent, in uno complurium vires latere, hoc de scelerum coryphæo dicam, irarum stimulos, odii pertinaciam, ambitus silim in eodem gremio fovet, etsi enim imbecillus hujus affectus vigor suis plerumq; nec consiliis nec votis respondet, humiles enim dumtaxat animos habitat, frustraq; in altissimos dirigitur: denegat etiam summus rerum humanarum rector summo sceleri summam potentiam, ne turbines & procellas concitando sacra profanaq; misceret, attamen si licentia adesset, sævus, ambitiosus, injuriæ ultra satietatem avidus foret, quid non fluminis instar castigantes viparum obices evertentis, non profterneret? quid terræ motus instar excavernis erumpentis, non obrueret? Scelere vulgari assurgunt altiores invidiâ perculsæ mentes, & serpentis ritu venenum emissuri, usq; in suum extumescant interitum. Eisdem malignis viribus & basiliscis & invidentis oculi inficiuntur, eodemq; nazio aspectu visorum saluti insidiantur, & quod mentibus pietate imbutis affectissimos doloris aculeos concitat, aliorum miserias intueri, hoc invidiæ mancipiis gaudii favillas accendit, nec major inter mortales

mortales nequitia eſt, quàm lætitiæ materiam ex alienis calamitatibus eruere. Ecce vero aliud egregium invidorum facinus, ſi enim ulla mortalium vota ipſo cœlo maleficia deduceret, invidorum vota deducerent, qui aliorum fœlicitatem ægris intuentes oculis hinc petunt infortunium, unde mortale genus ſolam tranquillitatem ſperaret; ipſi infœlices neminem alacriter aſpiciunt fœlicem. Nonne cædes & rapinas concupiſcit? Nonne gentes ad arma ſtimulat? mutuâq; ſtrage calentibus inſultat? Nullum mortales deprecantur infortunium, quod non exoptant invidi. Quid Carthaginem Romæ? *quid* Spartam Athenis? *Quid* Italiam *orbi terrarum fecit æmulam? niſi ſceleratus ille affectus, qui miſeriæ flammas excitat, ut in incendio exultet. Inter hoſce tamen gratiſſimos calamitatum intuitus* invidia *non ſaturatur, quippe phthiſi laborantibus haud diſſimiles inter lætiſſimas dapes marceſcit. Si itaq; hoſtibus infœliciſſimam ſortem exoptarem, ut mihi inviderent, efflagitarem, inde enim opulentum cruciatuum theſaurum, inde amplißimam ſcelerum congeriem in ſeipſos cumularent. Nemo enim aliis ſceleſtus, qui non ſibi perniciosus.*

Amicus alter ego.

UT verè ingenuitatis verecundiam agnoſcam (juvenes dilectiſſimi) audire *amicitiæ* laudes malui, quàm dicere; & potius aurès, quàm linguam in his ſolennibus (ubi tot aureæ facundiæ columnæ circumſtant) exercere. Imperat verò meo pudori veſtra dignitas, & mehercle vel ſuperbus viderer, ſi hanc provinciam

ciam effugerem, vel inhumanus, ſi recuſarem; quippe amicitiæ jura violavit, qui *amicitiæ* dignitatem non vindicavit. Prodeo igitur in hoc theatrum, ut & vobis expandam, quanti eos habui quorum veſtigia ſequor, & incitem eos qui ſequuntur. Quid vero eſt quod molior? amicitiæ effigiem; opus vel *Myronis* officinâ dignum, vel *Polycleti*; & de quo non indignè (ut ille quondam) pronunciemus, vel numinis opus vel *Apellis*. Quippe hoc centro nullæ non coeunt virtutes, hoc nexu familiæ, civitates, regiones, nec non totius orbis Fabrica cohæret. Concordiam in terris exoptamus; in elementis miramur, à cœlis diſcimus, & pulchrius eſt omni trophæo; celebrius omni encomio, hanc inter mortales ſtabilire, quæ præcipue apud cœlites celebratur; ſolis, aëris, lucis commoda ignorat, qui amicitiæ utilitatem non didicit. Et quàm eximiè ſapientiæ conducat, videte; quanti vobis eſtis, tanti etiam ſunt amici: anne conſilium tibi ſuggeris? ſuggerit amicus; Anne ſolatium? hic ſolatur; Anne tutelam? hic tutatur; cordis, cerebri, hepatis vice, vitam, ſpiritus, calorem, ſuppetit. Pulchrum eſt illum habere, quem præſentem complectaris, abſentem concupiſcas; à quo diviſus, à teipſo videris diſtractus; cùm mens dubia conſilii inter ambigua fluctuat, hic ſtabiliet; ſi mœrore ſubſidat, hic ſublevabit; ſi errore diffluat, hic confirmabit; ac ſi perfectionem amicitia adderet iis numeris, quibus (ſi veteribus credamus) animæ totius dignitas abſolvitur; hic denique ventus eſt, quo ad honoris, opum, favoris portum mortales appellunt. Quotiam verò mortales,

les, paucos ſi non omninò nullos inveniri fideles; hic enim blanditur, non diligit; ille potius φιλοβασκάνος, quam φιλαλέξανδρος; alius commodo inhiat, non amicitiis: Erramus (auditores) vel deligendo amicos, vel tractando; verum cur ab aliis non audimus? quia ipſi non dicimus; fides cur negligitur, quia non præſtatur: fidelem quem putaveris, facies, non pauci vero fallere docent, dum timent falli. Multi quidem amicitias non niſi atrati contrahunt, ut olim *Athenienſes*, ac ſi potius hoſtes evitarent, quàm amicos colerent; alii amicitias joco diſſociant, dii boni, inquit *Lyſimachus*, quam indigna voluptas præcipuam peſſundat fœlicitatem. Indigent fateor protervi hujus ſæculi mores efficaci illâ *Romanorum Viriplacâ*, quæ ſimultates fugaret, concordiam foveret; quæ furibundos mentium motus comprimendo, veri amoris dignitatem eveheret, adeo ut tandem, quantum mortalis mortali prodeſſet, plenè innoteſceret. Malus malo nocet, & facit pejorem, iram libidines faſtum concitando, voluptates laudando, nequitiæ aſſentiendo; Et tunc maximè adoleſcunt mali, ubi plurima ſunt vitia, & in unum collata ſcelera ſunt. Proſunt è contra boni, inter ſe enim exercent, agitantq; virtutes & ſapientiam in ſuo ſtatu continent. Non inepta ſunt nautarum omina, qui, ſi *Caſtoris* & *Polucis* ignes diviſim appareant, procellas; ſi conjuncti, tranquillitatem prædicunt. Quos (quæſo) non expectet procellas, cui evaneſcit amicus, metum amici præſentia diſſipat, pericula fruſtratur, inſidias prævenit; denique fruſtra Eurialos, *Pythias*, *Piladas*, audiviſtis, fruſtra

fruſtra *Thyeſtæas* epulas, *Bellerophontæas* litteras, *Lycaonis* obſides, ſi nulla apud poſteros amicitiæ gloria, vel perfidiæ infamia. Amicitias, quærite igitur & contrahite, amicos colite, & amplectimini. Arborem plantare ſatis non eſt, rigare debetis, putare, & pertinaci cultu quidquid ſperatis, urgere.

Nemo naſcitur artifex.

Nec infimarum virtutum radices perſtringere fas eſt, nec à ſummarum gloriâ detrahere; utriuſq; magna eſt admiratio, cenſura difficilis; dum artium & virtutum incunabula contemplamur, miramur incrementa; quippe addit natalium humilitas augmenti claritati. Voluit ſupremus artifex, *quid & virtus & cura valuit oſtendere, dum genus humanum, ſicut cætera animantia, debile, & infirmum finxit; nec arte, nec prudentiâ imbutum, nec phalaricis, nec telis inſtructum; ut exinde celebrius clareſceret. Ab imo fundamine ingentia excreſcunt molimina; Surgunt ædificia à lugurijs in palatia; habitacula à pagis in urbes; nec mens aliter, quæ depoſitâ prætextæ inſcitiâ, ſenſum in adultas vires matureſcit. Sicut enim per compendia ad divitias properatur, ſic connexæ educationis artes ad ſummum peritiæ apicem mortales ab imâ inſcitiæ abyſſo emergere docuerunt. Primò fari, poſtea eloqui, deinde ſolutâ & ligatâ facundiâ clareſcere diſcimus, nec adhuc ſubſiſtit diſcendi curſus, nec ſedulitatis fervor: linguarum diſcrimina, philoſophiæ myſteria, artium praxeis exigimus: adeo ut dum prior ætas exhibet initia, grandior promoveat conatus, donec*

qui balbutiens invenitur infans, facundus relinquitur orator, perſpicax philoſophus, celebris mathematicus. Quiſq; à ſuis conatibus potius quàm ab ortûs ſplendore peritus nominari meruit. En iaum Socratem cui mediocris Sophroniſci eruditio, nec artes, nec philoſophiam poſſet imprimere. En illâ antiqua facundiæ decora, quorum in dicendo, Venus, ardor, majeſtas imperitis imperant auribus: concatenata diſciplinarum ſeries, ſtudiis, exercitationes inſtitutione famulantibus, horum mentes, gloriámque perficit. Non ſufficit meſtruâ duratio ad formandum embrionem, primo nervorum, arteriarum, venarum, radices; debinc oſſa, caro, totius denique machinæ compages in perfectionem finguntur, poſtea perpetuus vigendi tenor abſolvit virum; nec aliter artes quam ipſe artifex augentur, quas non ſubitaneus decorabit introitus, ſed pertinax laborandi propoſitum. Incumbit itaq; vobis (juvenes) ſummum vigendi ſtudium, ad palmæ incrementum oculos convertite, ingeniorumq; menſtruum fructum protrudite, nec naturam novercam, ſed matrem agnoſcite, non perituros vos deſerit, ſed educandos exponit. Fulgentia exemplorum lumina, & frequentem auxiliantium ſegetem habetis; qui perſpectâ veſtrâ induſtriâ, ſtimulos addent, & incendia adhuc languentia excitabunt. Quis celebris nominari meruit? ab imo emerſit. Quis non ſuprema attigit? infima contempſit. Ad priora ſæcula mentes aſſurgant; ſi Catonem in cunis vagientem vidiſtis, cernatis & in ſenatu conſultantem; ſi Apellem faſciis involutum, cernatis in officinâ totius mundi oculos attrahentem. Siracuſanus ille artifex à puppis & crepundiis ad globos, & cylindros, debinc ad ſtratagemata fulmen æquantia, hoſtilesque motus comprimentia,

primentia, excrevit: adeò ut nec pueritiæ quemquam pudeat, quem decoravit juventus; nec virile decus quemquam in tumorem evehat, qui introſpicit infantiam. Pulchra etiam & ordinata hæc compages, à rudioribus faſciis ad quendam claritatis florem proceſſit, ſic veſtium concinnatus decor, ſic navigandi peritia, ſic pingendi, ſculpendiq; artificium. Quantum itaq; (mortales) artibus *debetis? quæ inculta & impolita* naturæ *opera, à trunco & imperfecto exordio ad encomia cenſuris majora erexerunt.* Artium *ſpectatis vires,* artes *adorate, ex veſtris conatibus videant poſteri, nec* naturæ artem *deſuiſſe, nec* Arti naturam, *nec vobis* adoleſcendi *ſtudium.*

An aurea libertas auro pretioſior omni? aff.

QUiſque ſuarum calamitatum nimis ſeduſus enarrator (*auditores manſuetudine, pietate, clementiâ conſpicui*) & cuique ſua miſeria præcipuè calamitoſa videtur. Inter omnes verò conſtat noſtram infelicitatem eſſe cæteras ſupergreſſam. Satis eſt, dixiſſe nos eam amiſiſſe libertatem, quam omnes mortales ambiunt, noſque jam amiſſam maximè æſtimandam comprehendimus, ideóque enixè aliis commendamus: nec opus eſt *Auriti Apollinis* judicio, quippe nullis unquam rebus approbantium judicia deſunt, quarum narratio mentem repentinâ delectatione perfundit. Unica hac voce (quod ſemel à *Cæſare* factum legiſtis, dum tumultuantes legiones *Quirites* appellavit) cunctis adverſantium ſuſurris ſilentium incutiam. Huc tendunt omnium

mortalium vota, molimina, preces; huc pro aris focisque contentiones, huc hostilium infidiarum oppugnatio, ut tranquillâ potiantur libertate: hinc prima Romanorum cum finitimis concertatio, ut tuerentur libertatem; nec unquam solennior apud *Græcos* acclamatio, quàm cùm gratissimâ præconis voce enunciatum. *Sit Græcia Libera.* Quid sanctius? quid charius? quid libertate gratius? Quid servitute gravius? quid truculentius? quid à naturâ alienius? Insevit etiam natura belluarum pectoribus anxiam libertatis curam, libertatis etiam cum vitæ dispendio tutelam, & in ipsâ morte catenarum odium acerrimis morsibus proditur. In uno enim carcere omnes miseriæ, fames, cruciatus, sordes: hoc etiam in ipsâ peste gravissimum custodiæ & solitudinis necessitas. Captivorum vultus perpetuâ nocte cooperti ad perennes mœrores alligantur, nec concipiunt rimam quâ gaudium introeat. Hæc verò vobis ludibrio, juvenes, & dum nos perimus, vos luditis: homines estis, in terris ætates agitis, quare humana vobis aliena? Specioſi quidem fortitudinis ostensus irretiunt imperitos: aliud verò est inscitè philosophari, aliud miseras perferre: facilè spernatis calamitates, dum non sentitis: tormenta, fames, solitudo, levia videntur inexpertis, & quicquid ipsa natura cum horrore refugit, cum risu jocoque tractatur: ita semotâ miseriâ insolescunt, ingruente fatiscunt. Exuant verò, si felicitatis tædet, charissimam gentis humanæ dotem, membra tabe consumpta, colla catenis pressa concupiscant, libertatem profundant ut carcerem emant. Vos verò (*amplissimi viri*)

viri) ardorem inhumanæ captivitatis velut cinere contectum conſpicite: multa quotidie patimur quæ mente concluſa cuſtodimus, quippe exprimentis peritiam ſuperant. Hæc cauſa potius gemitu agenda eſt, quàm querelis; lachrymis, quàm verbis. Poſſemus vobis allegare amiſſum cum libertate Suadæ decorem, & calamitate depreſſos mentis impetus: aſt maluit noſtra infelicitas ſuo quietè frui ſqualore, quàm ingrata queſtuum facundiâ veſtris auribus obſtrepere. Erumpat, erumpat, inquam, in ſuſpiria pectus, manent oculi fontibus, genæ rivis; leviores miſeriæ planctibus vacant, noſtræ ſtupori: proſcriptum amicorum ſubſidium, membra morbis marcentia, oculos tenebris involutos quotidie meditamur dum ſtrident catenæ, dum inſtant equulei, dum premit fames, quid reſtat niſi luctus & ſuſpiria? Vigor omni animi calamitate carceris frangitur, effœtum ingenii acumen malorum expectatione percellitur. Si voces itaque inſolitas, ſi ſententias abruptas, ſi periodos inconcinnas audiatis, hæc carceris injuriæ tribuite: cogitationes noſtræ lanæ inſtar nigredine imbutæ non placidos admittunt colores. At non petimus ut miſeri videamur ſed ut calamitoſi non illudamur: fixè mentibus noſtris inhæret libertatis memoria, nec, ſi pectorum oppugnantium ſcrinia introſpiceremus, libertatis characteres penitus eraſos cerneremus. *Philoxeni* verò malitiâ, eas dapes ſputo polluunt quas ſibi vendicarent: metuunt ne alii libertate guſtatâ libertatis ſuavitatem pernoſcant: Vel philoſophi illius inſtar, qui *Lampſaci* excidium flagitavit

flagitavit ne *Lampſacus* periret; libertatis odium nobis intonant ut ſoli libertate potiantur. Anne meruit apud vos (*ſervitutis patroni*) quod apud *Luſitanos Scipionis* virtus, ut carceris poſtes & introitus prodigioſo quodam obſequio adoretis? Abſit à noſtrâ *Muſarum paleſtrâ* tam deplorata inſania: Fatemini, nec ſine rubore, igitur, quàm egregiè de mortalibus meruit libertas, cui virtus, artes, pietas, & ortum debent & incrementum: conticeant verò oratores libertatis laudes; cùm ipſi fato functi conticiſcemus, audientur; & quamdiu apud *Anglos* in pretio erit patria, in pretio erit *Libertas*. Dixi.

An aurea libertas auro pretioſior omni? *neg.*

Neſcio quónam mortalium fato accidat (viri mente, ſtudiis, votis liberrimi) quod importunâ quâdam cœcitate tam faciles ſint ad judicandum. Hinc proterva oritur errorum violentia, dum eæ acriter propagantur ſententiæ, quibus nec ratio fævet, nec pietas ſuffragatur: paſſim libertatis laudes detonantur; paſſim vera & antiqua ſeveritas proſcribitur, dum nec ſapientum libertas nec mores veterum curantur. Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur, & quicquid petulanti licentiæ placet, inſanâ quadam ſiti flagitatur: Aſt, lite nondum diremptâ, ſatis ſuæ vecordiæ querulus adverſariorum ambitus indulſit, ſatiſq; fumi generi humano venditavit: hoc virtutis authoritati debetur, veræ libertatis limites deſignare, effreniſq; licentiæ impetus detegere; dum

imperiti

imperiti dammant, quod ipſi neſciunt, ſagacioribus defendendum quod ipſi nôrunt. Fallacem (libertatis aſſertores) *evibitis libertatem, ſolidam negligitis, quæ amittitur dum injuſtè retinetur. Genio indulgere, luxui, ventri, palato vacare ferme dixiſſem veri imperii normam abrogare, hæc veſtra decantata libertas. Eſto, fruantur, licentiæ mancipia ſuâ licentiâ liberam & ſolutam ætatem agant, ſine legum, rationis, virtutis curâ, in extremam laſciviendi rabiem prorumpant; quod ſolis gentibus barbarie immutritis ſanctum proſequantur, non adhuc ſervitutem excuſſerunt. Nobis ſanctior & ſeverior mens eſt, quæ nunquam libertatem à virtute divellit, nec virtutem à libertate. In* Academiâ, Stoâ, Lycæo; *non in ſcenâ, popinâ, theatro, quærimus libertatem, ubi indomitas mentis cupidines, iræ, odii, libidinis ſtimulos frænare diſcimus. Conſtat, ibi mentem miſerrimè ſervire, ubi corpus liberrimum; nec latiſſimam imperandi potentiam à jugo ſervitutis immunem eſſe. Contendunt violentia & fortuna victrices Romanorum aquilas, per orbem terrarum circumferre; ſplendida, nobis judicibus, peragunt latrocinia: deglutiant Macedonum phalanges Orientis opulentiam; quò latiùs graſſantur, eò exiſtimamus illos impotentiùs ſervire. Excutiant barbaræ gentes Græcorum jugum; hinc artibus, prudentiæ, legibus valedicunt, & magis importunâ male agendi potiuntur licentiâ. Quis veſtrûm tam indomitè nequam, qui in diſſolutè vivendi ambitu ponit libertatem? hoc quidem belluis ſolenne, latè, liberè, crudeliter graſſari, nec carceres nec catenas perferre: at generi humano longè celebriorem natura contulit libertatem, quæ à catenarum pondere colligit virtutum documenta, nec unquam carceris auguſtiâ à*

pietatis

pietatis exercitio prohibetur. Belluarum verò exempla vos vendicâstis! ite, belluas jactate, harum rabie vestram metimini libertatem, eos magis profugos adorate (nemini enim licentiâ charior) qui per orbem terrarum liberè volitant: foris quidem liberi sunt, nimisq; noti; domi etiam servi, & prorsus ignoti; & quanto magis solute vagantur, tanto magis indomitæ serviunt cupidini. Absi ne fraudi prætextus abesset lachrymis etiam & planctu causas agitis: Nemo enim cautiùs fallere videtur, quàm qui lachrymis illaqueat intuentes; lugubre (mihi credite) vestiæ facundiæ aucupium incautis & parùm scienter philosophantibus imposuit, qui catenarum stridore pallent, cruciatuum expectatione contremiscunt. Nos verò didicimus irretorto oculo vincula & tormenta intueri, & nec custodiæ nec equulei metu mentes deponere: hæc corpora in catenas conjicite, hinc speramus solumniora virtutis exercitia, hinc patientiæ fulgorem, & triumphum. Custodia est eximia patiendi, rectèq; vivendi magistra: hanc supremam putamus fortitudinis gloriam, sentire mentis ardorem; ex opposito adversorum frigore, magis incalescere: si eximatur vivendi facultas, non exuemus moriendi constantiam; discrimina non trepide fugiemus, sed subeundo illustrabimus. Militiæ exulamus? pace clarescere studebimus; officia si civium adimantur, hominum agemus; si forense nobis indicâtur silentium, tacitâ domi fruemur conscientiâ, amicisq; privatim operam navabimus; si non libertate liceat, servitute clarescemus. Induimus, ut vidistis (auditores) philosophi personam, sapientis constantiam, verè liberorum effigiem, quibus nunquam benè agendi via obstruitur: Non, quòd ad tam eximium virtutis fastigium adhuc

huc pervenitur, ſed ut videatis ad quàm ſplendida ſpiramus, & quàm inclytum mentis tenorem ambimus. Hoc vera ſapientia exigit ut animos vindicetis in libertatem, calamitateſq; ſine ſervili ſubmiſſione ſubeatis: Quod coactè igitur ab aliis faciendum, nos ſponte perficiamus. Dixi.

Eruditio ſuam cauſam agit contra indoctos ſive Pallas *contempta.*

FOrtuna præſens (ingenuæ Muſarum ſoboles) & magnificè me loqui prohibet & ornatè, nec non, protervus calamitatum tenor potius querelas quam animos mihi fecit. Inflatus fœlicitatis ambitus verborum ſe explicat inſolentiâ, depreſſa vero miſeria humilitas celari maluit quam oſtentari. Variis equidem (juvenes) diſtringor affectibus; in majores amore in poſteros irâ; quippe illorum non minus clarui officiis, quam horum vileſco contemptu. Graviſſima eſt depreſſis amiſſæ dignitatis memoria; nec quicquam mortalium generi calamitoſius, quam fuiſſe fœlices. Lacrymarum itaque fluenta non verborum ampullas, periodos ſuſpiriis abruptas, non Facundiæ *Veneres* expectate. Quid ſummus didicit luctus, niſi fletibus vacare? Quid acerbiſſimus dolor, niſi ſuum caſum lugere? Exaruêre fontes *Muſis* ſacrati; monteſque *Minervæ* ſodalitio celebres ſunt vepribus, quàm aris frequentiores: viæ quondam *Mercurii* patrocinio tutæ penitus latrociniis horrent, barbariè inſoleſcunt. Antiquus literarum decor, tam contumelia multatur quàm exilio, illo-

illorumque etiam conſciâ heroum propagine, quos in cœlos evexi, ſummâ laboro paupertate. Dum vaga Iſidis rubies cœlo donatur, conſtans *Minervæ* pietas ad *Anticyras* damnatur. Exciderunt è præcordiis veſtris mea merita, & ac ſi timeretis fauſtitatis diluvium, voluntarias ſubitis clades, lubentis mancipia ignorantiæ. Periit aurei currus, periit natalitiorum fides, periit vetuſtatis obſequium; quod tanquam viliori ortu indignam me à Jovis cerebro credidit enatam, longo, mihi credite, temporis tractu deflagravit pietatis ille fervor, qui ſacratos hoſce poſtes proſtrato coluit affectu. Ea verò jam mea ſors eſt, ut quantum ortûs mihi addidit nitor, tantum faciei ſqualor denegavit, & in hanc calamitatem me traxit miſera ſenectus; ut & fœlicitatis ſuperſtes forem & cultorum, & ne non eximiè miſeræ viderer, inutilem audio & ſceleſtam, ac ſi pulchrum eſſet ignorare, nec puderet indoctos inſanire. Quænam vero, dicite, noſtra inutilitas? Nonne intacta muſarum caſtimonia vel faſtui veſtro inſervit, vel libidini? Cujus tandem erroris conſcia ſum, niſi pietatis in ingratos? Quid in genus humanum patravi. Anne leges, pacem, quietem violavi? Anne à virtutis decore aberravi? Dum cordatus literarum cultus perenni durationis gloriâ triumphavit, quis inde fœlicitatis iniit aleam? Cui, ſi non mihi, leges, pacem, artes, debetis? unde ſcientiarum lumen? unde *Naturæ* myſteria? unde facundiæ nitor? In recondita telluris penetralia, in remotiores cœli plagas, in expanſos aëris tractus penetravi: inde metallorum vires, aſtrorum

rum motus, meteororum vicisitudines explicavi: concretos grandinis globos, mollitam nivis lanam, tumentes ventorum uteros lascivis philosophorum quæsitis subjeci; hisce vires, oleum, molimina impendi: ac si mihi disquirendi pensum, vobis fruendi gloria relicta esset. Nôrunt primævi barbariei osores, quantum inter mortales *eruditio* valuit, qui solutam & vagam exosi vitam, sanas disciplinarum scaturigines effoderunt, nec minus scientiâ claruerunt quàm virtute. Degeneres avorum posteri! dum antiquorum suffragamini vitiis, haud toleratis virtutes; Sordidæ ingeniorum fæces suæ sunt incapaces fælicitatis; abeant verò sacra profanaque misceant, glandibus iterum vescantur, infraque belluarum sortem delirantes, vestium, legum, religionis, curas exuant; citiùs nostra beneficia æstimabunt carendo, quàm fruendo. Iræ verò stimuli se reprimant; faciliùs generosum pectus misericordiâ commovetur, quàm furore: miseret, herclè, me vestrûm miseret, dum tot incautos suæ fœlicitati insidiantes conspiciam, qui, petulco saginati otio, ea calce petunt ubera, unde & vita erat quærenda & solatium. Pulchrum est incultas dolare mentes, & sylvestres stirpes in benignius solum transferre, pulchrum & invitos ad sanam mentem trahere. Non indignum igitur cœlitibus (eximiæ literarum mysta) suscepisti provinciam, cujus fidei patrum spes, familiarum columnæ, reipublicæ semina concreduntur, succedant inter ingratos insciorum neglectus, succedant, precor, supra mortalium vota tanti labores; conspicis triumphalem juvenum coronam

quibus

quibus è meliore luto *Titan* formavit animos, & quos tàm ignaviæ pudet quam inſcitiæ; hæc tenella indoles imperitiæ perosa ſervitutem, tuis monitis (vir conſummate) tuo auſpicio, tuæ pietati freta excuſſura eſt barbariei vincula, & penitiſſimos naturæ, artis, philoſophiæ theſauros ſub tuo vexillo indagatura eſt. Quippe obſervando didicere, neminem honoribus literato propiorem, animumque vel inſcitè vel oſcitanter excultum ſuæ fœlicitati offeciſſe. Quiſque plenis votorum velis in hanc arenam deſcendit, & inſtituentium veſtigia oſculaturus eſt. Non infimus ſanitatis gradus eſt velle ſanari, nec minimum juventutis decus velle doceri. Dixi.

De peſte Londinenſi.

IN æſtuantes dolorum vortices abreptus (mœſtiſſimi Conſodales) *tremebundus hæreo, nec quidquam habeo, quod hodiernam ſoletur calamitatem, præter ipſam calamitatem; ſub tantâ quidem triſtitiæ mole, an ſubſiderem, neſcio an eluctarer. Pullatam eam cernitis civitatem, quæ varò niſi atrata ſuas penſitat ruinas; Auguſtiſſimum illud* Europæ *emporium grævisſimo calamitatum pondere depreſſum, à ſeipſâ diſtrahitur, & viduatas ædes, templa ſitu ſqualida, vicos ſolitudine horridos, cum lugubri quodam ſtupore contemplatur; & quò prior frequentia celebrior, eò hodierna ſolitudo miſerior; hìc ſtrages, illìc fuga, alibi mœrentium tumultus, ubiq; derelictæ civitatis devaſtatio; ac ſi vulnerata fœlicitas, non niſi mœſtiſſimè decideret. Fugâ ſejunguntur Ci-*

ves, ne perpetuò ſejungantur, ceſſant merces, ne perpetuò ceſſarent, & diſſipantur Muſarum ſedes ne perpetuò diſſipentur; ita dum florenti omnes adhæremus urbi, periturâm deſtituamus. Non navare verò opus eſt, ſed commonſtrare publicas clades, ſolitudinis mœrorem, peſtis truculentiam, nec graphicè ornare ſed inornatè deflere. Levior quidem eſt luctus, ſi diſponas, & calamitas divulgata acerbitatis vires remittit. Habent memoriam in omnia ſecula permanſuram priores Londinii clades, ſed quo frequentiùs renovantur, eò acriùs perſtringunt: nec rarò miſeris evenit, reciprocos adverſorum ſentire fluxus, donec, quod miſeris ultimum eſt, miſerationem perdidêrunt, & publici luctus & ſeipſos ampliârunt, & privatis interdixêrunt. Miſeri Mortales! quàm fallax ſumma veſtra fœlicitas? quàm fluxa? quàm inanis? cujus rei inveniri poteſt brevior ætas? à cunis ad ſepulchrum mille motibus ſtipati, pervicaces interitus cauſas in noſtris viſceribus fovemus: ne verò haud effugienda Naturæ lex, à mundiq; cunabulis ſancitum mortis privilegium, nimis lento gradu nos ad interitum præcipitaret, ecce bella, terræ motus, fames, veſtræ inſidiantur ſaluti; hiſce verò omnibus famulantur peſtes; quippe illarum clades rarò ſolitariæ, bellorum furore peſtium faces accenduntur, peſtes famem in utero geſtant, fameſq; peſtem vel fovet, vel accelerat; adeò ut qui ſolent nihil timere, cogitent tandem omnia eſſe timenda. Cavemus ab alimentis, alimenta enecent, amicos fugimus, amici peſſundent, pharmaca ſuſpicamur, & pharmaca inficiant, nec nobis ipſi credimus, à nobis metipſis fugituri. Aër etiam (auditores) commune illud corporum refrigerium veneficii damnatur; quam

ita-

itaq́, latebram disquiremus? quod auxilium? si ab eo elemento inquinamur quo apprimè recreamur? Quod corpora receptaculum invenient? quò sollicita confugient? si ab aëre metus oriatur, ejus privilegio diffidere cogamur, in quo vita, salus q́ constat. Nec temeritatis hos metus (peregrini) *damnate; hoc cunctis Mortalibus à Naturâ indulgetur, publicas calamitates horrere; Ipsâ quidem peste pejor, pestis metus; nulla enim immanior moriendi magistra: fœlicia calculi tormina, fœlicia capitis dolores, fœlices febrium æstus, & phthiseos detrimenta, solatrices amicorum manus contrahunt, hoc verò morborum compendium, ac si cum inopi solum & derelicto congrediretur, omnia solantium auxilia proscribit, & ne minima solatii lux introiret, ad acerbam & atratam custodiæ necessitatem alligat. Quæ comparatæ huic miseriæ non delicatas lachrymas exigerent? Si verò levia adhuc querimur: quid peste laborantibus accidit, quod non miserrimum? ecce omnium miseram indigentiam, sola verò mors opulenta. Foris herba nescit, languent armenta, mœrent campi, intus funera funeribus coacervantur; inter uxoris amplexus decidit maritus, inter medendum medicus; parentes pignorum funeribus miscentur, & tæda conjugalis jam accensa conjugum etiam funeri inservit, & in ipso* **Hymenei** *limine dissociantur connubia, servi heros, bevi servos ad sepulchra trahunt, & jam timerè incipimus, vel sepelientium defectum, vel sepulchrorum. Nullus exitio vacat locus; sed peccata nostra jam falci maturæ undiq́ grassata pestis persequitur, & per abditissimos Civitatis angulos disquirit peccantes. Nullâ non horâ resonant mortis nuncii; nocte, dici funera numeramus, & strages quas nox edidit, ostendit dies.*

Miſeræ Civitatis reliquiæ defunctorum expectant ſortem, & quotieſcunq; aëri inhiamus, ne immittamus mortem, metuimus. Quales, Cœlum, mittimus ad te, tales habitus expectamus à te; funeſtiis ſcelerum vaporibus cœlum infecimus, & quos niſi pollutos, recipiamus influxus? malè eſt iniquè agentibus, quidquid meruerunt, ſemper expectant, interdum ſortiuntur, & quod meruerunt, augent, dum ſcelus ſcelere obruunt. Jam vacat nobis lugere pietatis ſordes, luxus rabiem, virtutum dedecora. Jam quam profuſè ſprevimus, efflagitamus, ſine remedio, ſalutem, nec quidquam gravius, quàm iis orbari beneficiis, quibus laſcivè ſumus abuſi. Vos itaq; qui adhuc intemeratâ utimini ſalute; vos quibus continget, poſt tot naufragii horrores, iterum ſecurum littus adorare, dignas tantâ bonitate rependite grates, nec pudeat vitas è mortis faucibus abreptas Deo conſervatori, dicare. Ite, templa hoſtiis gratiarum ſaturate, & ubi maximè horrendum evaſiſtis periculum, ibi maximè duratura gratitudinis erigite monumenta. Eam deniq; vobis ſtatuite vivendi methodum, quæ cunctis rationem reddat cur vixiſtis. Dixi.

Epithalamium.

PEccamus in *heroum* virtutes, ſi vel imperitè tractemus, vel oſcitanter obſervemus; celebriorum dotium imagines, ut non fuco indigent, ſic imperitiam ſpernunt; ille ſolum ſtylus *Alexandro* dignus, qui ad *Alexandri* pertingit facinora. Pertimeſcat igitur (fulgentes virtutum imagines) noſtra tenuitas ne horum ſponſa-

ſponſalium mediocri gratulatione, ſacrilegii ineat aleam, & quantum orationis moli addat, tantum nuptiarum ſplendori detrahat, ingenua vero veſtra indoles, (ſelectiſſima conjugii decora) mihi animos fecit, quæ vota à fraude abhorrentia, futuræque fauſtitatis omina & nec à *tripodo* nec *cortinâ* didicit accipere. Auguſta *Cæſarum* proles, etiam plebe & mancipiis ſuffragantibus, non eſt ineuntis fœlicitatis omina dedignata. At quorſum benevolè intromiſſus captem favorem? Videtis (illuſtriſſimi conjuges) ſolutos in hilaritatem vultus? haud invidam videtis conſpirationem deſideriorum, quæ conjugalis numinis freta auſpicia, ultimum fœlicitatis gradum, perennem fauſtitatis tenorem exoptarunt, ſummáq; precantur gaudia, quæ vel cœlibatus ſperat, vel connubium ſortitur, nec quod deſideraſtis liberi, damnetis unquam ligati; ſed in hiſce vinculis gratiſſimam ponatis libertatem. Non irritæ verò cenſeantur preces, quas & pietas quæſivit & virtus meruit, quippe ſeculorum exempla, & virtutum compendia hæc ſolennitas conjunxit, ubi virtus pietati, prudentiæ virtuti, mentis indoles nobilitati, cunctiſque decora corporis forma inſervit; ubi juventam & ætatis flore pullulantem videamus, & ſenili gravitate maturam, & quod arctiſsimum affectuum vinculum, æqualis formæ, ortûs, ætatis nexus tam paritatem invênit, quàm confirmavit. Vaga & barbara hominum genera vagos & inde infinitos amores exerceant, vos vero pii & compoſiti conjuges, divinâ lege adſtringimini unum unius eſſe; inter quos *Maritus* tam imperii quam amoris nomen, *uxor*

nomen & dignitatis & voluptatis. Nec vi compulſi ſunt vobis affectus, ſed benevolentia concreti: nec coempta vobis nobilitas ſed innata, non illius inſtar dignitatis

—*quæ gentes maluit ortus mirari quàm noſſe ſuos.*

Durum eſt, inter ſpectandum, virtuti non invidere; Modeſta vero hujus cœtus deſideria nullum redolent affectum niſi charitatem, vel charitati famulantem, ſtupet ipſe *Hymen*, nec veſtris meritis victum ſe agnoſcere recuſat. Sordeſcunt veteres epithalamiorum ritus, ac ſi infra veſtrarum mentium gemmas viluiſſent. Ite (conſodales) aras non thure ſed precibus ſaturate; non cæſarum pecudum adipe Libate, ſed votorum caſto fervore. Fulgent inter *Angliæ* ſtellas *ſponſi* virtutes, in quo omnium & mentis & corporis dotium conſenſus. Splendent eximiæ ſponſæ dotes, quæ quaſi in ſexus invidiam factæ, quò magis modeſtiâ celantur, eò fortiùs ſuavitatem emittunt. Non vobis unquam efferbuit laſciva ea juventutis protervia, quæ abrogato parentum imperio, ſpreto parituritatis decore, eò magis jucundos ſperat congreſſus, quo magis prohibitos; quippe caſtus impetus & à modeſtiâ non aberrans jamdudum flagrare cœpit, adeò ut ab ipſis faſciis connubia didiciſſe videamini, & mutua affectuum unico non contingere videatur, ſed innaſci. Nec mediocre intemerati thori pignus eſt, eo amoris impetu, per omnes conjugii viciſſitudines ferri, qui primùm efferveſcebat, ſic poſt extrema ſenectutis detrimenta ſeſe mutuo conjuges alloqui non erubeſcant.

Auſ.

Auſ. *Ipſe tibi juvenis, tuque puella mihi.*

Fœlices thalami! abſint effrenia Feſcenninorum convitia; viri caſtitatis cultores ſacratas haſce ædes, quaſi tranquillam virtutum ſedem venerentur. Auſpicate (ſelectiſſimum par) conjugii telam ordiri cœpiſtis, nec aliter pertexatis. Dixi.

FINIS.

LECTORI.

IMpetret à te mea à prælo abſentia, quod à me etiam tua præſentia impetrabit, ut σφάλματα quæ occurrunt, candidè ſuppleas, amicè corrigas, æquanimiter tolleres, viz. p. 5. *poſt vocem cicadæ inſere* (inſtar) *lege* deſint: *eod. lin.* pag. 48. *lege* Vernulæo. *& ſi quæ alia.*

[redacted]